

**Universitat de les
Illes Balears**

Títol: L'art com a punt de partida de la interdisciplinarietat a ciències socials. Propostes d'aplicació.

NOM AUTOR: Rafael Suñer Forteza

Memòria del Treball de Final de Màster

Màster Universitari de Formació del Professorat Especialitat de geografia i història

de la

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

Curs Acadèmic 2016/2017

Data 05/06/2017

Signatura de l'autor

Nom Tutor del Treball Concepció Camps Bosch

Acceptat pel Director del Màster Universitari de

Signatura

Resum

Aquest treball s'articula en dues parts. Per una banda una recerca teòrica sobre les diferents teories o tendències que aposten per una metodologia transversal del coneixement per tal de millorar el procés d'ensenyament-aprenentatge. I per una altra banda, intentat seguir aquest procés integral del coneixement, es proposen diferents unitats didàctiques on poder aplicar aquestes teories transversals en l'àmbit de les ciències socials a la ESO.

Les diferents unitats didàctiques tenen com a punt de partida els elements visuals que ens proporcionen les obres d'art. Aquestes obres d'art són la gènesis de les activitats creades seguint unes metodologies innovadores que fomenten la inclusió de tot l'alumnat. A més d'afavorir que l'alumne millori el seu sentit crític i que el conduïxi a construir el seu propi pensament a partir d'un aprenentatge significatiu.

Els diferents exemples tractats en aquest treball són un recull d'obres significatives per la història de l'art, que degut al seu significat i el context en que foren creades, ens permeten establir relacions entre les diferents disciplines incloses a les ciències socials. El nostre plantejament capgira la major part de les propostes curriculars publicades als llibres de text, fent de l'obra de l'art el fil conductor per l'aprenentatge d'història, geografia i altres aspectes.

D'aquesta manera tractem l'aprenentatge del coneixement d'una manera integrada, en lloc de forma fragmentada. Contribuint així a que l'alumne es faci una idea més global de les diferents disciplines que inclouen les ciències socials. A més de donar una certa visibilitat a les obres artístiques en el currículum LOMCE a l'etapa de la secundària obligatòria.

Paraules-clau

Aprenentatge significatiu, art, ciències socials, innovació, transversalitat

Índex	pàg
1. Introducció	3
2. Objectius del treball	5
3. Estat de la qüestió	6
3.1 Interdisciplinarietat en Ciències Socials: de l'escola dels annals a l'actualitat	6
3.2 El paper de la història de l'art en el context de les ciències socials	11
3.3 Interdisciplinarietat i patrimoni historicoartístic	19
4. Desenvolupament de la proposta	21
Nivell de la unitat didàctica	24
Estàndards d'aprenentatge LOMCE avaluable	25
Correspondència amb el currículum	25
Objectius didàctics	27
Continguts	28
Competències claus, generals i específiques	29
Activitats d'ensenyament – aprenentatge	31
Temporització de les activitats d'ensenyament	
l'aprenentatge	32
Metodologia	33
Materials i recursos	38
Procediments d'avaluació	39
Punts forts i fluixos de la proposta	40
5. Conclusions	41
6. Referències bibliogràfiques	43
Annex I - Unitats didàctiques	48
Annex II – Rúbriques	147
Annex III- Imatges	153
Annex IV- Textos i documents	158

1. Introducció

La societat globalitzada de cada vegada està més influenciada per la visualitat, on molts dels estímuls que rebem al transcurs del dia provenen de la imatge. Per entendre, apreciar o desestimar, aquestes imatges cal tenir unes nocions relacionades amb la cultura visual. Tenint en compte aquesta realitat, el motiu d'aquest treball sorgeix a partir de la presa de consciència de la poca presència que tenen les obres d'art en el currículum LOMCE a la ESO. Obres que són el fruit de les reinterpretacions actuals dels icones promoguts pels mitjans de comunicació de masses i les xarxes socials.

A més, si volem que els nostres alumnes prenguin consciència del nostre patrimoni cultural i artístic per tal de preservar-lo, cal que adquireixin unes certes nocions d'art. Aquest art, ha d'esser tractat des de la relació visual i concreta, que integren diferents coneixements. Per tal de que sigui prou engrescador per aprofundir en el procés d'ensenyament i aprenentatge, de les ciències socials.

Dit això, l'origen de la proposta d'aquest treball sorgeix a partir d'un article recent que fa referència a la reflexió de la renovació pedagògica de José Domínguez (2016). En aquest article l'autor es planteja la dicotomia històrica sobre la coexistència entre els dos paradigmes antagònics educatius que anomena «*instruccionismo intel-lectualista*» i «*holismo educativo*».

Domínguez a més de fer un recorregut històric sobre aquestes dues tendències educatives ens parla de la necessitat de la seva fusió, malgrat les dificultats que comporta, ja que cal reestructurar l'enfocament pedagògic que fa referència a les diferents tradicions de l'ensenyament.

Considerant les aportacions de Domínguez pensem que també es poden aplicar a les ciències socials de forma més particular. El que ens interessa remarcar de l'article de Domínguez és el desenvolupament que ha seguit l'holisme educatiu des dels seus inicis amb Rousseau, fins a Pestalozzi que influït per les diferents aportacions d'autors humanistes com *Basedow*, *Kant* o *el cercle de Weimar*, considerava l'educació com una obra social. Aquesta aportació va tenir el seu ressò a la majoria de les corrents pedagògiques

innovadores occidentals. Una altra gran aportació fou la de Fröbel on s'incideix en el creixement autònom dels infants seguin les pròpies lleis internes.

Aquestes dues visions de l'holisme educatiu es fusionen a partir d'Owen, considerant l'educació de forma integral. Vista com una expansió de les aptituds humanes i del deure moral i personal per l'evolució dels diferents aspectes que integren les societats. D'aquesta manera l'holisme educatiu entra a formar part de les heterogènies corrents socials que sorgeixen a partir de mitjans segle XIX.

Seguint amb l'article de Domínguez també es del nostre interès incidir en el procés de fusió de les dues tendències educatives que ha desenvolupat el nostre país. Situant els seus inicis en el 1915 amb una certa evolució fins el 1936, on amb la instauració de la dictadura totes les tendències pedagògiques innovadores quedaren castrades. Fins que es varen reconsiderar les propostes holístiques a partir de la LGE de 1970, tornant obrir el debat les dues tendències, fins amb la introducció de la LOGSE en el 1990 es donar per acabat.

Hem de considerar aquesta controvèrsia no com un fet aïllat que afecte només a Espanya, sinó que s'integra seguint els diferents esdeveniments internacionals per la legitimació dels drets de la humanitat sorgits després de la segona Guerra Mundial.

Una altra reflexió que el treball contempla és la proposada per Ávila (2001) a partir d'una proposta integradora amb un enfocament patrimonial de la història de l'art en el currículum. I tal com explicita l'autora «*la enseñanza de una historia del arte integrada en el conjunto de las otras ciencias sociales*» (Ávila, 2001,6).

Dit això podem observar que aquesta pretensió queda reflectida en el Currículum LOMCE, als nivells d'ensenyança obligatòria de les assignatures de geografia i història quan parla de patrimoni. «El respecte pel nostre patrimoni (...) s'ha d'aconseguir mitjançant una perspectiva holística i integradora tenint en compte (...) la diversitat de perspectives d'estudi». (MEC,2016)

Per tant, aquest treball s'articula a partir de dos enfocaments. Una primera part que contempla un recorregut teòric amb diferents propostes que

aposten per una metodologia integradora de l'educació en general i de les ciències socials en particular. Apostant per una presència més activa de les diferents obres artístiques i que són prou significatives per esser tractades com a font concreta, visual i primària d'un context determinat en el qual foren creades. Aquesta part del treball queda reflectit a l'estat de la qüestió.

Un segon enfocament més pràctic on s'expliciten cinc propostes d'unitats didàctiques, de diferents nivells d'ESO. Aquestes propostes didàctiques tenen com a fil conductor l'obra d'art. En aquest aspecte, l'element artístic funciona com a font visual i és el que institueix al llarg de la temporització didàctica, la motivació per l'aprenentatge dels coneixements relacionats amb història, geografia o altres aspectes de les ciències socials.

La innovació d'aquest enfocament educatiu, rau en el gir conceptual i estructural que segueixen la majoria de les propostes curriculars dels llibres de text, intentant d'aquesta manera integrar els diferents continguts dels currículum d'una forma més dinàmica, visual i concreta. A partir d'una metodologia cooperativa i fonamentada sobre l'aprenentatge constructiu i significatiu per l'alumnat. On un dels objectius és apropar el patrimoni cultural, històric i artístic, als coneixements de l'alumna/e, com a futur ciutadà.

2. Objectius del treball

La finalitat d'aquest estudi, des d'un punt de vista teòric, és el tractament integral de l'ensenyament i aprenentatge de les ciències socials, a partir de les obres artístiques. Per tant és necessari aconseguir els següents objectius:

- Incloure l'art com a font en el procés d'ensenyament i aprenentatge de les ciències socials, amb la finalitat d'utilitzar-lo de forma integrada, fent servir la imatge com a punt de partida en l'assimilació dels continguts curriculars.

- Prendre consciència de la diversitat de perspectives que poden donar les obres d'art per a l'ensenyament i aprenentatge de les ciències socials a l'ESO, mitjançant l'estudi integral del coneixement.

- Prosperar en el procés d'ensenyament-aprenentatge de la història, la geografia i la història de l'art, amb la finalitat d'integrar els diferents coneixements, a través de l'estimulació del pensament crític.

- Relacionar diferents aspectes de la renovació i innovació pedagògica cap a una educació integral, per tal de mantenir una coherència amb el currículum utilitzant l'obra d'art com a fil conductor dels processos d'ensenyament i aprenentatge.

- Treballar diferents metodologies d'ensenyament i aprenentatge de la història de l'art amb la finalitat d'entendre la intenció i el context de l'obra artística utilitzant la interrelació dels coneixements històrics i geogràfics.

- Valorar les diferents disciplines que integren les ciències socials en el mateix nivell per tal d'apreciar la importància individual mitjançant la seva interrelació.

3. Estat de la qüestió

L'estat de la qüestió s'estructura a partir de tres blocs on s'intenta arribar a unes conclusions sobre la relació de l'art dins l'estudi de les ciències socials de forma transversal. Un primer apartat on es fa una relació dels diferents estudis que en certa manera es vincula una tradició holística fins arribar al concepte de transversalitat en relació a les ciències socials.

En el segon epígraf s'intenta recollir per una banda la trajectòria dels diferents enfocaments metodològics que els experts han estudiat l'art. Com també quina és la trajectòria de la disciplina historicoartística s'ha desenvolupat en el nostre sistema educatiu en el context de les ciències socials.

En el tercer epígraf podem observar com l'estudi del patrimoni és una bona opció per tenir en compte diferents propostes interdisciplinàries a la vegada que està molt lligada a elements artístics, per la qual cosa pels seu enteniment cal tenir una certa formació i haver adquirit uns coneixements relacionats amb la matèria.

3.1 Interdisciplinarietat en Ciències Socials: de l'escola dels Annals a l'actualitat

En el moment d'elaborar aquest estat de la qüestió ens hem adonat que hi ha una certa dificultat d'integrar diferents conceptes. Per una banda tenim que la història de l'art té diversos enfocaments d'estudi que influeixen a la metodologia del seu ensenyament a secundària.

Per una altra banda, trobam una evolució en el concepte de la visió històrica en el seu ensenyament. Com també tenim que les ciències socials estan integrades per l'heterogeneïtat disciplinari, a més de la història, la geografia i la història de l'art.

Entre les diferents postures que aposten per una mirada interdisciplinari de les ciències socials es pot observar un apropament a les teories Marxistes. Tal com apunta Aguirre (1999), quan ens parla de les diverses d'etapes per les que passa l'escola dels Anals. Moments que es caracteritzen per la continuïtat i ruptures sobre el debat metodològic i l'elaboració explícita de nous paradigmes epistemològics en l'estudi de la història. Un recorregut que segons l'autor estipula quatre grans projectes intel·lectuals que es dividirien en sis etapes diferenciades. I que cerca eixamplar els camps de la història incloent la resta de les disciplines socials.

Per tant en certa manera es recalca les limitacions de les postures que aposten per unes metodologies de l'estudi de la història d'una forma fragmentada. Per la qual cosa es podria afirmar que amb l'Escola dels Anals sobri un debat que a dia d'avui continua vigent.

Seguint analitzant l'Escola dels Anals, Fontana (1982), ens parla sobre diferents textos de Lucien Febvre, on es pot extreure la necessitat prematura de que la història necessita interactuar amb diferents disciplines per tal de superar la tradició historicista. «*Todo se reduce (...) a una voluntad de abrir las ventanas al presente y las puertas a la colaboración con otras disciplinas que puedan aportar ayuda con sus técnicas; a la ampliación del campo de trabajo y a la renovación de los métodos*» (Fontana,1982,205).

Malgrat aquest plantejament només és una primera passa de relació, més aviat conceptual. Seguint el mateix autor afirma que no es proposa cap tipus de metodologia com dur a terme aquesta relació, però el que ens interessa remarcar és, una presa de consciència d'un canvi i una obertura

metodològica, en l'estudi de la història. Arribat en aquest punt es pot afirmar que el concepte de interdisciplinarietat ve donat a partir de la interacció de diferents disciplines per tal d'ampliar el camp del coneixement.

Però seguint a Torres(1994), podem veure que la interdisciplinarietat en el camp de la innovació educativa, va agafant de cada vegada més força. Les primeres iniciatives sorgeixen en el context de la dècada dels anys '70, quan el CERI¹ i el Ministeri Francès d'Educació, organitzen un seminari internacional, sobre aquest concepte.

El que podem deduir de l'article és que l'evolució de les societats contemporànies de finals del segle XX, juntament amb el conjunt dels fets i les de circumstàncies que les envoltava, passaven per un canvi de paradigma de la cosmovisió. Per la qual cosa es feia difícil donar resposta en aquesta nova concepció del món a partir d'un sol camp d'estudi.

En definitiva la interdisciplinarietat es manifestava per la necessitat social, de les diferents disciplines a partir de plantejaments que aposten per una actualització de les perspectives holístiques.

Per tant, es pot observar un procés de renovació metodològica que de cada vegada està agafant més força entre la innovació pedagògica i educativa. Es casi a finals de la dècada dels anys '80 i sobretot la dècada dels '90 quan trobam diferents articles que intenten perfilar el concepte de la interdisciplinarietat.

Tal és el cas de Motesinos (1989), que justifica la utilització del mètode científic en l'ensenyança de les ciències socials, i com també «una atenció interdisciplinari, en organitzar l'aprenentatge en forma de nuclis integradors de la realitat global» (Montesinos, 1989, 53)

Però en definitiva, el que cal plantejar-nos és perquè sorgeix la interdisciplinarietat, on segons Torres «*El termino interdisciplinariedad surge, sin embargo conexionado con la finalidad de corregir los posibles errores y la esterilidad que acarrea una ciencia excesivamente compartimentada y sin comunicación interdisciplinar*» (Torres,1994,65).

---

¹ (CERI) Centro para la Investigación e Innovación de la Enseñanza (Torres,1994,70)

Llegint aquestes línies ens podem fer una idea de que en certa manera la tradició de les ciències socials segueix aquesta línia de ruptura comunicativa entre les diferents disciplines científiques que l'engloba. I que la realitat educativa d'aquets anys demanda d'unes altres metodologies més integradores. Dins aquesta línia segueix argumentant Torres que la necessitat de seguir o optar per un model interdisciplinari segueixen diferents variables. A més argumenta que «*La interdisciplinariedad es fundamentalmente un proceso y una filosofía de trabajo que se pone en acción a la hora de enfrentarse a los problemas y cuestiones que preocupan en cada Sociedad* » (Torres,1994,67).

L'autor també ens anuncia diferents aspectes importants sobre la interdisciplinarietat que cal tenir presents en el plantejament metodològic de l'apartat quatre d'aquest treball. Per una banda que la interdisciplinarietat entra en un procés de l'experiència pràctica a partir de la feina col·lectiva, allunyada de la perfecció teòrica que el sustenta.

Per una altra banda que dins la disciplina de les ciències socials en particular, hi ha un cert dogmatisme preponderant per part dels seguidors de diferents escoles. I en darrer terme que en la interdisciplinarietat entren en joc altres competències humanes com la creativitat, la intuïció, la incertesa que s'allunyen de plantejaments més dogmàtics i que cal incentivar als nostres alumnes.

Seguint el fil conductor d'aquesta dissertació es pot entendre que un concepte tan recent, i de difícil aplicació dins la realitat de les ciències socials en general i dins la realitat de l'aula en particular, la diversitat d'autors tractats fins ara cerquen la relació entre les diferents matèries, per tal de fer un procés d'ensenyament i aprenentatge més integral, tal com accentua el següent autor consultat.

Per Llopis (1996) la interdisciplinarietat, en darrera instància, cerca la formació integral de l'alumne/a, «*porque fomenta los procesos comunes para acceder al saber, y evita las forzosas unificaciones o las fusiones de materias un tanto grotescas a las que han conducido nociones superficiales de interdisciplinariedad*» (Llopis,1996,17).

És a partir d'aquestes paraules que podem connectar l'objectiu de la interdisciplinarietat amb el d'un ensenyament holístic. A partir d'ara ens cal cercar el camí adequat per introduir aquest tipus d'aprenentatge, tal com hem vist amb anterioritat, citant a Torres (1994).

Seguint a Benejam (2004) la didàctica de les ciències socials «*asume la importancia del contexto y estudia cómo influye la dimensión social, temporal y espacial en la formación del conocimiento, aceptando plenamente la interdisciplinaridad que ello supone*» (Benejam, 2004,43)

També Gonzalez (2007) argumenta una proposta didàctica a la comunitat d'Aragó que intenta integrar les diferents disciplines de ciències socials a partir de la realitat geogràfica, com a fil conductor de la realitat històrica la qual cosa ha originat la seva identitat com a poble.

Amb el pas del temps trobam diferents propostes que s'afilien en aquesta nova mirada de les ciències socials. Tal és el cas de Cruz (2008), que també aposta pels avantatges didàctiques en el tractament de la interdisciplinarietat entre diferents àrees del coneixement a secundària. Concretament la geografia i la història de l'art.

Però ja ben entrat en el primer terç del segle XXI, en el seu article Salles, (2014), justifica la integració de fonts primàries en l'estudi de la història. En la seva argumentació es parla de la concepció històrica que integri les diferents disciplines de ciències socials, seguint la filosofia de l'escola dels Annals. L'autor contempla una història en sentit unitari a partir de la inclusió de diferents aspectes interrelacionats.

Com hem pogut veure que hi ha una gran quantitat d'autors que aposten per la interdisciplinarietat també però podem comprovar veus un tant asèptiques sobre la seva introducció o el seu èxit. Aquest és el cas de Celorio (1996) que qüestiona els resultats de la transversalitat. L'autor posa l'èmfasi en el seu discurs en una clara distinció entre els continguts i la transversalitat. Ja que per la seva visió són dos conceptes que s'allunyen en la realitat d'una aula.

En definitiva la interdisciplinarietat en ciències socials passa per un procés acurat de plantejaments teòrics, que a la seva pràctica a l'aula s'ha de

sustentar per una construcció integral del procés d'ensenyament i aprenentatge.

Com tota transformació innovadora que s'allunya de les estratègies més tradicionalistes s'ha d'estructurar a partir d'uns altres paràmetres que no estan lluny de polèmiques i d'incerteses. Però sobretot hi ha una manera d'entendre l'educació en general i les ciències socials en particular.

3.2 El paper de la història de l'art en el context de les ciències socials

Pel que fa a la importància del paper de la història de l'art en l'assignatura de ciències socials, cal recordar que degut a diferents tradicions s'ha vist relegada en segon terme a cavall de la història i la geografia. Ja Carretero, Pozo i Asensio (1989), en el llibre *La enseñanza de las Ciencias Sociales*, queda palesa aquesta idea on la utilització de les obres d'art funcionen com il·lustracions dels diferents conceptes que es volen explicar.

Al mateix temps Carretero et al. (1989) reivindiquen una presència i consideració real al fet artístic. Aquest argument ho relacionen amb la geografia.

Dit això, els punts que ens interessa destacar per la nostra proposta i a nivell didàctic és, insistir en aquesta relació que cerquen els autors amb la geografia que ve donada per una banda en la permanència de l'obra d'art en un espai concret, a partir d'una triple dimensió, el fet, el motiu o intenció de la seva creació.

Amb aquest concepte s'atorga a l'obra d'art l'apel·latiu de font històrica i artística. A més adquireix la dimensió interpretativa de l'actualitat. Per tant aquest objecte físic que aglutina les diferents dimensions i que es troba en un espai concret, es pot mesurar a partir diferents mètodes com els psicològics. Mesures similars a les de la geografia per què «*también describe y examina configuraciones físicas existentes. ¿No estudiamos los geógrafos la constitución temporal de la corteza terrestre o la evolución reciente de las ciudades?* » (Carrero et al. 1989, 68).

Per una altra banda els autors defensen la relació de les dues disciplines a partir del concepte d'escala. On la història de l'art, s'ha de contemplar des del punt de la relació temporal i espacial.

Aquesta afirmació queda defensada a partir del moment en que és fa una història de l'art més local. Fet que podem comprovar a la ciutat de Palma, on les tendències que marquen l'estil preponderant arriben en un temps posterior i a partir d'una interpretació lligada a la tradició local. Donant lloc a variables estilístiques pròpies de cada lloc, com a interpretació propera de les tendències artístiques generals, per tant segons els autors l'espai s'imposa al temps. Aquest fet es pot aplicar a la didàctica on a partir del que és concret es poden establir relacions amb el que és general.

Seguint amb el raonament dels autors *«Todo ese «medio» posee distintos niveles temporales y grados de significación y no estará mal que el alumno pueda introducirse en tales complejidades a través de la observación directa apelando simultáneamente a su inteligencia y a su sensibilidad»* (Carrero et al.1989, 68).

Seguint en la reivindicació que fan alguns autors sobre la necessitat de tenir més presència curricular de la disciplina historicoartística, Socías (1996) afirma que *«la Historia del Arte no acaba de encontrar su sitio dentro de los currículos escolares(...)en el fondo de esta discriminación exista el prejuicio de que el arte, más que un conocimiento instrumental-práctico, es un «adorno» del espíritu, y por tanto un conocimiento superfluo »*(Socías,1996,8).

A més l'autora argumenta la necessitat de la història de l'art dins el currículum però sobre tot fa especial èmfasis a la formació integral del subjecte. Per sobre aquesta formació cal tenir present el canvi social i tecnològic que ens ha dut la postmodernitat, on el pes de les noves tecnologies i amb elles les imatges han entrat de forma estrepitosa en els hàbits de la societat en general i dels adolescents en particular.

Per tant l'autora argumenta que els nostres joves tenen la necessitat d'entendre el bagatge de la cultura visual al llarg de la història ja que viuen en *«(...) un mundo inmerso en el contexto de la imagen. Fenómeno que introduce la necesidad de la alfabetización visual en nuestras escuelas para poder*

entender y descifrar los mensajes icónicos de nuestro pasado y de nuestro presente. »(Socías,1996,8).

Assumint aquesta responsabilitat segons l'autora hem de tenir present que aquest aprenentatge ha d'esser rigorós, coherent i s'han d'assolir coneixements. A més seguint argumentant l'ús de la imatge, com a font de coneixement, i com a recurs metodològic, Socías parla de quatre camps principals que es poden treballar de forma transversal « *la imagen en la historia del arte, la imagen como fuente histórica, la imagen mediática y la imagen patrimonial.*» (Socías,1996,10). Per tant queda palès segons l'autora la pluralitat de recursos que genera l'obra d'art des d'una perspectiva integral, a més afegiria que ajuda a fer les connexions necessàries per entendre el transcurs de la història i que es donen fragmentades en les diferents assignatures.

En la mateixa línia Calaf (1996), també denuncia aquesta manca de consideració a la disciplina historicoartística, a favor de la història. A més l'autora fa un repàs al material utilitzat a secundària, sobretot els llibres de text, on s'evidencien aquestes mancances. Com també ens parla de diferents perspectives d'estudi de la història de l'art, que han contribuït a la ciència a tenir una pluralitat d'enfocaments.

Tal és el cas de la Gestalt, pels efectes de la psique en les imatges. El Formalisme, per l'estructura compositiva i visual de l'obra. La Sociologia de l'Art, focalitzant l'obra artística com a fenomen social. La metodologia de l'Art per la interpretació profunda de l'obra d'art, que gravita sobre tres eixos, la societat, l'economia i la política. La perspectiva Iconogràfica i l' Anàlisi Semiòtic, on es veu l'art com un llenguatge.

L'autora intenta unificar els diferents plantejaments per tal de conduir la seva tesi, cap a una fusió metodològica. Part d'aquests fonaments es construeix el plantejament de la nostra proposta. Intentant ajuntar diferents metodologies i reconduir-les per proposar uns exemples d'unitat didàctica de forma transversal, i que siguin útils per explicar conceptes d'història, geografia i història de l'art, entre altres.

Dos anys més tard Freedman (1998) reivindica que l'ensenyança de l'obra d'art pot esser un estímul per l'alumnat per entendre el context històric i cultural. A més, l'autor afirma que entrant a la postmodernitat es pot observar un canvi d'estudi en la perspectiva metodològica historicoartística. Aquest s'origina a partir « *de la teoría cultural y de la crítica cultural. El método de estudio se basa también en el trabajo de los historiadores de los Anales y en el análisis postestructural.* » (Freedman,1998,82).

Aquestes noves tendències ens remeten en el tractament de diferents aspectes com són els d'un nou concepte «*de tiempo (Braude, 1980)* » (Freedman,1998,81) a més també hi ha una tendència que en la valoració artística amb «*un enfoque más cultural y sociológico (Belting, 1987)*» (Freedman,1998,81) com també hi ha estudis que han fet un gir conceptual donant importància a l'estudi de «*el contexto de su producción e interpretación (Preziosi, 1989)* »(Freedman,1998,81).

Per tant l'autor evidencia que, aquests nous paradigmes requereixen un nou enfocament en l'ensenyança de la historia de l'art i unes noves metodologies. Les recomanades per l'autor són en primer lloc debatre el camp d'estudi de la disciplina historicoartística « *lo que hacen ahora los historiadores del arte y cómo se utiliza la historia del arte en conexión con otras disciplinas artísticas, incluyendo la sociología, la antropología,*» (Freedman,1998,85).

En segon terme focalitzar la interpretació de l'art figuratiu. El tercer suggeriment va encaminat en utilitzar l'experiència de l'alumnat en el camp de l'art per afavorir la interpretació artística. I la darrera recomanació és visualitzar la idea del temps com a coexistència pluricultural.

Seguint amb la persistència d'aquesta problemàtica que es veu reflectida en l'article de Pacual (2010) on argumenta el distanciament de les tres àrees de coneixement de ciències socials, malgrat els intents teòrics de la LOGSE de fer un cos comú entre les diferents disciplines que la integren.

A més l'autor exposa que la tendència actual és molt separatista des del moment que en secundaria es reproduïen els models apresos a les universitats, per la qual cosa afirma que hi ha una gran« *desconexión entre estas tres ciencias era muy notable en el pasado y es prácticamente completa*

en el presente».(Pacual, 2010,84). Vist aquesta desconexió i a partir de la seva pràctica docent i reflexió sobre la mateixa argumenta que tant en les àrees de geografia com d'història es poden trobar punts de vista, llenguatges i activitats pràctiques comunes.

Dos anys més tard Gómez, Molina i Pagán (2012), insisteixen en que a l'assignatura de ciències socials es deixa de banda la « *potencialidad formativa de la enseñanza de la historia del arte*» (Gómez et al., 2012,70) pel seu caràcter històric i social.

Aquest fet es veu reflectit en els llibres de text, per la qual cosa analitzen el seu contingut de tres manuals de 2n d'ESO, de l'any 2008 de diferents editorials: Vicens Vives, Oxford, Edelvives. Un dels arguments que utilitza Gómez en favor de la història de l'art per tal de tenir més pes en les ciències socials és incidir en les diferents vies en que es poden tractar els continguts de la matèria amb la transversalitat de l'obra d'art.

A més Bernabé (2014) persisteix en la discriminació de la disciplina historicoartística dins el context de les ciències socials. Per l'autor part d'aquesta discriminació es deu al tractament que rep l'art en el llibre de text. L'aportació d'aquest autor que ens interessa destacar és que cal saber interpretar el currículum per tal de tractar en coherència els diferents continguts.

En definitiva els diferents autors tractats fins ara reivindiquen un paper més actiu de la història de l'art en l'ensenyament de les ciències socials. La pluralitat de recursos, enfocaments i metodologies que té l'estudi de l'art permet promoure un tractament més integral sobre els diferents conceptes que s'hagin d'explicar, tant d'història com de geografia. Cal fer un canvi de paradigma del recurs visual. Superar el valor sensorial i estètic per integrar-lo en la concreció real de l'objecte per poder entendre el que és més abstracte i llunyà.

Inconvenients i estratègies per la integració de l'art

Malgrat això hem de tenir present part dels inconvenients que l'estudi de la matèria artística dur implícits. A més dels que ens podem trobar alhora d'aplicar propostes interdisciplinàries on la historiografia tingui un cert

protagonisme. Aquests giren entorn la pluralitat de marcs conceptuals , enfocaments teòrics o paradigmes en que la ciència ha intentat donar resposta interpretativa a l'objecte artístic.

Aquest fet es veu reflectit amb l'estudi realitzat per Santamaría i Asensio (2003). On en el seu article han treballat 16 paradigmes² entesos com « *los marcos conceptuales de explicación empleados para organizar los puntos fundamentales de una disciplina o para dar sentido a los datos relevantes* » (Santamaría; Asensio, 2003). On segons demostra la investigació els més utilitzats pel professorat són « *formalista, iconográfico/iconológico y sociológico* » (Santamaría; Asensio, 2003). La qual cosa denota una certa tradició metodològica alhora de l'anàlisi d'obres artístiques i que en certa manera pot ésser un inconvenient en el moment d'establir relacions interdisciplinàries.

A més Capel i Urteaga (1989) argumenten part de les dificultats per poder estudiar les ciències socials de forma integrada són els interessos corporativistes que existeixen entre les diferents disciplines.

Un altre dels inconvenients que ens podem trobar alhora d'afrontar la disciplina historicoartística és el domini del vocabulari i tècniques específiques assenyalat per Peláez (2008).

Per tal de superar aquest inconvenients cal acotar les diferents metodologies que ens poden ésser útils a secundària per poder fer una bona transposició didàctica. Per tant, cal tenir present pel nostre treball l'aportació d'Álvarez De Prada (1996). L'autora ens parla de diferents metodologies que s'han de tenir presents per aconseguir uns bons resultats en l'ensenyament i aprenentatges de la història de l'art.

Álvarez de Prada d'entrada ja ens proposa descartar els mètodes universitaris perquè els considera obsolets. Pel que fa als enfocaments formalistes i psicoanalítics els descarta per la dificultat en la utilització del llenguatge abstracte.

---

² « *biográfico, historicista, formalista, iconográfico-iconológico, semiótico, técnico material, marxista, sociológico, teoría de la recepción, psicología de las formas, fenomenología, estructuralismo, psicoanálisis, deconstrucción, feminismo y multiculturalismo* » (Santamaría; Asensio, 2003).

En canvi la història biogràfica dels grans artistes poden ésser molt útils en el moment d'establir relacions amb els personatges i les obres.

Com també són adients els enfocaments sociològics, ja que permeten analitzar els diferents aspectes materials i formals que es poden relacionar amb l'obra d'art i els seu context històric i social.

Pel que fa al mètode iconològic cal tenir-lo present per la seva utilitat en el moment de distingir els diferents nivells de significat de l'obra d'art.

I dins la mateixa línia podríem incloure la semiòtica, ja que proposa una lectura diversa de les obres d'art segons el grau de profunditat que hom vulguem introduir.

I tal com especifica l'autora « *No se trata de adoptar un método como el único válido y verdadero, sino de hacer una síntesis de los métodos considerados actualmente vigentes* » (Álvarez De Prada,1996,70)

Dins la mateixa línia Trepát (2003) també aposta per la història de l'art a partir d'una didàctica que ha de « *unir la opción epistemológica con la toma de decisión de una teoría didáctica* » (Trepát, 2003). A més l'autor considera que « *La obra de arte, por otra parte, en el marco de la enseñanza de la historia constituye una fuente primaria de indiscutible valor, que puede ser utilizada como motivación e incluso como eje para efectuar una primera aproximación a un período histórico determinado* » (Trepát,2003).

En quan a la mirada de que l'art és l'instrument i suport adequat per tractar temes transversals en les diferents matèries de ciències socials. On s'aplica el sentit profund de l'obra artística allunyada de valors formals i focalitzada en els aspectes de la seva construcció en relació en el seu context. Queda justificada per Rios i Ramos (2011) amb la construcció del seu significat a partir de la seva relació contextual. Els autors sustenten aquesta tesi a partir de diferents autors com Piaget, Berger y Luckman, i argumenten que l'art « *se entiende como una externalización de un sentido de la realidad* » (Rios; Ramos, 2011,94), quedant justificada l'obra d'art com « *Una pintura artística implica reconocerla como un producto lingüístico, que al mismo tiempo, evidencia la capacidad de representar una realidad social y personal por parte del autor de la obra/mensaje* » (Rios; Ramos,2011,94). Per tant segons aquests autors queda

argumentada la utilització de les obres artístiques com a font primària de la història passada per la subjectivitat artística.

Per Calaf i Fontal (2011) també en fan una proposta molt interessant per tal de superar la marginalitat de la història de l'art en ciències socials. Però cal establir les relacions curriculars a partir de la selecció i ordenació de les obres d'art per temes. Passa prèvia per tractar les diferents competències, com la cultural i artística, la social i ciutadana, l'autonomia i la iniciativa personal.

A més trobam propostes que segueixen la tendència d'aposta per les matèries visuals com a recurs didàctic. Dins aquesta línia ens trobam a Gómez i López (2014) que ens parlen de la importància de la imatge com a recurs didàctic en l'aprenentatge de les ciències socials per tal de tenir una bona formació històrica i evolucionar cap un pensament complex. Els autors en fan un anàlisi de diferents llibres de text estudiant l'ús de les imatges, on predomina la funció il·lustrativa o estètica. En canvi per ells ha de predominar la funció didàctica per tal d'assolir els coneixements adequats exposats en els manuals. Els diferents autors que tracten en el seu estudi afirmen que la finalitat de les imatges és « *mejorar la formación histórica de los alumnos, y transmitir un pensamiento histórico complejo (Barca, 2011; Carretero, 2011; Lévesque, 2011; Pagès, 2009; Santisteban, González y Pagès, 2010; Seixas, 2010 y 2011).*» (Gómez; López, 2014,18)

Dins la mateixa línia trobam a Bernabé (2014) que també aposta per una presència més activa de la història de l'art en el marc de les ciències socials. Arribat en aquest punt consideram la proposta de Rodríguez (2017) com exemple del que nosaltres volem desenvolupar en la part pràctica d'aquest treball. Rodríguez a partir del quadre de Goya, *Los fusilamientos de la Moncloa*, fa referència al tractament de l'obra artística com un document històric. A més l'autor afirma que « *creemos contribuir no sólo al conocimiento del 2 de mayo, sino también a la formación artística del alumnado*» (Rodríguez, 2017,81). Malgrat això l'autor explicita que aquets tipus d'activitats poden esser factibles dins l'aula, sempre i quan estiguin ben estructurades i cohesionades.

Arribat en aquest punt cal considerar que el concepte integrador de les ciències socials com una disciplina unitària ve condicionat per una tradició

metodològica compartimentada per disciplines i donant més importància a unes ciències del coneixement per sobre d'unes altres. Així i tot s'alcen veus a favor de la inclusió metodològica de la història de l'art, com a recurs molt profitós de les ciències socials, malgrat que algunes metodologies vinculades a la disciplina no siguin les més adequades per dur a terme un bon aprenentatge global de les ciències socials.

Per superar aquests inconvenients els diferents autors consultats es plantegen que s'ha de desestimar el caràcter il·lustratiu de l'obra de l'art, tant en els llibres de text com en la concepció d'alguns autors. I que per avançar cap un pensament complex del nostre alumnat, la imatge complex amb tots els requisits sempre i quan es segueixi una estructura i metodologia adequada i quedi i integrada en els continguts curriculars.

3.3 Interdisciplinarietat i patrimoni historicoartístic

Ja entrat en el segle XXI, podem observar la tendència que la difusió del patrimoni cultural i historicoartístic s'ha de fer des d'una perspectiva multidisciplinari. Dins aquesta línia cal tenir present, el tema de les sortides didàctiques com a experiència i construcció del coneixement. En el seu article Ávila (2003) ens parla d'aquesta perspectiva i que anotem en el desenvolupament de la part pràctica d'aquest treball. Ja que per l'autora amb la selecció de les obres artístiques com a organitzadores del currículum i amb una metodologia activa amb l'estudi del patrimoni es treballen diferents continguts conceptuals, procedimentals, actitudinals i valors.

Quan parlem de patrimoni cultural i la introducció de la visita al museu, Fontal, Maldonado i Olalla (2007) defensen que l'efectivitat d'aquest aprenentatge és possible gràcies a la globalitat que implica una interdisciplinarietat curricular, la multiculturalitat i una participació activa de l'alumnat.

Dins la línia de la gestió del patrimoni cal fer esment a l'estudi realitzat per l'equip encapçalat per Jiménez et al. (2007). Treball realitzat entre gestors del patrimoni i professorat de secundària des d'una perspectiva interdisciplinari, que contempla la didàctica de les ciències socials i la didàctica de les ciències

experimentals. Aquest estudi es va realitzar a les províncies de Huelva, Sevilla y Cádiz, utilitzant qüestionaris i entrevistes com a eines d'obtenció de dades. Els resultats segons plantegen els autors són els següents. « *destacamos que en el modo de conceptualizar el patrimonio se observa una concepción fragmentaria y reduccionista, en el caso de los profesores, y una visión más global e integradora por parte de los gestores*» (Jiménez et al.,2007,586). Per tant aquest fet ens posa a l'aguait sobre el pes de la tradició acadèmica en el moment d'afrontar una experiència que ha d'ajudar als nostres alumnes de tenir una visió més global del coneixement i poder-lo dur a terme a partir de propostes didàctiques més engrescadores.

Seguint en l'estudi del patrimoni i la seva inclusió en els programes educatius cal dir que tal com apunten Fontal i Ibañez (2017) ha evolucionat molt en les darreres dècades, tot un procés que s'han hagut de cercar formules per tal de que aquest tipus d'ensenyament pugui entrar dins els nostres programes educatius i poder fer-ne ús d'una forma didàctica on en darrera instància l'objectiu és formar ciutadanes i ciutadans, respectuosos amb la nostra història.

En definitiva segons els autors la innovació educativa en l'educació patrimonial ve donada entre per metodologies actives i enfocaments interdisciplinaris.

Dins la mateixa línia queda explicat a l'article de Cuenca, Estepa i Martin (2017), on parla de patrimoni i identitat estudiada des d'una perspectiva interdisciplinari .

Dit això, no ens queda cap dubte que la interdisciplinarietat és un dels factors que cal treballar a les aules i sobretot en matèries com les ciències socials. A dia d'avui podem comptar amb molts de recursos didàctics, per poder desenvolupar diferents propostes. A més, l'estudi del patrimoni pot esser un dels punts de referència per poder articular unitats didàctiques integradores, i que poden ajudar al nostre alumnat a que el seu aprenentatge sigui significatiu, a la vegada que es treballen una gran quantitat de competències.

4. Desenvolupament de la proposta

Tal com hem pogut veure a l'estat de la qüestió la utilització de les obres d'art des d'una perspectiva interdisciplinari a ciències socials és factible. En quan a que les obres d'art funcionin com a fil conductor de la unitat didàctica, no tenim cap dubte al respecte. Pels següents motius.

- Les obres d'art són un llenguatge proper als joves de la societat postmoderna, degut al component visual que desprenen.
- Les obres d'art estan plenes de significat històric, degut el context en que foren creades.
- Les obres d'art tenen diferents significats geogràfics degut a que estan situades en un lloc concret del planeta. I que reflecteixen els comportaments socials, econòmics, polítics, urbans d'una època o moment determinat, degut a que foren sufragades per uns promotors.
- Les obres d'art ens ajuden a parlar del que és concret, del que és real, del que es pot tocar degut a que són un objecte real, i situat en un lloc determinat, malgrat haguem d'utilitzar el recurs visual, per poder-ho expressar.
- Les obres d'art degut en aquesta concreció en el present poden esser un vehicle, un recurs, entre altres per arribar entendre o explicar, conceptes tant abstractes com el temps històric.
- Les obres d'art ens ajuden a concretar a visualitzar el concepte de patrimoni històric, cultural i artístic degut a que han format part del bagatge d'una societat que li ha atorgat un valor perdurable en el temps.
- Les obres d'art funcionen com a llenguatge per la seva forma, tècnica i expressió degut a que reflecteixen les intencions dels promotors i les emocions dels artistes.
- Les obres d'art ens ajuden a comprendre la cosmovisió d'una època determinada degut a que expressen les modes de l'època en que foren creades.
- Les obres d'art per la seva permanència en el temps i els seu recorregut històric ens poden ajudar explicar la trajectòria dels valors de la humanitat, degut pervivència en el temps i a les societats que les

custodien. Conceptes que han canviat al llarg de la història. La iconografia reflecteix aquests valors de la societat que les va promoure i la trajectòria de la seva custòdia els valors de les societats que les varen preservar.

- Les obres d'art ens poden ajudar entendre les dimensions del món en cada un del moment en que foren creades degut a que en alguns casos són l'evidència de les relacions diplomàtiques entre els diferents estats.

Per tant no ens queda cap dubte a nivell teòric, que les obres d'art poden tractar i articular els diferents continguts, que abraça el currículum. A més creiem que és pot dur a terme, malgrat sembli una mica utòpic. La dificultat rau en intentar donar resposta a les següents preguntes

Com estructurarem els continguts ?

Quin ha d'esser el canvi de paradigma en efectes pràctics ?

Quin plantejament han de seguir les nostres unitats didàctiques ?

Quins beneficis treuen els nostres alumnes treballant sota aquesta perspectiva ?

Quines dificultats ens podem trobar ?

Com podem solventar aquestes dificultats ?

La primera resposta la trobem a l'article de García (1995). L'autor parla del concepte de metadisciplinar, entès com l'organització dels continguts curriculars allunyats de la perspectiva disciplinar. « *En definitiva, se trata de un cambio de enfoque: la ciencia disciplinar no es el objetivo último de la educación ni el referente exclusivo para la determinación del conocimiento escolar* » (GARCÍA, 1995,9)

És a dir seguint en aquest autor podem establir que per configurar les nostres unitats didàctiques, hem de realitzar un canvi d'enfocament. Això no significa que ens haguem d'inventar res, sinó que l'estructura que seguirem al llarg de la temporització didàctica, s'allunya de propostes més convencionals, o les que segueixen els llibres de text.

Per tant el que proposem es anar organitzant els diferents continguts del currículum des de les diferents disciplines, segons el que ens interessi treballar o aprofundir. Cada una de les disciplines que anirem introduint, ja sigui la

historia de l'art, la història, la geografia, o la interacció entre les mateixes, anirà en relació als continguts i a les activitats proposades.

Malgrat això sempre hem de tenir present que l'obra d'art és la que inicia el discurs. La imatge és la que va articulant els distints continguts que volem exposar, cercar, interpretar, estudiar, o elaborar. Ja que i seguint amb la línia del discurs d'aquesta proposta, considerem que l'obra d'art treballada dins la interrelació del seu context social, polític, econòmic, artístic, cultural, geogràfic, ens permet treballar des de perspectives disciplinàries diferents i a partir d'aquí oferir al nostre alumnat un tractament més integral de l'assignatura d'història i geografia.

Per tant el plantejament de les nostres unitats didàctiques han de seguir un esquema integral tal com defensen Fernández i López (1996). «*entendidas en los términos que propone J. Torres (1994,220) como propuestas de trabajo, a ejecutar en un tiempo relativamente breve, en las que participan un determinado número de áreas de conocimiento o disciplinas*» (FERNÁNDEZ; LÓPEZ, 1996,91)

En definitiva els continguts curriculars han estat seleccionats i estructurats per introduir-los a partir de les reflexions que ens proporciona l'obra d'art i a partir d'aquí sistema organitzar el temps, l'espai, els recursos.

Degut a que aquest treball només pretén ésser l'inici d'una proposta d'aplicació s'han seleccionat cinc obres d'art que hem considerat més adients alhora d'exemplificar de la millor manera el que volem exposar. Hem desenvolupat, de forma teòrica les corresponents unitats didàctiques, que es concreten a l'Annex I. La qual cosa ens ha donat una visió general dels avantatges i dificultats que ens poden trobar alhora d'afrontar-nos a la realitat de les aules. Les diferents unitats didàctiques segueixen la mateixa estructura, per tal de tenir una coherència de plantejament. Seguint el següent esquema general.

- Nivell curricular.
- Estàndards d'aprenentatge avaluable.
- Correspondència amb el currículum.
- Objectius didàctics.

- Continguts
- Competències generals i específiques.
- Activitats d'ensenyament i aprenentatge
- Temporització de les activitats d'ensenyament i aprenentatge.
- Metodologia.
- Materials i recursos didàctics.
- Procediments d'avaluació.

Nivell de la unitat didàctica

A les diferents unitats didàctiques tractades en aquesta proposta, s'han treballat tres nivells, primer, segon i quart d'ESO. El motiu d'haver escollit aquest nivells s'ha regit pels continguts curriculars, ja que ens interessava tractar les diferents èpoques històriques per tal de tenir una visió més amplia del que volem explicitar en aquest treball.

Per no entrar en contradicció amb el que hem exposat i defensat fins ara, els continguts de tercer estan més enfocats a geografia, per la qual cosa sembla a primera instància que és més difícil introduir la història de l'art. En alguns dels articles que hem fet servir a l'estat de la qüestió han exemplificat que aquest fet és possible. Per tant en algun moment de la configuració del treball hem contemplat la possibilitat de tractar el tema de la ciutat, focalitzada a la ciutat de Palma. On inclús es podria haver preparat una visita. Però s'ha desestimat aquesta possibilitat pel motiu de que ens interessava cercar una estructura més concreta, i que ens pogués servir de model en el futur. I el cas de la ciutat defugia una mica dels nostres propòsits, i sobretot de la temporització, ja que en aquest cas s'haurien d'incrementar el nombre de sessions, degut a la planificació i execució de la sortida didàctica.

Per tant, les dues unitat didàctiques que corresponen al nivell de primer d'ESO, s'han treballat els continguts relacionats a l'Època Clàssica, Grècia i Roma. A partir de les obres del Partenó i l'Ara Pacis.

Les dues unitats didàctiques que corresponen al nivell de segon d'ESO s'han treballat els continguts de l'Època Medieval i l'Època Moderna. A partir

dels monuments del monestir romànic de Santa Maria de Ripoll i la Catedral de Palma.

La unitat didàctica que correspon al nivell de quart d'ESO s'han treballat els continguts relacionats en l'Època Contemporània, concretament la II República i la Guerra civil. A partir del Pavelló de la República, a l'exposició internacional de París de 1937, i la seva obra més universal que és el Guernica, de Pablo Picasso.

Estàndards d'aprenentatge LOMCE avaluables.

A les distintes unitats didàctiques hem inclòs els diferents estàndards d'aprenentatge avaluables, corresponents a cada tema. Aquests ens han fet de guia per plantejar les activitats que hem desenvolupat a la unitat didàctica. A la vegada són els que ens han ajudat, juntament amb els objectius i continguts LOMCE, a crear els distints criteris d'avaluació.

Correspondència amb el currículum.

El plantejament de les unitats didàctiques i la seva correspondència amb el currículum la considerem fonamentalment absoluta. Aquesta relació no només és reflecteix en els continguts, objectius, competències i avaluació, que desenvoluparem més endavant. Si no més aviat en el plantejament del mateix.

Una de les finalitats del currículum de la mateixa manera que la configuració d'aquestes unitats didàctiques, és ajudar als nostres alumnes a entendre l'actualitat, a partir de l'estudi de la interacció i evolució social, cultural i territorial. Aquest aspecte es veu reflectit en la interdisciplinarietat del nostre plantejament.

Una altra de les finalitats és a fomentar una cosmovisió de l'actualitat fonamentada a partir del compromís, l'ètica, la pluralitat i la solidaritat. Aquesta finalitat es veu reflectida a la part de la metodologia on utilitzarem el treball cooperatiu. Aquesta manera de treball a més de propiciar a l'assoliment de coneixements es treballen de forma integral aquests valors.

A més aquestes unitats didàctiques ofereixen als nostres alumnes la comprensió dels fenòmens culturals, socials, polítics, artístics, geogràfics, a

partir d'una visió integrada, que passa del concret al general. La qual cosa facilita la comprensió de l'actualitat a partir dels diferents processos i esdeveniments que s'han succeït al llarg de la història, on l'art hi participa d'una manera activa i com a reflex dels mateixos. Aquest fet es veu reflectit en el plantejament integrador de la proposta.

Com també aquestes unitats didàctiques guien als alumnes a l'anàlisi constatat dels diferents esdeveniments, que contextualitzen l'art. El fet de que els objectes artístics estan inserits al nostre entorn, aquest anàlisi històric ens porta a la reflexió actual, intentant entendre el bagatge de la humanitat en diferents graus de complexitat, reflectits en l'actualitat.

A més el plantejament de les diferents unitats didàctiques, intenten establir la relació del canvi de paradigma que identifica les diferents èpoques. En aquest cas l'art es un gran instrument per visualitzar i concretar aquest fet ja que la història dels estils és una forma molt didàctica per entendre les concepcions generals per les que passa la humanitat. A més la comparació estilística i formal ens ajuda de manera molt gràfica i visual, entendre aquest procés, i a la vegada connectar relacions de causa efecte, conceptes tan abstractes que de vegades consta la seva comprensió.

Com també el plantejament de la presa de la consciència del sentit històric a partir d'un objecte concret, per tal de que es compregui la nostra identitat. L'art en aquest sentit articula aquest procés on a partir de les diferents unitats didàctiques trobam una manera de fer artístic que s'ha transmès al llarg del temps i que ha ajudat a consolidar la nostra identitat. Aquest fet es veu propiciat en la configuració del nostre patrimoni cultural i artístic, que a més reflecteix una particular cosmovisió.

Tal com s'explicita al currículum l'estudi del patrimoni ha de tenir un enfocament holístic i integrador, aquest fet també es veu reflectit en la concepció de les unitats didàctiques.

Seguint el currículum les diferents activitats que es plantegen a la nostra proposta, segueixen un esquema per tal de que els nostres alumnes adquireixin hàbits d'estudi, procediments, i una diversitat de coneixements integrats a partir de la visió de diferents disciplines.

Objectius didàctics.

Els objectius didàctics que volem aconseguir són els que ens proposa el currículum. De forma general es treballaran els mateixos en totes les unitats didàctiques amb alguna particularitat que faci referència a l'època determinada que s'estudiï.

1. Conèixer la interdependència entre els esdeveniments culturals, polítics i econòmics amb la finalitat d'entendre les causes que expliquen l'evolució de les societats mitjançant l'estudi de les obres artístiques.

2. Reconèixer, localitzar i estudiar la interacció i relació del territori amb la societat que l'habita per tal d'establir relacions en el moment d'utilitzar l'espai i els recursos, mitjançant la informació que generen les obres artístiques com a font primària i visual

3. Identificar i localitzar les característiques de la diversitat geogràfica amb la finalitat de saber situar-se al món a través de la localització i ubicació de les diferents obres d'art.

4. Conèixer i situar el marc temporal i espacial concret dels successos històrics rellevants per tal de concebre un panorama general de la progressió humana a partir de les fonts artístiques.

5. Valorar i respectar el patrimoni en totes les seves manifestacions amb la finalitat de que els nostre alumnes assumeixin les responsabilitats ciutadanes utilitzant les obres artístiques per treballar els diferents continguts de forma holística i integrada.

6. Adquirir i emprar el vocabulari específic d'art, geografia i història amb la finalitat de millorar les competències lingüístiques mitjançant les diferents activitats d'ensenyament i aprenentatge proposades.

7. Seleccionar, sintetitzar i relacionar la informació procedent de recursos diversos per tal millorar les competències lingüístiques a partir de diferents estratègies o procediments proposats a les activitats d'ensenyament i aprenentatge.

8. Valorar, respectar, i aprendre a utilitzar l'organització democràtica i el treball grupal per tal de millorar la convivència, integració i interacció de tot el grup dins l'aula mitjançant el treball cooperatiu.

Continguts

Els continguts s'han dividit en conceptuals, procedimentals i actitudinals, intentat desenvolupar-los de forma igualitaria. Pel que fa als continguts conceptuals el criteri i ordre seguit per anar introduint els diferents continguts han estat primer de tot els criteris que estipula el currículum i en segon lloc adaptar aquest a les diferents obres d'art seleccionades.

El punt de vista que hem seguit per la selecció de les obres d'art per exemplificar les diferents propostes ha estat per la seva rellevància i significació dins la història. Com també hem tengut present el grau de dificultat tècnica i formal de les diferents obres artístiques. Aquesta premissa s'ha seguit tenint en consideració els nivells educatius amb els que tractem, ja que cal assolir una terminologia específica de la disciplina historicoartística, partint d'un grau de dificultat assequible. A més, considerem que, les obres seleccionades, han de formar part del bagatge cultural del nostres alumnes per la seva transcendència.

Els continguts procedimentals es van alternant segons el tipus d'activitat que es planteja a cada sessió. A nivell general i els més utilitzats a les diferents activitats són els següents.

1. Elaboració i síntesis d'informació.
2. Identificació i maneig de vocabulari d'art, geografia i història.
3. Anàlisi i comentari d'imatges.
4. Localització de l'espai i el temps.
5. Anàlisi i interpretació de l'estil.
6. Maneig de conceptes específics d'art, geografia i història.
7. Anàlisi i comentari de textos històrics.

Pel que fa als continguts actitudinals també es van treballant a les diferents sessions, els que més ens ha interessat treballar en aquestes unitats didàctiques són els següents.

1. Actitud favorable dels alumnes per l'aprenentatge.
2. Actitud favorable de cooperació i col·laboració amb els companys.
3. Conèixer, valorar i respectar el patrimoni en totes les seves vessants.
4. Esperit crític.

5. Interès per adquirir una formació integral per tal de envolupar-se com a ciutadans.

6. Responsabilitat i presentació correcte de les tasques encomanades

Competències clau, generals i específiques.

Un dels objectius dels processos d'ensenyament i aprenentatge en l'actualitat és el treball i l'adquisició de competències bàsiques. A les diferents unitats didàctiques hem intentat treballar totes les que reflecteix el currículum. A més el que també ens interessa és l'adquisició d'aquestes competències per tal de que es puguin desenvolupar i aplicar els diferents coneixements d'art, geografia i història, per entendre i desenvolupar-se en el marc de la societat actual. Per intentar que els alumnes es converteixin en ciutadans, autònoms, responsables, crítics i puguin assolir els drets i deures implícits de les societats democràtiques. Per tant i de manera general aquestes són les següents competències que es treballen.

La competència lingüística, es desenvolupa a totes les sessions ja que a partir del treball cooperatiu és imprescindible l'adquisició i ús adequat del llenguatge oral i escrit. A més les diferents activitats estan dissenyades per que l'alumne treballi la comprensió, anàlisi i síntesis de la d'informació. Com també ha d'adquirir les habilitats vinculades al tractament de la informació a través de la producció de textos electrònics, degut a que l'ús de les TIC, és una de les constants en el plantejaments de la nostra proposta. Aquesta ve donada per la intenció d'apropar el procés d'ensenyament i aprenentatge a les motivacions de l'alumnat.

En quan a la competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia. Queden contemplades a les activitats d'ensenyament i aprenentatge, a partir de la utilització d'eines matemàtiques en el moment d'haver de realitzar càlculs i elaborar i interpretar mapes. A més es te present l'aplicació del mètode científic en l'elaboració dels diferents comentaris d'obres arquitectòniques o escultòriques, o per la interpretació dels respectius volums.

La competència digital, és de les que més es treballa en aquestes unitats didàctiques. El motiu és per què considerem que la societat actual en fa un

gran ús. Aquest fet fa que considerem oportú fomentar el comportament cívic i responsable vers les noves tecnologies. A més aquest maneig de les tecnologies de la informació i la comunicació és utilitzat per processar la informació de manera crítica. Com també propiciem la motivació per aprendre a emprar les tecnologies i per millorar-ne l'ús.

Una altra de les competències que es treballen a les diferents activitats és la d'aprendre a aprendre. Tal com es pot comprovar al desenvolupament de les activitats didàctiques es comencen sempre pels coneixement dels processos d'aprenentatge partint del que saben els alumnes. A més el tipus de metodologia utilitzada incentiva la motivació i la curiositat per aprendre a fi d'aconseguir sentir-se protagonista del procés i el resultat de l'aprenentatge.

Com també el treball cooperatiu incentiva l'obtenció d'estratègies de planificació per resoldre una tasca, supervisar el propi treball i avaluar els resultats obtinguts, l'adquisició d'aquestes competències es veuen reflectides a les rúbriques d'avaluació.

Pel que fa a l'adquisició de les competències socials i cíviques, també queden reflectides en la utilització del treball cooperatiu. A més de comprendre els diferents codis de conducta de les societats a través de l'estudi de forma transversal les diferents disciplines d'història, geografia i història de l'art.

En quan a la competència del sentit d'iniciativa i esperit emprenedor, creiem que s'assoleix a partir de les diferents activitats programades i el treball cooperatiu. Ja que es fomenta l'esperit crític en l'estudi i anàlisi de la informació. Com també per l'elaboració de projectes mostrant creativitat i imaginació a l'hora de planificar-los, analitzar-los, organitzar-los i gestionar-los, tant de forma individual com col·lectiva dins un equip. I pel foment i utilització de debats sobre temes de geografia, història i història de l'art per saber comunicar-se, presentar idees i negociar de manera argumentada.

En quan a la competència de consciència i expressions culturals, és més que evident que el plantejament d'aquesta proposta la contempla des del principi. Ja que cal adquirir la competència de conèixer el patrimoni històric i artístic i dels diferents estils i gèneres artístics. A més de la identificació de la relació entre manifestacions artístiques i culturals i la societat, la qual cosa

implica prendre consciència de l'evolució del pensament, dels corrents estètics, de les modes i dels gusts. Com també s'ha d'adquirir la competència de gaudir, valorar de forma crítica i promocionar la conservació del patrimoni cultural i artístic com a resultat de l'evolució de les diferents cultures i demostració d'interès, estimació i respecte per aquest patrimoni.

Activitats d'ensenyament i aprenentatge

Les activitats d'ensenyament i aprenentatge que aglutinen les diferents unitats didàctiques són moltes i variades, sempre amb un objectiu clar.

Per una banda utilitzem l'elaboració de resums i esquemes, per que l'alumne aprengui a sintetitzar i elaborar la seva pròpia informació.

La definició de conceptes i l'elaboració de glossaris, el considerem fonamental per tal de que l'alumne vagi assolint un vocabulari específic de diferents conceptes d'art, història i geografia. Aquest tipus d'activitat té diferents formats, ja sigui inserida dins un text o bé a partir de preguntes relacionades.

En les diferents activitats trobam un seguit de preguntes per tal d'ajudar a l'alumne a que faci un procés de comprensió del material que ha consultat. El format d'aquestes preguntes és molt variat seguint els models proposats per Sanmartí (2003) . A partir de preguntes declaratives o reproductives o que requereixen una resposta concreta, on el que intentem és que l'alumne assoleixi una informació a partir d'una primera lectura. A preguntes un tant més complexes que introdueixen a l'alumne a fer un raonament, apropiat-se de la informació i desenvolupar el sentit crític o resoldre un problema determinat.

Aquestes preguntes estan formulades a partir de pistes, o bé contextualitzades, o preguntes que segueixen una escala de nivell de complexitat per demostrar el nivell d'assimilació del nostre alumnat.

Com també proposem l'elaboració d'eixos cronològics amb la finalitat de que l'alumne vagi assolint la dimensió espai temporal

A més requerim als alumnes l'anàlisi i interpretació de diferents documents de documents artístics, geogràfics o històrics.

Unes altres activitats van encaminades en l'observació i l'anàlisi d'imatges històriques i artístiques, així com la comparació d'obres d'art d'estils o artistes diferents.

La majoria d'activitats propicien la lectura textos expositius breus.

De la mateixa manera que les activitats estan enfocades a l'elaboració d'informes breus primer en grup i després de forma individual, a partir del que s'ha après a la sessió, introduir-ho a la carpeta d'aprenentatge individual i l'arxiu de classe compartit en format *Google Drive*.

Pel tipus de metodologia s'incrementa constantment els col·loquis i els debats en petit grup.

Un altre tipus d'activitat està relaciona en la visualització de documentals i pel·lícules, on ens serveix per introduir el tema o consolidar coneixements.

Temporització de les activitats d'ensenyament – aprenentatge.

La temporització de les diferents activitats d'ensenyament i aprenentatges, està pensada en articular les diferents classes en sessions de cinquanta-cinc minuts. A la majoria de sessions s'utilitza el mateix esquema.

Cada unitat didàctica consta com a màxim de deu sessions, Ja que consideram que utilitzar-ne més seria dificultós per complir amb un calendari prou curt on s'han de treballar molts de continguts curriculars.

Per tant, les diferents sessions es distribueixen d'una forma similar. La primera sessió de la unitat didàctica es dediquen deu minuts per introduir el tema i prendre consciència del que saben els alumnes.

La resta de la sessió està encaminada a fer l'activitat del dia, que pot variar segons la programació dels continguts que es vulguin desenvolupar. Ja que treballem amb treball cooperatiu totes les sessions es dediquen cinc minuts per preparar l'aula per poder-lo desenvolupar, una vegada preparada l'aula.

La penúltima sessió es reserva per reforçar conceptes i aclarir dubtes.

La resta de les sessions es manté un esquema de on es dediquen els primers deu minuts a fer una activitat de consolidació dels conceptes estudiats els dia anterior i per resoldre els dubtes. Seguidament es dediquen cinc minuts per preparar l'aula per desenvolupar el treball cooperatiu.

Aquest esquema només es varia en dos moments de la temporització, ja que creiem convenient en dedicar a dues sessions intercalades una activitat de consolidació de cinc minuts abans d'acabar amb la sessió.

La darrera sessió de la unitat didàctica està reservada per fer una prova escrita d'avaluació individual.

Com que dediquem un epígraf a parlar d'avaluació en aquest tema el tractarem més endavant.

Metodologia.

La metodologia didàctica utilitzada varia en funció de la programació de les diferents activitats. Com a criteri general s'aposta per un aprenentatge significatiu i constructiu, a partir d'una metodologia activa fonamentada en el treball cooperatiu. Amb aquest tipus de treball intentem reduir en gran mesura la classe expositiva.

El professor assumeix el paper de guia, havent fet una feina prèvia d'organització del treball i de grups amb uns objectius molts clars i específics. Com apostar per l'augment del rendiment de tots els alumnes, potenciar el seu esperit crític, valorar la diversitat, intentar fer cohesió de grup, i proporcionar als alumnes un desenvolupament social, psicològic i cognitiu.

A les diferents activitats que es plantegen ens interessa que els alumnes adquireixin responsabilitats, tan individuals com de grup. A més que aprenguin a compartir i gestionar la informació. A la vegada que considerem que han de millorar el seu sentit crític, i han d'aprendre a avaluar el seu propi procés d'aprenentatge.

Per articular el treball cooperatiu el professor ha d'haver fet una selecció prèvia dels grups de treball. La qual cosa ha de permetre crear un ambient que afavoreixi el procés d'ensenyament i aprenentatge. En aquesta selecció s'ha de prevaldre el benefici de tot l'alumnat. Facilitant la interacció entre ells, el professor i l'entorn.

El docent dins l'aula, ha de supervisar en tot moment el procés d'aprenentatge. Ha de tenir cura de que es duguin a terme les dinàmiques

proposades com també ha de contemplar les que puguin sorgir, per iniciativa del alumnes.

Els alumnes s'organitzaran en grups de forma heterogènia, seguint un plantejament d'equips. Els equips estaran formats per quatre membres, aquest es mantindran durant el desenvolupament de la mateixa unitat didàctica. Dins el grup també es fomentarà el treball individual i en parelles en diferents moments. En aquest cas les parelles hauran d'anar rotant durant tota la unitat didàctica.

Quan canviem d'unitat didàctica hi ha la possibilitat de que els components del grup canviïn. El motiu de no mantenir sempre la mateixa estructura és per què no s'assoleixin rols concrets dins el grup.

Els avantatges d'aquest tipus de metodologia, és superar l'individualisme, la cohesió de grup, i com expliciten Hernandez i Madero (2007) la productivitat en els components essencials que són els següents

«a) Interdependencia positiva

- *Lo que significa que el triunfo de un integrante del equipo es el triunfo del equipo.*

- *El trabajo de un integrante beneficia al grupo y el trabajo del grupo beneficia al integrante.*

- *Todos comparten sus recursos, se apoyan cuando es necesario y celebran sus triunfos individuales como grupo.*

b) Interacción fomentadora

- *Cada quien según su entendimiento busca solución a un problema.*

- *Los integrantes del grupo aportan los conceptos que conocen y los que necesitan aprender.*

- *Cada quien enseña lo que sabe y se vincula con lo que se está aprendiendo.*

c) Responsabilidad individual y responsabilidad personal

- *Lo que cada integrante hace, afecta al grupo y al integrante mismo.*

- *El trabajo de cada miembro es una parte importante para el trabajo del grupo.*

- *No se debe intentar ganar merito por el trabajo ajeno.*

- *Cada integrante del grupo debe pensar que lo que está haciendo en grupo, le servirá mañana cuando tenga que trabajar por su cuenta.*

Habilidades interpersonales

- *Las tareas se deben dividir equitativamente.*
- *Las decisiones se toman de manera colectiva.*
- *Se debe crear confianza en sí mismo y en el grupo.*
- *Comunicarse con los compañeros, se debe hacer saber lo que se piensa, sin llegar a la ofensa.*
- *Trabajar con los problemas de forma sensata y cordial.*

e) Procesamiento por el grupo

- *Se deben acordar las acciones aceptables y no aceptables dentro del grupo.*
- *El comportamiento del grupo se debe analizar constantemente y decidir en el grupo qué acciones han sido positivas y cuáles necesitan mejorarse.»*

(Hernandez i Madero , 2007,35)

Per tant aquest gir requeries d'una sèrie de pautes, que s'han de tenir molt ben estructurades, com són les normes de funcionament del treball cooperatiu, la organització de l'espai i dels grups, la distribució de les tasques dins el grup, les funcions de cada integrant, els sistemes d'avaluació tan individual com de grup.

Per què es pugui dur a terme tot el que s'ha explicitat fins ara l'equip es dividirà en tres subgrups a partir de tres criteris. Un alumne dels que tenguin més capacitat d'ajudar, un alumne dels que tenguin manco capacitat d'ajudar i dos alumnes del grup classe en general.

Aquests equips s'organitzaran distribuint-se les diferents tasques. Una coordinadora o coordinador, un portaveu, un secretari/a, i un responsable del material.

Les diferents funcions de cada representant són les següents. El coordinador/a és qui ha de coordinar els diferents membres, per la qual cosa ha de saber en tot moment el que s'ha de fer i ha de tenir la capacitat d'estructurar i encomanar les tasques adients a cada membre del grup.

El /la portaveu és el qui transmet la informació i acords, a la resta dels companys i al grup classe.

El Secretari/a és el que s'encarrega de les tasques administratives del grup. El que ha de redactar i entregar les tasques al *Google Drive* compartit.

El/la responsable del material, és el qui ha de tenir cura del tot el material comú i que els companys en facin un bon ús, sobretot dels ordinadors d'aula.

També s'han estipulat unes normes de funcionament

1. Acceptar als companys d'equip.
2. Compartir el material i la informació.
3. Crear un ambient de feina adequat sense alçar la veu.
4. Demanar i respectar el torn de paraula.
5. Facilitar i sol·licitar ajuda quan sigui necessari
6. Respectar les decisions de l'equip
7. Ser participatiu en les activitats de l'equip

Per tal de dur un control i avaluació de tots els membres de l'equip. S'ha de fer un registre del mateix, aquest document rep el nom de Pla d'equip on ha de constar. Nom de l'equip. Nom dels integrants. Càrrecs i funcions. Normes de funcionament. Diari de sessions al *Google Drive*.

Avaluació de l'equip, al principi, durant i al final de la unitat didàctica.

Al començament de cada unitat didàctica se li fa entrega a cada equip d'un pla d'equip. En aquest pla d'equip els alumnes a més de distribuir-se les tasques han de redactar els objectius de l'equip.

Durant el procés de la unitat didàctica l'equip ha de redactar un diari de sessions. Aquest document ens permet fer una seguiment del treball cooperatiu de forma continuada.

Al final de la unitat didàctica l'equip ha de fer una valoració del seu treball com equip, reflectit en el document revisió del pla d'equip³.

Un altre aspecte a tenir en compte en el treball cooperatiu, és la distribució de l'aula. On en aquest cas seguirem una configuració a partir de la

---

³ Els diferents documents el pla d'equip, el diari de les sessions i la revisió del pla d'equip, es troben a l'annex II.

col·locació de les taules i cadires en grups de quatre, per tal de que tots els membres puguin interactuar entre ells. Entre els diferents grups de taules deixarem un cert espai per tal de que tan el professor com els diferents membres dels grups puguin interactuar entre ells i que sigui viable la mobilitat dins l'aula.

Un altre dels aspectes a tenir en compte és l'ús de les noves tecnologies i la recerca autònoma d'informació la qual cosa fa que el procés d'aprenentatge els sigui més proper. On es farà un document compartit de *Google Drive* per tota la classe, on s'anirà introduint la informació que els diferents grups vagin elaborant. A més treballaran de manera individual una carpeta d'aprenentatge, on s'anirà anotant els resultats diaris de la seva recerca.

Què treballarem ?

Bàsicament treballarem amb imatges i discurs, mapificació i localització, conceptes claus, vocabulari específic, llenguatge oral i escrit, pautes del quadern de l'alumne, treball en equip, ...

Com treballarem ?

Fonamentalment treballarem amb la mateixa estructura on el grup de quatre, de vegades es dividirà en parelles o bé treballarà conjuntament, dependrà del plantejament de l'activitat. Aquestes estructures seguint a Pere Pujolàs (2014), reben un nom determinat Joc de paraules, foli giratori, llapis al mig, 1-2-4, lectura compartida⁴. Amb l'avantatge de que treballant d'aquesta manera facilita la gestió d'aula. Entre altres coses per què els alumnes ja identifiquen cada estructura amb una manera determinada de treballar.

El professor entregarà la informació o proposarà als alumnes que la cerquin a la web a partir d'una sèrie d'enllaços. Aquesta informació és la que els alumnes han de treballar a partir d'una sèrie de preguntes clau o exercicis dirigits, sobre els continguts que ens interessa treballar en aquell moment. Els diferents membres de l'equip s'han de repartir les preguntes i cada un s'ha de responsabilitzar de dur a terme les diferents tasques que li han tocat.

Cada alumne s'ha de responsabilitzar d'aquestes tasques i s'ha d'encarregar de que la resta dels companys entenguin el que es demana. A

---

⁴ Les diferents estructures que treballem les hem incloses a l'annex IV.

més cada alumne s'ha d'encarregar a cercar, estructurar i sintetitzar la informació que se demana.

El grup ha de concretar l'ordre en que s'han de treballar els continguts. Cada alumne ha de compartir la informació, ja sigui a nivell de parella o de grup de quatre. Entre els diferents membres han de gestionar aquesta informació i han de decidir la resposta correcte a les preguntes. Una vegada s'hagin esbrinat les diferents respostes s'ha d'elaborar un document conjunt. Aquest document, s'ha de incorporar a la carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit, aquesta tasca correspon al secretari/a del grup.

Materials i recursos didàctics

Els materials i recursos didàctics els hem dividit en dues parts, per una banda els recomanats per l'alumnat i els que utilitza el professor, per preparar les diferents unitats didàctiques, o bé per la seva consulta en un moment determinat.

De la selecció feta del material proposat al professorat ve donat per una selecció bibliogràfica, de llibres de referència. A més hem seleccionat una sèrie de recursos web, dels que hem consultat per elaborar les diferents activitats, d'ensenyament i aprenentatge.

Aquest material és molt variat, i va en funció dels continguts conceptuals de les activitats d'ensenyament i aprenentatge que s'expliciten a les diferents unitats didàctiques.

En referència als recursos i materials per l'alumnat, és un recull de diferents webs, amplies i variades, on poder consultar la informació necessària per desenvolupar les diferents activitats. A més es contempla la possibilitat en algun moment determinat, si aquest material no funciona per la manca de connexió a la xarxa, que es pugui utilitzar el llibre de text, o les explicacions donades pel docent.

En tot aquest material que hem seleccionat es contempla la projecció de diferents pel·lícules i documentals, per la seva capacitat de síntesis, visualitat i que s'atraca a un llenguatge prou assequible pel nivell del nostre alumnat. A més podem trobar la interpretació d'imatges, l'elaboració i consulta de mapes,

l'elaboració d'eixos cronològics, i mapes conceptuals. Consulta d'articles a premsa i articles de revista. En definitiva un recull de fonts visuals i escrites que ajudaran a l'alumne a poder tenir una visió ampla i acurada dels conceptes que és volen explicar.

En definitiva una material molt variat, on l'alumne pugui tenir una visió general d'on extreure la informació, i que pugui prendre consciència de l'ús de les TIC.

Procediments d'avaluació

Seguint el criteri d'avaluació continuada, els diferents procediments d'avaluació els hem dividit en tres apartats. Una avaluació inicial al començament de la unitat. L'avaluació inicial només ens serveix per determinar el punt de partida dels alumnes. Per la qual cosa no té percentatge dins la nota final de la unitat didàctica.

Una avaluació formativa. De les diferents activitats que l'alumne vagi fent durant les sessions tendran un percentatge que es reflectirà a la nota total de la unitat didàctica.

Aquestes activitats s'han d'incloure a la carpeta d'aprenentatge individual que tindrà un valor del vint per cent de la nota final de la unitat didàctica.

El quinze per cent de la nota forma part de l'avaluació del treball cooperatiu. I s'avalua a partir d'una rúbrica que confecciona el professor a la darrera sessió de la unitat didàctica. On tindrà present els diferents documents que han anat regulant el treball diari de l'alumne⁵. On es té present una autoavaluació i junt una coa valuació.

El cinc per cent restant de la nota es tindrà en compte la participació i l'assistència.

Una Avaluació final. A partir d'una prova escrita que tindrà un valor d'un seixanta per cent del total de la unitat didàctica. La prova tindrà la següent distribució.

---

⁵ Aquest documents es troben a l'annex II (Pla d'equip, revisió del pla d'equip i el diari de sessions)

Vocabulari específic, amb un valor d'un trenta per cent de la nota total de la prova.

Identificació i breu descripció d'imatges i localització de mapes, amb un valor d'un trenta per cent de la nota total de la prova

Preguntes curtes, algunes amb redactat. Que aniria augmentat a mesura que pugem de curs per confirmar l'assoliment dels conceptes principals, amb un valor d'un quaranta per cent de la nota total de la prova.

A més també s'entregarà a l'alumne la valoració del Pla de l'equip. Aquesta avaluació no té percentatges dins la nota final, només es per fer un seguiment i avaluació del treball cooperatiu.

D'aquesta manera creiem que complim amb l'objectiu de recollir en cada moment una informació vàlida i fiable per tal d'avaluar que els nostres alumnes han assolit les competències i els objectius de la unitat didàctica.

Punts forts i fluixos de la proposta

Com a reflexió a la nostra proposta considerem que és necessari esmentar els diferents aspectes que per diferents raons, ens poden fallar al moment de dur a terme les diferents unitats didàctiques. A la vegada cal esmentar els distints punts que són molt positius en els desenvolupament de les unitats didàctiques.

Per tant aquesta proposta anirà lligada a dos aspectes que consideram fonamentals, una és a la temporització i l'altre a la metodologia. En aqueix aspecte ens hem adonat que hi ha una sèrie de factors que juguen en contra, en el moment de concretar la nostra planificació didàctica.

Aquests són el temps, la metodologia que volem utilitzar, i l'extensió del continguts curriculars. Les dues primeres en alguns moments poden esser inclús antagòniques ja que, la metodologia per la que hem apostat és el treball cooperatiu. Aquest tipus de treball per esser factible requereix d'un temps mínim, ja que hi ha tota una sèrie de protocols previs que limiten la seva factibilitat. Com és l'organització de l'aula amb els corresponents grups i la conscienciació de l'alumnat de que estan realitzant una activitat d'ensenyament

i aprenentatge, cosa que no resulta fàcil de comprendre, fins que no s'interioritzen uns hàbits. Aquest és un dels punts febles de la nostra proposta.

Pel que fa a l'extensió dels continguts curriculars en relació a la metodologia, crec que aquí també hi hem de fer esment. Malgrat les activitats estiguin molt estructurades, sempre hi ha una part que ens pot escapar degut a que la informació que utilitzem a les unitats didàctiques és extreta de la xarxa. Hem optat per aquesta opció per dos motius, un per allunyar-nos de l'ús del llibre de text i l'altre per acostumar als alumnes a fer un ús correcte de les noves tecnologies.

Dit això el paper del docent és primordial ja que ha d'estar molt atent al que treballen els alumnes, i saber dirigir molt bé les sessions. Un problema que pot sorgir en el moment d'utilitzar la informació de la xarxa és que no hi hagi Internet. En aquest cas, el docent ho ha de tenir present i ha de saber reconduir l'activitat, sense utilitzar aquest mitjà, i com a darrera instància té la informació del llibre de text.

En quan als punts forts, per una banda considerem que la metodologia escollida per desenvolupar les diferents activitats es molt adient. Ja que a la vegada que treballem l'atenció a la diversitat, la inclusió de tot l'alumnat i l'aprenentatge significatiu. A més ens permet cohesionar el grup i millorar les relacions personals.

Un altre aspecte que considerem que té prou consistència és el plantejament didàctic. Ja que és a partir de les obres artístiques i una perspectiva interdisciplinari a les ciències socials, es van introduint els continguts. Aquest fet a més d'afavorir l'estudi i sensibilització pel nostre patrimoni historicoartístics, també intenta donar un valor a l'estudi de l'art equiparant-lo al mateix nivell de les altres disciplines. D'aquesta manera s'allunya del concepte il·lustratiu de les obres artístiques.

5. Conclusions

A partir de la configuració d'aquest treball sobre l'ús de les obres artístiques per explicar conceptes transversal a les ciències socials, ens hem

adonats de que les obres d'art són una bona eina per estructurar els diferents continguts curriculars de l'assignatura de geografia i història.

En el transcurs del mateix hem intentat establir els punts en comú que tenen les diferents disciplines que integren les ciències socials, que tradicionalment han estat separades. Aquest fet ens ha dut a reflexionar sobre la possibilitat de treballar els diferents conceptes que integren la història, l'art i la geografia de forma conjunta. Arribant a la conclusió de que aquesta realitat es factible.

Aquesta certesa ve donada després d'haver analitzat les diferents publicacions que proposen per coneixements transversals en l'educació. Aqueixa concepció és la que ens ha donat la pauta per articular les diferents unitats didàctiques.

Per elaborar la part més pràctica de la nostra proposta, hem seguit una estructura integradora del coneixement. L'objectiu de treballar d'aquesta manera és per que l'alumne assoleixi una visió compacte dels continguts de geografia, història i art. A més de que millorin en el desenvolupament del pensament crític.

En quan a la metodologia utilitzada per treballar els diferents continguts curriculars, està fonamentada en el treball cooperatiu. Aquesta manera de treballar ens dóna la pauta per què l'aprenentatge sigui significatiu per tot l'alumnat i tractar la diversitat des d'una perspectiva inclusiva.

Dit això l'afirmació de que les obres d'art són un bon instrument per articular les diferents propostes didàctiques ve sustentada per què degut a la seva visualitat tenen un llenguatge proper als joves de la societat postmoderna, al mateix temps que estan plenes de significat històric i són portadores de diferents significats geogràfics.

A partir del llenguatge artístic que desprenen les obres d'art ens ajuden a comprendre la cosmovisió d'una època determinada a més de que expliquen la trajectòria dels valors de la humanitat.

Com també les obres d'art ens ajuden a parlar del que és concret per la qual cosa poden esser un recurs per entendre conceptes abstractes, a més de que ens ajuden a precisar el concepte de patrimoni històric, cultural i artístic.

En definitiva les obres d'art ens poden ajudar entendre les característiques i dimensions del món en que vivim en cada un dels moments per la seva pervivència en el temps.

A més hem de dir que amb el desenvolupament d'aquesta proposta hem aconseguit els diferents objectius que ens havíem proposat. Ja que totes les unitats didàctiques tenen com a punt de partida la imatge artística, i en el transcurs de la mateixa es van assimilant els diferents continguts curriculars associats a geografia i història.

Com també hem pres consciència amb tot el que s'ha exposat fins ara de que les obres d'art tenen una gran possibilitat de perspectives per a l'ensenyament i aprenentatge de les ciències socials a l'ESO, mitjançant l'estudi integral del coneixement.

Creiem que queda demostrat en les activitats proposades en transcurs d'aquest treball que s'afavoreix el pensament crític, a partir de l'estudi de l'art, la geografia i la història de forma integrada.

A més també podem observar amb les diferents activitats exposades que la utilització de l'obra d'art ens ha servit per conduir els processos d'ensenyament i aprenentatge des d'una perspectiva integral.

A la vegada que hem pogut comprovar que es pot entendre la intenció i el context de l'obra artística, utilitzant la interrelació dels coneixements històrics i geogràfics, treballant diferents metodologies d'ensenyament i aprenentatge de la història de l'art.

En definitiva creiem que s'han posat en valor les diferents disciplines que integren les ciències socials en el mateix nivell, valorant la seva importància individual amb tractament interrelacionat i transversal que s'han donat a les unitats didàctiques. Intentant aconseguir una manera de treballar les diferents disciplines de història, art i geografia en particular i la resta de les ciències socials de manera holística i integral.

6. Referències bibliogràfiques

Aguirre, C.A. (1999). *La escuela de los anales. Ayer, hoy, mañana*. España: Edición propiedad de Literatura y Ciencia, s.l.

Álvarez de Prada, G. (1996). Cómo elaborar unidades de Historia del Arte. *Revista Íber. Didáctica de las Ciencias Sociales, Geografía e Historia*, núm. 8. pp. 69-77.

Ávila, R. M. (2001). El papel de la historia del arte en el currículum. *Revista Íber. Didáctica de las Ciencias Sociales, Geografía e Historia*, núm. 29, versión electrónica. <http://iber.grao.com/revistes/iber/029-yacimientos-arqueologicos-de-la-sierra-de-atapuerca/el-papel-de-la-historia-del-arte-en-el-curriculum>

[Consulta 25-04-2017]

Ávila, R.M. (2003). La función de los itinerarios en la enseñanza y el aprendizaje del patrimonio histórico-artístico. *Revista Íber. Didáctica de las Ciencias Sociales, Geografía e Historia*, núm. 36, versión electrónica. <http://iber.grao.com/revistas/iber/036-salir-del-aula/la-funcion-de-los-itinerarios-en-la-ensenanza-y-el-aprendizaje-del-patrimonio-historico-artistico-una-reflexion-didactica> [Consulta 17-04-2017]

Benejam, P (1997) (2004). *Las finalidades de la educación social a Enseñar y aprender ciencias sociales, geografía e historia en la educación secundaria*. Barcelona: Editorial Horsori.

Bernabé, M.M. (2014). ¿Cómo debemos formar al futuro profesorado de ciencias sociales? Propuesta para tener en cuenta en materia de aproximación curricular. *Ensayos. Revista de la Facultad de Educación de Albacete*, núm. 29, pp. 129-140.

Calaf, R. (1996). La enseñanza de la Historia del Arte: entre la borrosidad y la realidad posible. *Revista Íber Didáctica de las Ciencias Sociales, Geografía e Historia*, núm. 8, pp. 17-24.

Calaf, R.; Fontal, O. (2011). El conflicto en la creación artística: superar la marginalidad de la historia del arte. *Revista Íber Didáctica de las Ciencias Sociales, Geografía e Historia*, núm. 69, pp. 45-54.

Carretero, M.; Pozo, J.I.; Asensio, M. (1989). *La enseñanza de las Ciencias Sociales*. Madrid: Graficas Rogar

Celorio, J. (1996). Transversalizar los contenidos ¿misión imposible?. *Revista interuniversitaria de Formación del profesorado*, núm. 27, pp. 61-82.

- Cruz, L.A. (2008). *Análisis de tipos de nubes como recurso didáctico para el tratamiento interdisciplinar de la Geografía y la Historia del Arte en Ciencias Sociales con alumnos de educación secundaria*. Patrimonio, educación, identidad y ciudadanía. Profesorado y libros de texto en la enseñanza obligatoria. *Revista de educación* núm. 375, pp. 136-159.
- Estepa, J; Cuenca, J.M; Àvila, R.M.; Jiménez, R; Wamba, A.,M.; Martín,M.; Ruiz, R. (2007). Análisis de concepciones sobre educación patrimonial en maestros, profesores de secundaria y gestores del patrimonio. "La renovación pedagógica: del instruccionismo intelectualista al holismo educativo". *Tendencias pedagógicas* núm. 27, pp.43-75.
- Fernández, A.; López, M.C. (1996). Implicaciones metodológicas de la transversalidad en la educación secundaria obligatoria. *Revista interuniversitaria de Formación del profesorado*, núm. 27, pp. 83-84.
- Fontal, O; Maldonado, E; Olalla, E. (2007). La enseñanza de las competencias básicas en programas con escolares: El caso de "Aprendiendo a través del Arte" del museo Guggenheim de Bilbao". *Historia. Análisis del pasado y proyecto social*. Barcelona: Editorial Crítica.
- Fredmann, K. (1998) .La enseñanza del tiempo y el espacio: comprensión de la historia del arte y de la herencia artística. *Revista de educación*, núm.298, pp.81-88.
- García, J. (1995). La transición desde un pensamiento simple hacia un pensamiento complejo en la construcción del conocimiento. *Revista Investigación en la Escuela*, núm. 27
- Gómez, C.J.; López, A. M. (2014). Las imágenes de los libros de texto y su función en la enseñanza de la historia. *Diseño de un instrumento de análisis. Enseñanza de las Ciencias Sociales*, núm. 13, pp.17-29.
- Gómez, C.J.; Molina, S.; Pagán, B. (2012). Los manuales de ciencias sociales y la enseñanza de la historia del arte en 2º de ESO. Ensayos. *Revista de la Facultad de Educación de Albacete*, núm. 27, pp.69-88.
- González, R.M. (2007). Enseñar geografía desde la historia y el arte: apuntes culturales del territorio aragonés. *Revista Íber. Didáctica de las Ciencias Sociales, Geografía e Historia*, núm. 52, versión electrónica.

<http://iber.grao.com/revistes/iber/052-educar-por-competencias-inicio-del-debate/ensenar-geografia-desde-la-historia-y-el-arte-apuntes-culturales-del-territorio-aragones> [Consulta:15-04-2017]

Goikoetxea, E; Pascual, G. (2002). Aprendizaje Cooperativo: Bases teóricas y hallazgos empíricos que explican su eficacia. *Educación XX1*, 227- 247.

Hernández, L; Madero, O.M. (2007). El aprendizaje cooperativo como metodología de trabajo en educación física. Mexico: Compu Edición.

IES Joan Amigó. *Aprenentatge cooperatiu* (pdf)

<http://www.insjoanamigo.cat/web/attachments/article/118/Treball%20cooperatiu.pdf> [Consulta: 10-05-2017]

Llopis, C. (1996). *Ciencias sociales, geografía e historia en secundaria*. Madrid: Narcea s.a. Ediciones.

Molinero, E. (2012). Literatura e historia. Elementos para un reencuentro en el aula. *Revista Íber. Didáctica de las Ciencias Sociales, Geografía e Historia*, núm. 71, pp. 27-35.

Pascual, H. (2010). A contracorriente: de la geografía y la historia a las ciencias sociales. *Revista Íber. Didáctica de las Ciencias Sociales, Geografía e Historia*, núm. 65, pp. 83-90.

Pelaez, J.E. (2008). Didáctica de la historia del arte: Materiales y técnicas escultóricas a *Actas del II Congreso Internacional de lengua, literatura y Cultura de E/LE: Teoría y práctica docente*. Onda J.M.C. pp.229-240.

Pujolàs, P i Lago, J.R. (Coords.) (2011): *Programa CA/AC per ensenyar a aprendre en equip*. Vic: Universitat de Vic

Rios, S.M.; Ramos, J.C. (2011). Arte y enseñanza de las ciencias sociales. *Pensamiento, palabra y obra*, núm. 6, pp.91-106.

Rodríguez, J.E. (2017). Una propuesta didáctica para la enseñanza del 2 de mayo: *Los fusilamientos de la Moncloa*. *Revista Íber. Didáctica de las Ciencias Sociales, Geografía e Historia*, núm. 86, pp. 79-81.

Salles, N. (2014). La introducción de las Fuentes primarias en los materiales de enseñanza aprendizaje de la historia. *Revista Íber. Didáctica de las Ciencias Sociales, Geografía e Historia*, núm. 78, pp. 44-51.

Sanmartí, N. (comp) (2003). *Aprender ciències tot aprenent a escriure ciència*. Barcelona: Ed. 62

Santamaría, J.; Asensio, M. (2003). Paradigmas utilizados por el profesorado de bachillerato en historia del arte. *Revista Íber. Didáctica de las Ciencias Sociales, Geografía e Historia*, núm. 37, versión electrónica.

<http://www.grao.com/revistas/iber/037-repensar-el-arte-en-la-ensenanza/paradigmas-utilizados-por-el-profesorado-de-bachillerato-en-historia-del-arte> [Consulta 05-05-2017]

Socías, I. (1996). El valor del arte y la renovación de la didáctica en las Ciencias Sociales. *Revista Íber. Didáctica de las Ciencias Sociales, Geografía e Historia*, núm. 8, pp. 7-16.

Torres, J. (1994). *Globalización e interdisciplinariedad: el curriculum integrado*. Madrid: Ediciones Morata s.l.

Trepát, C.A. (2003). Didácticas de la historia del arte. Criterios para una fundamentación teórica. *Revista Íber. Didáctica de las Ciencias Sociales, Geografía e Historia*, núm. 37, versión electrónica.

<http://www.grao.com/revistas/iber/037-repensar-el-arte-en-la-ensenanza/didacticas-de-la-historia-del-arte-criterios-para-una-fundamentacion-teorica> [Consulta 05-05-2017]

Annex I

Unitats didàctiques

	Pàg.
Índex	
Unitat didàctica 1	49
Unitat didàctica 2	68
Unitat didàctica 3	87
Unitat didàctica 4	106
Unitat didàctica 5	126

Unitat didàctica 1

Nivell: 1er ESO

Estàndards d'aprenentatge LOMCE avaluables

15. Conèixer els trets principals de les polis gregues.
16. Entendre la transcendència dels conceptes de democràcia i colonització.
17. Distingir el sistema polític grec de l'hel·lenístic.
18. Identificar i explicar diferències entre interpretacions de fonts diverses. .
19. Entendre l'abast del concepte de clàssic en l'art occidental.

Títol: Època clàssica. Grècia: Del classicisme a l'hel·lenisme. El Partenó

Correspondència amb el Currículum LOMCE. BLOC 3. LA HISTÒRIA. El món clàssic, Grècia: les polis gregues, expansió comercial i política. L'imperi d'Alexandre el Gran i els seus successors: l'hel·lenisme. L'art, la ciència, el teatre i la filosofia.

UNITAT DIDÀCTICA
Objectius didàctics
1. Conèixer la interdependència entre els esdeveniments culturals, polítics i econòmics amb la finalitat d'entendre les causes que expliquen l'evolució de les societats mitjançant l'estudi de les obres artístiques.
2. Reconèixer, localitzar i estudiar la interacció i relació del territori amb la societat que l'habita per tal d'establir relacions en el moment d'utilitzar l'espai i els recursos, mitjançant la informació que generen les obres artístiques com a font primària i visual.

3. Identificar i localitzar les característiques de la diversitat geogràfica amb la finalitat de saber situar-se al món a través de la localització i ubicació de les diferents obres d'art.

4. Conèixer i situar el marc temporal i espacial concret dels successos històrics rellevants per tal de concebre un panorama general de la progressió humana a partir de les fonts artístiques.

5. Valorar i respectar el patrimoni en totes les seves manifestacions amb la finalitat de que els nostre alumnes assumeixin les responsabilitats ciutadanes utilitzant les obres artístiques per treballar els diferents continguts de forma holística i integrada.

6. Adquirir i emprar el vocabulari específic d'art, geografia i història amb la finalitat de millorar les competències lingüístiques mitjançant les diferents activitats d'ensenyament i aprenentatge proposades.

7. Seleccionar, sintetitzar i relacionar la informació procedent de recursos diversos per tal millorar les competències lingüístiques a partir de diferents estratègies o procediments proposats a les activitats d'ensenyament i aprenentatge.

8. Valorar, respectar, i aprendre a utilitzar l'organització democràtica i el treball grupal per tal de millorar la convivència, integració i interacció de tot el grup dins l'aula mitjançant el treball cooperatiu.

Continguts

Conceptes

Procediments, destreses
i habilitats

Actituds

<p>1. L'arquitectura grega. Els temples.</p> <p>2. La democràcia a l'antiguitat clàssica.</p> <p>3. Els conflictes bèl·lics a l'antiguitat. La lliga de Delos.</p> <p>4. L'estructura de la ciutat. Polis.</p> <p>5. Els recursos naturals i comerç. Alimentació, vestimenta i artesania.</p> <p>6. La cultura grega. Religió, mitologia, art i filosofia.</p>	<p>1. Elaboració i síntesis d'informació.</p> <p>2. Identificació i maneig de vocabulari d'història, geografia i història de l'art.</p> <p>3. Anàlisi i comentari d'imatges.</p> <p>4. Ubicació dins l'espai i el temps.</p> <p>5. Anàlisi i interpretació estilístic.</p> <p>6. Maneig de conceptes específics d'arquitectura.</p>	<p>1. Actitud favorable dels alumnes per aprendre.</p> <p>2. Actitud de cooperació i col·laboració amb els companys.</p> <p>3. Conèixer , valorar i respectar el patrimoni historicoartístic.</p> <p>4. Esperit crític.</p> <p>5. Interès per adquirir una formació estètica que els ha de permeti gaudir de l'art.</p> <p>6. Responsabilitat i presentació correcte de les tasques encomanades</p>
<p>7. L'imperi d'Alexandre el gran. L'hel·lenisme</p>	<p>7. Anàlisi i comentari de textos històrics.</p>	
<p>Competències que es treballen</p>		
<p>Competències Clau</p>	<p>Competències Específiques</p>	

1. Competència lingüística.	<p>1.1 Adquisició i ús adequat del llenguatge oral i escrit.</p> <p>1.2 Comprensió, anàlisi i síntesis de la d'informació.</p> <p>1.3 Adquisició d'habilitats vinculades al tractament de la informació a través de la producció de textos electrònics.</p>
2. Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia.	<p>2.1 Utilització d'eines matemàtiques per fer càlculs i elaborar i interpretar mapes.</p> <p>2.2 Aplicació del mètode científic per comentaris de les diferents obres d'arquitectura o escultura.</p>
3. Competència digital.	<p>3.1 Ús de les tecnologies de la informació i la comunicació per processar la informació de manera crítica.</p> <p>3.2 Fomentar el comportament cívic i responsable vers les noves tecnologies.</p> <p>3.3 Motivació per aprendre a emprar les tecnologies i per millorar-ne l'ús.</p>
4. Aprendre a aprendre.	<p>4.1 Coneixement dels processos d'aprenentatge partint del que sap.</p> <p>4.2 Ús de la motivació i la curiositat per aprendre a fi d'aconseguir sentir-se protagonista del procés i el resultat de l'aprenentatge.</p> <p>4.3 Obtenció d'estratègies de planificació per resoldre una tasca, supervisar el propi treball i avaluar els resultats obtinguts.</p>

5. Competències socials i cíviques.	5.1 Comprendre els diferents codis de conducta de les societats a través de l'estudi de la història de l'art.
6. Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor.	<p>6.1 Fomentar l'esperit crític en l'estudi i anàlisi de la informació.</p> <p>6.2 Elaboració de projectes mostrant creativitat i imaginació a l'hora de planificar-los, analitzar-los, organitzar-los i gestionar-los, tant de forma individual com col·lectiva dins un equip.</p> <p>6.3 Utilització de debats sobre temes de geografia, història i història de l'art per saber comunicar-se, presentar idees i negociar de manera argumentada.</p>
7. Consciència i expressions culturals	<p>7.1 Conèixer el patrimoni històric i artístic i dels diferents estils i gèneres artístics.</p> <p>7.2 Identificació de la relació entre manifestacions artístiques i culturals i la societat, la qual cosa implica prendre consciència de l'evolució del pensament, dels corrents estètics, de les modes i dels gusts.</p>
	7.3 Gaudi, valoració crítica i promoció de la conservació del patrimoni cultural i artístic com a resultat de l'evolució de les diferents cultures i demostració d'interès, estimació i respecte per aquest patrimoni.
Temporització de les activitats d'ensenyament - aprenentatge	

<p>1ª Sessió</p> <p>Arquitectura grega. El Partenó</p>	<p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Pla d'equip (5)</p> <p>Activitat d'introducció (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Coneixements previs dels alumnes i introducció a la matèria. <i>Brainstorming</i>. <p>Activitat 1(40').</p>
<p>2ª Sessió</p> <p>La Democràcia de Pèricles.</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors. <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 2 (35').</p> <p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Estructura joc de les paraules - Realitzar un mapa conceptual a la pissarra tot el grup classe de tot el que s'ha vist fins ara. I copiar-lo a la carpeta d'aprenentatge.
<p>3ª Sessió</p> <p>La Polis. Ciutat Estat.</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Visualització de vídeo (15').</p> <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 4 (25').</p>

<p>4ª Sessió</p> <p>Lliga de Delos</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors. <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 3 (40').</p>
<p>5ª Sessió</p> <p>La vida Quotidiana</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 5 (35').</p>
<p>6ª Sessió</p> <p>La religió grega</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 6 (40').</p>
<p>7ª Sessió</p> <p>La cultura grega</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5')</p> <p>Activitat 7 (40').</p>

<p>8ª Sessió</p> <p>Alexandre el Gran. Hel·lenisme</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 8 (30').</p> <p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Estructura aturada de tres minuts - Realitzar un mapa conceptual a la pissarra tot el grup classe de tot el que s'ha vist fins ara. I copiar-lo a la carpeta d'aprenentatge.
<p>9ª Sessió</p>	<p>Activitat de reforç (50')</p> <ul style="list-style-type: none"> - Estructura els 4 savis - Revisió del pla d'equip (5')
<p>10ª Sessió</p>	<p>Prova de síntesis (55')</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prova escrita individual
<p>Materials i recursos didàctics</p>	
<p>Pel professor</p> <p>Boardman, J. (1991). <i>El arte griego</i>. Barcelona: Destino.</p> <p>Pollit, J. J. (1989). <i>El arte helenístico</i>. Madrid: Nerea.</p> <p>Robertson, M. (1985). <i>El arte griego</i>. Introducción a su historia. Madrid :Alianza.</p> <p>http://www.xtec.cat/%7Esgiralt/labyrinthus/graecia/historie/alexandre.htm [Consulta :24/05/2017]</p> <p>http://www.xtec.cat/%7Esgiralt/labyrinthus/graecia/historie/alexcat.htm [Consulta: 24/05/2017]</p>	

http://www.xtec.cat/~malsius2/diaposweb1/antiga_grecia.pdf

[Consulta: 24/05/2017]

<https://proyectotelemaco.files.wordpress.com/2008/12/cronologia-de-la-grecia-antigua.pdf>

[Consulta :24/05/2017]

<http://recursos.cnice.mec.es/latingriego/Palladium/cclasica/esc321bd02.php>

[Consulta :24/05/2017]

Per l'alumne

Vídeo *Grandes civilizaciones: Grecia*. Arتهistoria

<https://www.youtube.com/watch?v=cyvNgDMZEdw> [Consulta :24/05/2017]

http://www.ancientgreece.co.uk/gods/explore/exp_set.html

[Consulta :24/05/2017]

http://www.ancientgreece.co.uk/acropolis/challenge/cha_set.html

[Consulta :24/05/2017]

http://www.biografiasyvidas.com/biografia/a/alejandro_magno.htm

[Consulta :24/05/2017]

<http://www.biografiasyvidas.com/biografia/p/pericles.htm>

[Consulta :24/05/2017]

http://www.claseshistoria.com/bilingue/1_eso/greece/art-architecture-esp.html

[Consulta :24/05/2017]

http://www.claseshistoria.com/bilingue/1_eso/greece/religion-esp.html

[Consulta :24/05/2017]

http://www.d-maps.com/carte.php?num_car=1972&lang=fr

[Consulta :24/05/2017]

<http://www.guiadegrecia.com/atenas/partenon.html>

[Consulta :24/05/2017]

<http://www.guiadegrecia.com/atenas/esculturas.html>

[Consulta :24/05/2017]

<http://www.historiadelascivilizaciones.com/2013/01/la-liga-de-delos.html>

[Consulta :24/05/2017]

<http://pixelmap.amcharts.com/> [Consulta :24/05/2017]

<http://www.uco.es/~ca1lamag/imagenes/etapashistoriagreciajpg.JPG>

[Consulta :24/05/2017]

<http://www.xtec.cat/~msolana/tot/grecia/vida.htm>

[Consulta :24/05/2017]

Procediments d'avaluació

Avaluació Inicial	Avaluació formativa	Avaluació final
L'avaluació inicial només ens serveix per determinar el punt de partida dels alumnes. Per la qual cosa no té percentatge dins la nota final de la unitat didàctica.	De les diferents activitats que l'alumne vagi fent durant les sessions tendran un percentatge que es reflectirà a la nota total de la unitat didàctica. Aquestes activitats es veuran reflectides a la carpeta d'aprenentatge individual que tindrà un valor del 20 % de la nota final de la unitat didàctica.	Una Avaluació final. A partir d'una prova escrita que tindrà un valor del 60% del total de la unitat didàctica. La prova tindrà la següent distribució. Vocabulari específic, 30% de la nota total de la prova. Identificació i breu descripció d'imatges i localització de mapes, amb un valor d'un 30% nota total de la prova.

	<p>El 15 % restant forma part de l'avaluació del treball cooperatiu. El treball cooperatiu s'avalua a partir de rúbriques.</p> <p>On es té present una autoavaluació i una coavaluació.</p>	<p>Preguntes curtes, algunes amb redactat. Que aniria augmentat a mesura que pugem de curs per confirmar l'assoliment dels conceptes principals, amb un valor d'un 40 % de la nota total de la prova.</p> <p>A més també s'entregarà a l'alumne la valoració del Pla de l'equip.</p>
	<p>El 5% restant de la nota és l'assistència i participació</p>	<p>Aquesta avaluació no té percentatges dins la nota final, només es per fer un seguiment i avaluació del treball cooperatiu.</p>
<p>Activitats</p>		
<p>Act.1 1ª Sessió</p>	<p>Ens anem de viatge d'estudis a Grècia. Estam uns quants dies a Atenes. Hem estudiat a classe que l'edifici més important d'Atenes és el Partenó.</p> <p>I anem a visitar-lo. El bus ens deixa just davant de l'Acropolis. I comencem el recorregut. Però hi ha unes quantes coses que hem oblidat.</p>	

	<p>El guia ens ha donat un enllaç per utilitzar a la nostra aplicació de mòbil per poder recordar totes aquelles coses que veiem.</p> <p>http://www.guiadegrecia.com/atenas/partenon.html</p> <p>[Consulta :24/05/2017]</p> <p>Estructura 1-2-4</p> <p>Entre quins anys fou construït el Partenó ?</p> <p>Qui fou el seu arquitecte ?</p> <p>A qui està consagrat ?</p> <p>Qui el va fer construir ?</p> <p>Per què ?</p> <p>En Parelles</p> <p>Llegiu la informació</p> <p>http://www.claseshistoria.com/bilingue/1eso/greece/art-architecture-esp.html [Consulta :24/05/2017]</p>
	<p>Expliqueu al vostre company com és l'arquitectura grega ?</p> <p>En Toni , que s'ha despistat un poc a la visita ja que troba que tot plegat són un munt de pedres i no li agrada gens el que veu. En canvi n'Antonia està mol emocionada amb el que veu per què diu que li fan pensar moltes coses. Com era la gent de Grècia, com vivien, què menjaven.</p> <p>Amb què feríeu que es fixes en Miquel per trobar interessant l'arquitectura Grega ?</p> <p>Al següent enllaç podeu intentar de reconstruir-lo</p> <p>http://www.ancientgreece.co.uk/acropolis/challenge/cha_set.html</p> <p>[Consulta :24/05/2017]</p> <p>L'Equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>

<p>Act.2 2ª sessió</p>	<p>En equips de 4 Consulteu el següent enllaç i podreu saber qui era Pèricles http://www.biografiasyvidas.com/biografia/p/pericles.htm [Consulta :24/05/2017] Qui era Pèricles ? Quina era la seva ocupació ? Quin càrrec va desenvolupar en el 454 a.C. ? De qui es va envoltar Pèricles ?</p>
	<p>Estructura foli giratori. Heu estat a Atenes de viatges d'estudis, i ara que ja coneixem a Pericles. Que ens contàrieu de la relació que hi ha entre el Partenó i Pericles? Estructura joc de les paraules Realitzar un mapa conceptual a la pissarra tot el grup classe de tot el que s'ha vist fins ara. I copiar-lo a la carpeta d'aprenentatge. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe Empleneu el diari de sessions</p>
<p>Act.3 3ª sessió</p>	<p>Grup classe Com ens va explicar la guia del viatge, el Partenó es va construir a l'època clàssica. I ahir vàrem veure estudiar que Pericles va viure en el segle V a.C. Com podem saber si hi ha més èpoques i en quins anys varen transcorre ? En parelles Elaboreu un eix cronològic de les diferents etapes per les que ha passat Grècia. Podeu utilitzar aquest recurs http://www.uco.es/~ca1lamag/imagenes/etapahistoriagreciajpg.JPG G [Consulta :24/05/2017]</p>

	<p>Estructura Llapis al mig</p> <p>contesteu les següents preguntes a partir de la informació que trobareu en el següent enllaç.</p> <p>http://www.guiadegrecia.com/general/polis.html</p> <p>[Consulta :24/05/2017]</p> <p>Què és una Polis ?</p> <p>Quines característiques tenia ?</p> <p>Com estava estructurada ?</p> <p>Quines Polis foren les més importants ?</p> <p>Explica al teu company l'estructura de la Polis</p> <p>L'Equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
<p>Act.4</p> <p>4^a</p> <p>sessió</p>	<p>Estructura lectura compartida</p> <p>Llegiu la informació que trobareu en el següent enllaç.</p> <p>http://www.historiadelascivilizaciones.com/2013/01/la-liga-de-delos.html</p> <p>[Consulta :24/05/2017]</p> <p>Estructura foli giratori</p> <p>Feis un viatge en el temps i som a l'any 466 a C. Sou ciutadans d'Atenes, i sabeu que els Perses volen venir a envair la ciutat. Per convocar a les diferents Polis heu d'escriure una carta.</p> <p>Individualment</p> <p>Amb el recurs següent recurs reproduïx el mapa de la lliga de Delos</p> <p>http://pixelmap.amcharts.com/ [Consulta :24/05/2017]</p>

	<p>L'Equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe.</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
<p>Act.5 5ª sessió</p>	<p>Grup classe</p> <p>Nosaltres tenim un sistema polític democràtic. Aquest concepte va sorgir a Atenes.</p> <p>Estructura lectura compartida</p> <p>Consulteu el següent enllaç i contesteu les preguntes http://www.xtec.cat/~msolana/tot/grecia/vida.htm [Consulta : 24/05/2017]</p> <p>Com es dividia la societat grega ?</p> <p>Quin tipus de sistema polític es va establir a partir del segle VI a.C. ?</p> <p>En Toni diu que en un sistema democràtic no hi ha esclaus. En Pere diu que a Atenes, amb un sistema democràtic si que n'hi havia. Com explicaries al Toni que en Pere té raó.</p> <p>Quins aliments principals constituïen la seva dieta ?</p> <p>Com era la seva indumentària ?</p> <p>Com era la seva economia ?</p> <p>Quines matèries primeres utilitzaven per fer els productes que consumien ?</p> <p>L'Equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>

<p>Act.6 6ª sessió</p>	<p>Estructura 1-2-4</p> <p>Individual</p> <p>El Partenó estava dedicat a Atenea. Però els grecs tenien més Deus.</p> <p>Contesteu les següents preguntes a partir de la informació que trobareu al següent enllaç</p> <p>http://www.xtec.cat/~msolana/tot/grecia/vida.htm</p> <p>[Consulta:24/05/2017]</p> <p>Quint tipus de religió practicaven els grecs ?</p> <p>Què representaven els diferents Deus ?</p> <p>Què era la mitologia ?</p> <p>En Parelles</p> <p>Com explicaries al teu company què és l'Olimp ?</p> <p>N'Antonia diu que els deus no representen res i que només en hi ha un. Na Marta diu que els deus a Grècia, tenien molts de significats. Què li diries a n'Antonia per justificar que na Marta té raó ?</p> <p>Feis una llista dels diferents Deus trobareu la informació al següent enllaç. http://www.ancientgreece.co.uk/gods/explore/exp_set.html</p> <p>[Consulta:24/05/2017]</p> <p>L'equip de 4</p> <p>Redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
---	--

<p>Act.7 7ª sessió</p>	<p>L'equip de 4</p> <p>Tal com ens va comptar la guia del viatge a Atenes el Partenó el frontó i al fris hi havia relleus.</p> <p>Estructura llapis al mig</p> <p>Contesteu les següents preguntes a partir de la informació que trobareu al següent enllaç</p> <p>http://www.quiade grecia.com/atenas/esculturas.html</p> <p>[Consulta :24/05/2017]</p> <p>Quines tipologies escultòriques hi havia al Partenó ?</p> <p>Qui fou l'artista ?</p> <p>Què hi havia representat ?</p> <p>Quin era el seu significat ?</p> <p>En Parelles</p> <p>A l'actualitat cada quatre anys es celebren els Jocs Olímpics. L'origen d'aquests jocs el tenim a Grècia.</p> <p>Què eren i quan es celebraven els jocs Olímpics ?</p> <p>L'estiu passat es varen celebrar els jocs olímpics. La revista de l'escola ens ha proposat elaborar un article.</p> <p>L'equip de 4</p> <p>Redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
---	--

<p>Act.8 ga sessió</p>	<p>En Parelles</p> <p>Cerqueu informació sobre Alexandre el Gran, en el següent enllaç, i contesteu a les preguntes</p> <p>http://www.biografiasyvidas.com/biografia/a/alejandro_magno.htm</p> <p>[Consulta:24/05/2017]</p> <p>Qui era Alexandre el Gran?</p> <p>Qui era el seu Pare ?</p> <p>Quin període de la història de Grècia comença amb el seu regnat ?</p> <p>Quins territoris va conquerir ?</p> <p>Quin tipus de règim polític va establir ?</p> <p>Com va organitzar i unificar els diferents territoris conquerits ?</p> <p>individual</p> <p>Llegir els diferents textos, comparar-los i treu unes conclusions.</p> <p>Estructura aturada de tres minuts</p> <p>Realitzar un mapa conceptual a la pissarra tot el grup classe de tot el que s'ha vist fins ara. I copiar-lo a la carpeta d'aprenentatge.</p> <p>L'equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
--------------------------------	--

<p>Act.9 ga sessió</p>	<p>Estructura els 4 savis</p> <p>En grup d'experts desenvolueu els següents conceptes a partir de les activitats que hem desenvolupat en el tema</p> <p>Experts 1 Arquitectura grega</p> <p>Experts 2 La democràcia a Grècia</p> <p>Experts 3 La Polis</p> <p>Experts 4 L'Hel·lenisme</p> <p>L'equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p> <p>Valoració del pla d'equip (5')</p>
<p>Act. 10 10 Sessió</p>	<p>Prova de síntesis</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prova escrita (55')
<p>Metodologia , organització de grups i espai</p>	
<p>La metodologia didàctica utilitzada varia en funció de la programació de les diferents activitats. Com a criteri general s'aposta per un aprenentatge significatiu i constructiu, a partir del treball cooperatiu. Amb aquest tipus de treball intentem reduir entre un 70% a un 80% la classe expositiva.</p> <p>El professor assumeix el paper de guia, havent fet una feina prèvia d'organització del treball i de grups amb uns objectius molts clars i específics. S'aposta per l'augment del rendiment de tots els alumnes, potenciar el seu esperit crític, valorar la diversitat, intentar fer cohesió de grup, i proporcionar als alumnes un desenvolupament social, psicològic i cognitiu.</p>	

A les diferents activitats que es plantegen ens interessa que els alumnes adquireixin responsabilitats, tan individuals com de grup. Que aprenguin a compartir i gestionar la informació. A més de que millori el seu sentit crític, i que avaluin el seu propi procés d'aprenentatge.

Un altre dels aspectes a tenir en compte és l'ús de les noves tecnologies i la recerca autònoma d'informació la qual cosa fa que el procés d'aprenentatge els sigui més proper. On es farà un document compartit de Google Drive per tota la classe, on s'anirà introduint la informació que els diferents grups vagin elaborant. A més treballaran de manera individual una carpeta d'aprenentatge, on s'anirà anotant els resultats diaris de la seva recerca.

Els grups s'organitzaran de forma heterogènia, seguint l'esquema de treball cooperatiu. Utilitzant diferents estructures com el foli giratori, llapis al mig, joc de paraules entre altres. Les aules també es distribueixen per equips de quatre.

Unitat didàctica 2

Nivell: 1r ESO

Estàndards d'aprenentatge LOMCE avaluable

20. Caracteritzar els trets principals de la societat, l'economia i la cultura romanes.

21. Identificar i descriure els trets característics d'obres de l'art grec i romà i diferenciar els que en són específics.

22. Establir connexions entre el passat de la Hispània romana i el present.

23. Reconèixer els conceptes de canvi i continuïtat en la història de la Roma antiga.

Títol: L'Ara Pacis. August i la consolidació de l'imperi Romà.

Correspondència amb el Currículum LOMCE. BLOC 3. LA HISTÒRIA . El món clàssic, Roma: origen i etapes de la història de Roma. La república i l'imperi: organització política i expansió colonial per la Mediterrània. La península Ibèrica: els pobles preromans i la Hispània romana. El procés de romanització. La integració de les Illes Balears al món romà. La ciutat i el camp. L'art: arquitectura, escultura.

UNITAT DIDÀCTICA
Objectius didàctics
<p>1. Conèixer la interdependència entre els esdeveniments culturals, polítics i econòmics amb la finalitat d'entendre les causes que expliquen l'evolució de les societats mitjançant l'estudi de les obres artístiques.</p> <p>2. Reconèixer, localitzar i estudiar la interacció i relació del territori amb la societat que l'habita per tal d'establir relacions en el moment d'utilitzar l'espai i els recursos, mitjançant la informació que generen les obres artístiques com a font primària i visual.</p> <p>3. Identificar i localitzar les característiques de la diversitat geogràfica amb la finalitat de saber situar-se al món a través de la localització i ubicació de les diferents obres d'art.</p> <p>4. Conèixer i situar el marc temporal i espacial concret dels successos històrics rellevants per tal de concebre un panorama general de la progressió humana a partir de les fonts artístiques.</p> <p>5. Valorar i respectar el patrimoni en totes les seves manifestacions amb la finalitat de que els nostre alumnes assumeixin les responsabilitats ciutadanes utilitzant les obres artístiques per treballar els diferents continguts de forma holística i integrada.</p> <p>6. Adquirir i emprar el vocabulari específic d'art, geografia i història amb la finalitat de millorar les competències lingüístiques mitjançant les diferents activitats d'ensenyament i aprenentatge proposades.</p>

7. Seleccionar, sintetitzar i relacionar la informació procedent de recursos diversos per tal millorar les competències lingüístiques a partir de diferents estratègies o procediments proposats a les activitats d'ensenyament i aprenentatge.
8. Valorar, respectar, i aprendre a utilitzar l'organització democràtica i el treball grupal per tal de millorar la convivència, integració i interacció de tot el grup dins l'aula mitjançant el treball cooperatiu.

Continguts

Conceptes	Procediments, destreses i habilitats	Actituds
1. L'art a Roma. 2. La religió romana. 3. L'Evolució de roma. 4. La ciutat romana. 5. La societat romana. 6. L'administració territorial i política de Roma. 7. L'economia a Roma. 8. La romanització de la península ibèrica i les balears.	1. Elaboració i síntesis d'informació. 2. Identificació i maneig de vocabulari d'història, geografia i història de l'art. 3. Anàlisi i comentari d'imatges. 4. Ubicació dins l'espai i el temps. 5. Anàlisis i interpretació estilístic. 6. Maneig de conceptes específics d'arquitectura. 7. Anàlisi i comentari de mapes històrics.	1. Actitud favorable dels alumnes per aprendre. 2. Actitud de cooperació i col.laboració amb els companys. 3. Conèixer , valorar i respectar el patrimoni historicoartístic. 4. Esperit crític. 5. Interès per adquirir una formació estètica que els ha de permeti gaudir de l'art. 6. Responsabilitat i presentació correcte de les tasques encomanades.

Competències que es treballen

Competències Clau	Competències Específiques
1. Competència lingüística.	<p>1.1 Adquisició i ús adequat del llenguatge oral i escrit.</p> <p>1.2 Comprensió, anàlisi i síntesis de la d'informació.</p> <p>1.3 Adquisició d'habilitats vinculades al tractament de la informació a través de la producció de textos electrònics.</p>
2. Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia.	<p>2.1 Utilització d'eines matemàtiques per fer càlculs i interpretar mapes.</p> <p>2.2 Aplicació del mètode científic per comentaris de les diferents obres d'arquitectura o escultura.</p>
3. Competència digital.	<p>3.1 Ús de les tecnologies de la informació i la comunicació per processar la informació de manera crítica.</p> <p>3.2 Fomentar el comportament cívic i responsable vers les noves tecnologies.</p> <p>3.3 Motivació per aprendre a emprar les tecnologies i per millorar-ne l'ús.</p>

<p>4. Aprendre a aprendre.</p>	<p>4.1 Coneixement dels processos d'aprenentatge partint del que sap.</p> <p>4.2 Ús de la motivació i la curiositat per aprendre a fi d'aconseguir sentir-se protagonista del procés i el resultat de l'aprenentatge.</p> <p>4.3 Obtenció d'estratègies de planificació per resoldre una tasca, supervisar el propi treball i avaluar els resultats obtinguts</p>
<p>5. Competències socials i cíviques.</p>	<p>5.1 Comprendre els diferents codis de conducta de les societats a través de l'estudi de la història de l'art.</p>
<p>6. Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor</p>	<p>6.1 Fomentar l'esperit crític en l'estudi i anàlisi de la informació.</p> <p>6.2 Elaboració de projectes mostrant creativitat i imaginació a l'hora de planificar-los, analitzar-los, organitzar-los i gestionar-los, tant de forma individual com col·lectiva dins un equip.</p> <p>6.3 Utilització de debats sobre temes de geografia, història i història de l'art per saber comunicar-se, presentar idees i negociar de manera argumentada.</p>
<p>7. Consciència i expressions culturals</p>	<p>7.1 Conèixer el patrimoni històric i artístic i dels diferents estils i gèneres artístics.</p>

Temporització de les activitats d'ensenyament - aprenentatge	
<p>1ª Sessió</p> <p>Ara Pacis. La funció política de l'art a l'antiguitat clàssica.</p>	<p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Pla d'equip (5)</p> <p>Activitat d'introducció (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Coneixements previs dels alumnes i introducció a la matèria. <i>Brainstorming</i>. <p>Visualització de vídeo (5') .</p> <p>Activitat 1(30').</p>
<p>2ª Sessió</p> <p>La religió romana</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Activitat 2 (30'). <p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Estructura joc de les paraules - Realitzar un mapa conceptual a la pissarra tot el grup classe de tot el que s'ha vist fins ara. I copiar-lo a la carpeta d'aprenentatge.
<p>3ª Sessió</p> <p>Roma. De la seva fundació a l'Imperi</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 3 (40').</p>

<p>4ª Sessió</p> <p>La ciutat Romana</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 4 (40').</p>
<p>5ª Sessió</p> <p>La societat romana</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 5 (40').</p>
<p>6ª Sessió</p> <p>L'administració territorial i política de Roma</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 6 (40').</p>
<p>7ª Sessió</p> <p>L'economia a Roma</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 7 (40').</p>

<p>8ª Sessió La romanització de la península ibèrica i les balears</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 8 (30').</p> <p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Estructura aturada de tres minuts - Realitzar un mapa conceptual a la pissarra tot el grup classe de tot el que s'ha vist fins ara. I copiar-lo a la carpeta d'aprenentatge.
<p>9a Sessió</p>	<p>Activitat de reforç (50')</p> <ul style="list-style-type: none"> - Estructura els 4 savis - Revisió del pla d'equip (5')
<p>10ª Sessió</p>	<p>Prova de síntesis</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prova escrita individual (55')
<p>Materials i recursos didàctics</p>	
<p>Pel professor</p> <p>Andreae, B. (1974). <i>Arte romano</i>. Barcelona: Gustavo Gili.</p> <p>Bianchi, R. (1981). <i>Del Helenismo a la Edad Media</i>. Madrid: Akal.</p> <p>Robertson, D.S., (1983). <i>Arquitectura griega y romana</i>. Madrid: Cátedra.</p> <p>Vídeo Ara Pacis. Kan Academi</p> <p>https://www.youtube.com/timedtext_editor?ref=player&bl=vmp&action_mde_edit_form=1&lang=ca&v=kiMNT18c4Ko&tab=captions&ui=hd</p> <p>[Consulta:26/05/2017]</p> <p>http://mapasdehistoria.ftp.catedu.es/</p> <p>[Consulta:26/05/2017]</p>	

Per l'alumne

Vídeo Ara Pacis

<https://www.youtube.com/watch?v=xcnz3QQSaPo> [Consulta:26/05/2017]

Vídeo Ara Pacis <https://vimeo.com/62701213> [Consulta:26/05/2017]

<http://www.artehistoria.com/v2/contextos/3419.htm> [Consulta:26/05/2017]

http://es.arapacis.it/il_museo/storia [Consulta:26/05/2017]

http://es.arapacis.it/il_museo/l_ara_pacis_nel_campo_marzio

[Consulta:26/05/2017]

<http://blocs.xtec.cat/geo3/2013/10/03/mapa-politic-despanya/>

[Consulta:26/05/2017]

<http://mapasdehistoria.ftp.catedu.es/antigua/antigua3.html>

[Consulta:26/05/2017]

<http://mapasdehistoria.ftp.catedu.es/antigua/antigua4.html>

[Consulta:26/05/2017]

<http://mapasdehistoria.ftp.catedu.es/antigua/antigua5.html>

[Consulta:26/05/2017]

<http://pixelmap.amcharts.com/>

[Consulta:26/05/2017]

<http://recursos.cnice.mec.es/latingriego/Palladium/cclasica/esc333ca1.php>

[Consulta:26/05/2017]

<http://recursos.cnice.mec.es/latingriego/Palladium/cclasica/esc335ca1.php>

[Consulta:26/05/2017]

<http://recursos.cnice.mec.es/latingriego/Palladium/cclasica/esc336ca1.php>

[Consulta:26/05/2017]

<http://recursos.cnice.mec.es/latingriego/Palladium/cclasica/esc337ca1.php>

[Consulta:26/05/2017]

<https://sites.google.com/site/eraselahistoria/home/kkjl/tema-1-roma-y-la-civilizacin-romana/4-economia> [Consulta:26/05/2017]

<https://sites.google.com/site/eraselahistoria/home/kkjl/tema-1-roma-y-la-civilizacin-romana/evolucin-politica> [Consulta:26/05/2017]

Procediments d'avaluació

Avaluació Inicial	Avaluació formativa	Avaluació final
L'avaluació inicial només ens serveix per determinar el punt de partida dels alumnes. Per la qual cosa no té percentatge dins la nota final de la unitat didàctica.	De les diferents activitats que l'alumne vagi fent durant les sessions tendran un percentatge que es reflectirà a la nota total de la unitat didàctica. Aquestes activitats es veuran reflectides a la carpeta d'aprenentatge individual que tindrà un valor del 20 % de la nota final de la unitat didàctica. El 15 % restant forma part de l'avaluació del treball cooperatiu. El treball cooperatiu s'avalua a partir de rúbriques.	Una Avaluació final. A partir d'una prova escrita que tindrà un valor del 60% del total de la unitat didàctica. La prova tindrà la següent distribució. Vocabulari específic, 30% de la nota total de la prova. Identificació i breu descripció d'imatges i localització de mapes, amb un valor d'un 30% nota total de la prova. Preguntes curtes, algunes amb redactat. Que aniria augmentat a mesura que pugem de curs per confirmar l'assoliment dels conceptes principals, amb un valor d'un 40 % de la nota total de la prova.

	<p>On es té present una autoavaluació i una coavaluació.</p> <p>El 5% restant de la nota és l'assistència i participació</p>	<p>A més també s'entregarà a l'alumne la valoració del Pla de l'equip. Aquesta avaluació no té percentatges dins la nota final, només es per fer un seguiment i avaluació del treball cooperatiu.</p>
<p>Activitats</p>		
<p>Act.1 1ª Sessió Ara Pacis. La funció política de l'art a l'antiguitat clàssica.</p>	<p>Mirar el vídeo</p> <p>https://es.video.search.yahoo.com/search/video;_ylt=A9mSs21tGyhZH7UAymeT.Qt.;_ylu=X3oDMTE2ZnFxnWdsBGNvbG8DaXIyBHBvcwMxBHZ0aWQDVUIFU0MwMV8xBHNIYwNwaXZz?p=ara+pacis&fr=mcafee&fr2=pivweb#id=5&vid=b11211a175052215133057177bed7d5&action=view</p> <p>[Consulta:26/05/2017]</p> <p>Estructura 1-2-4</p> <p>Acabem de veure el vídeo de l'Ara Pacis i a partir de la següent informació contesta les preguntes</p> <p>http://www.artehistoria.com/v2/contextos/3419.htm</p> <p>[Consulta:26/05/2017]</p> <p>http://es.arapacis.it/il_museo/storia [Consulta:26/05/2017]</p> <p>http://es.arapacis.it/il_museo/l_ara_pacis_nel_campo_marzio</p> <p>o [Consulta:26/05/2017]</p>	

	<p>Què és l'Ara Pacis ? Quina funció tenia ? Qui és el seu promotor ? Quan es va construir ? Que expliquen els diferents relleus ?</p> <p>En parelles Expliqueu al vostre company on estava ubicat? Penseu que esteu al museu de l'Ara Pacis, a Roma i contemplau el monument, les dimensions, els relleus etc. Un turista no entén el que és. Què li explicaríeu a partir dels relleus que està representat August ?</p> <p>L'Equip de 4 Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
<p>Act.2 2ª Sessió La religió romana</p>	<p>Tal com podeu veure a les imatges, l'Ara Pacis , és un altar on hi feien sacrificis. També podem veure diferents escenes que narren històries mitològiques. Això significa que a Roma practicaven algun culte religiós.</p> <p>En equips de 4</p> <p>Consulteu el següent enllaç i contesteu a les preguntes http://recursos.cnice.mec.es/latingriego/Palladium/cclasica/es337ca1.php [Consulta:26/05/2017]</p> <p>Com era la seva religió ? Com se va anar transformant al llarg dels segles ? Com es feia el culte als deus ? Què eren els ritus d'adivinació ? Tenien festes religioses ?</p>

	<p>Estructura foli giratori</p> <p>La informació que acabeu de llegir i el vídeo que vàrem veure a la sessió passada descriuen com era l'Ara Pacis i quina funció tenia. Feim un viatge en el temps. Penseu que sou ciutadans Romans i el dia de l'aniversari d'August aneu al camp de Mart. Què li contaríeu a la vostra mare d'aquesta visita.</p> <p>Estructura joc de les paraules</p> <p>Realitzar un mapa conceptual a la pissarra tot el grup classe de tot el que s'ha vist fins ara. I copiar-lo a la carpeta d'aprenentatge.</p> <p>Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
<p>Act.3 3ª Sessió Roma. De la seva fundació a l'Imperi</p>	<p>Grup classe</p> <p>L'Ara Pacis està dedicat a la Pau de Roma. Això significa que abans hi havia hagut guerres i conquestes.</p> <p>En parelles</p> <p>Elaboreu un eix cronològic de les diferents etapes d'expansió de Roma, des de la seva fundació fins a la màxima expansió podeu utilitzar els següents recursos</p> <p>https://sites.google.com/site/eraselahistoria/home/kkjl/tema-1-roma-y-la-civilizacin-romana/evolucin-politica</p> <p>[Consulta 26/05/2017]</p> <p>http://mapasdehistoria.ftp.catedu.es/antigua/antigua3.html</p> <p>[Consulta:26/05/2017]</p>

	<p>http://mapasdehistoria.ftp.catedu.es/antigua/antigua5.html [Consulta:26/05/2017]</p> <p>L'Equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
<p>Act.4 4ª Sessió La ciutat Romana</p>	<p>L'Ara Pacis és un monument que estava ubicat a Roma. Roma és una ciutat. Com s'estructuraven les ciutats els Romanes ?</p> <p>A partir de la informació del següent enllaç contesteu a les preguntes</p> <p>http://recursos.cnice.mec.es/latingriego/Palladium/cclasica/e_sc336ca1.php [Consulta:26/05/2017]</p> <p>Estructura llapis al mig</p> <p>Com eren les ciutats romanes ? Com la planificaven ? Quines tècniques de construcció empraven ? Eren grans enginyers, quines obres feien ? Les ciutats romanes estaven emmurallades ? Com construïen les seves calçades ?</p> <p>Estructura foli giratori</p> <p>Penseu que sou ciutadans Romans, i vos passegeu pel fòrum. Què ens contaríeu dels diferents edificis que anéssiu vigent.</p> <p>L'Equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe.</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>

<p>Act.5 5ª Sessió La societat romana</p>	<p>Als distints relleus de l'Ara Pacis podem veure diferents personatges. Aquest representen una part de la societat romana. Però com eren els ciutadans de Roma ? Com estava estructurada la societat ? Quina llengua parlaven ? Llegiu la informació dels l'enllasos i contesteu a les preguntes</p> <p>Estructura lectura compartida</p> <p>http://recursos.cnice.mec.es/latingriego/Palladium/cclasica/esc335ca1.php [Consulta:26/05/2017]</p> <p>http://recursos.cnice.mec.es/latingriego/Palladium/cclasica/esc333ca1.php [Consulta:26/05/2017]</p> <p>Com va anar evolucionat la societat romana al llarg dels diferents períodes històrics ? Què era el dret romà ? Quina llengua utilitzaven ? Amb quines llengües es va desenvolupar ?</p> <p>L'Equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
<p>Act.6 6ª Sessió L'administració territorial i política de Roma</p>	<p>August va crear un imperi i l'havia d'administrar. Com ho feia ?</p> <p>A més August va crear una nova manera d'organitzar el territori que va anar canviant al llarg del temps.</p> <p>Estructura 1-2-4 Individual</p> <p>A partir del següent enllaç contesteu a les preguntes contesteu a les preguntes</p>

<http://mapasdehistoria.ftp.catedu.es/antigua/antigua5.html>

[Consulta:26/05/2017]

Amb quina unitat va dividir l'imperi August ?

Qui les controlava ?

Quina figura política les governava ?

En el 293 hi va haver una reforma administrativa, qui va
esser el seu promotor ?

A partir de quina unitat administrativa s'estructurava ?

En parelles

Com explicaries al teu company la divisió de l'imperi en el
395 ?

L'any passat Na Francesca va anar a Estambul, i va llegir a
una guia de viatge que aquella ciutat abans es deia
Constantinobla. Com li explicaries a na Margalida aquest fet
?

L'equip de 4

Redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la
vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive
compartit amb el grup classe

Empleneu el diari de sessions

<p>Act.7 7ª Sessió L'economia a Roma</p>	<p>A l'Ara Pacis també es pot observar decoració vegetal i animal. Aquests recursos formaven part dels queviures que l'imperi necessitava per mantenir-se ?</p> <p>Estructura llapis al mig</p> <p>Consulteu la informació i contesteu a les preguntes.</p> <p>https://sites.google.com/site/eraselahistoria/home/kkjl/tema-1-roma-y-la-civilizacin-romana/4-economia</p> <p>[Consulta:26/05/2017]</p> <p>http://mapasdehistoria.ftp.catedu.es/antigua/antigua4.html</p> <p>[Consulta:26/05/2017]</p> <p>Com era la seva economia ?</p> <p>Quins aliments consumien ?</p> <p>De quins llocs sortien ?</p> <p>L'equip de 4</p> <p>Redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
---	--

<p>Act.8 8ª Sessió</p> <p>La romanització de la península ibèrica i les balears</p>	<p>Entre el segle III a.C. fins el I a.C. es va conquerir la Península Ibèrica i les balears, i es varen integrar a l'estructura de l' imperi. Com va esser aquest procés ?</p> <p>En parelles</p> <p>A partir del següent enllaç http://mapasdehistoria.ftp.catedu.es/antigua/antigua4.html [Consulta:26/05/2017]</p> <p>Elabora un mapa d'aquest procés pots utilitzar la següent eina. http://pixelmap.amcharts.com/ [Consulta:26/05/2017]</p> <p>A partir dels dos mapes, compara la organització política de la península ibèrica amb l'actual.</p> <p>Hispania en Època Romana http://mapasdehistoria.ftp.catedu.es/antigua/antigua4.html [Consulta:26/05/2017]</p> <p>Mapa d'Espanya actual http://blocs.xtec.cat/geo3/2013/10/03/mapa-politic-despanya/ [Consulta:26/05/2017]</p> <p>Estructura aturada de tres minuts</p> <p>Realitzar un mapa conceptual a la pissarra tot el grup classe de tot el que s'ha vist fins ara. I copiar-lo a la carpeta d'aprenentatge.</p> <p>L'equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
---	---

<p>Act. 9 9 Sessió Activitat de reforç</p>	<p>Estructura els 4 savis</p> <p>En grup d'experts desenvolueu els següents conceptes a partir de les activitats que hem desenvolupat en el tema</p> <p>Experts 1 Arquitectura romana Experts 2 L'imperi Experts 3 Societat i cultura Experts 4 La Hispania romana</p> <p>L'equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p> <p>Valoració del pla de l'equip (5)</p>
<p>Act. 10 10 Sessió</p>	<p>Prova de síntesis</p> <p>- Prova escrita (50')</p>
<p>Metodologia , organització de grups i espai</p>	
<p>La metodologia didàctica utilitzada varia en funció de la programació de les diferents activitats. Com a criteri general s'aposta per un aprenentatge significatiu i constructiu, a partir del treball cooperatiu. Amb aquest tipus de treball intentem reduir entre un 70% a un 80% la classe expositiva.</p> <p>El professor assumeix el paper de guia, havent fet una feina prèvia d'organització del treball i de grups amb uns objectius molts clars i específics. Apostant per l'augment del rendiment de tots els alumnes, potenciar el seu esperit crític, valorar la diversitat, intentar fer cohesió de grup, i proporcionar als alumnes un desenvolupament social, psicològic i cognitiu.</p> <p>A les diferents activitats que es plantegen ens interessa que els alumnes adquireixin responsabilitats, tan individuals com de grup. Que aprenguin a compartir i gestionar la informació. A més de que millori el seu sentit crític, i que avaluïn el seu propi procés d'aprenentatge.</p>	

Un altre dels aspectes a tenir en compte és l'ús de les noves tecnologies i la recerca autònoma d'informació la qual cosa fa que el procés d'aprenentatge els sigui més proper. On es farà un document compartit de Google Drive per tota la classe, on s'anirà introduint la informació que els diferents grups vagin elaborant. A més treballaran de manera individual una carpeta d'aprenentatge, on s'anirà anotant els resultats diaris de la seva recerca.

Els grups s'organitzaran de forma heterogènia, seguint l' esquema de treball cooperatiu. Utilitzant diferents estructures com el foli giratori, llapis al mig, joc de paraules entre altres. Les aules també es distribueixen per equips de quatre.

Unitat didàctica 3

Nivell: 2n ESO

Estàndards d'aprenentatge LOMCE avaluables

25. Caracteritzar l'alta edat mitjana a Europa i reconèixer la dificultat que suposa la falta de fonts històriques en aquest període.

27. Analitzar l'evolució dels regnes cristians i musulmans en els aspectes socioeconòmics, polítics i culturals.

28. Entendre els processos relatius a les conquestes i la repoblació dels regnes cristians a la península Ibèrica i les relacions que mantenen amb al-Àndalus.

29. Comprendre les funcions diverses de l'art a l'edat mitjana.

30. Entendre el concepte de crisi i les conseqüències econòmiques i socials que té.

Títol: L'alta edat mitjana. El Romànic del Monestir de Santa Maria de Ripoll

Correspondència amb el Currículum LOMCE. BLOC 3. LA HISTÒRIA. L'edat mitjana. Concepte d'edat mitjana i subetapes: alta, plena i baixa edat mitjana. La península Ibèrica. L'art romànic. El feudalisme. La península Ibèrica: la invasió musulmana, al-Àndalus i els regnes cristians. L'evolució dels regnes cristians i musulmans.

UNITAT DIDÀCTICA
Objectius didàctics
<p>1. Conèixer la interdependència entre els esdeveniments culturals, polítics i econòmics amb la finalitat d'entendre les causes que expliquen l'evolució de les societats mitjançant l'estudi de les obres artístiques.</p> <p>2. Reconèixer, localitzar i estudiar la interacció i relació del territori amb la societat que l'habita per tal d'establir relacions en el moment d'utilitzar l'espai i els recursos, mitjançant la informació que generen les obres artístiques com a font primària i visual.</p> <p>3. Identificar i localitzar les característiques de la diversitat geogràfica amb la finalitat de saber situar-se al món a través de la localització i ubicació de les diferents obres d'art.</p> <p>4. Conèixer i situar el marc temporal i espacial concret dels successos històrics rellevants per tal de concebre un panorama general de la progressió humana a partir de les fonts artístiques.</p> <p>5. Valorar i respectar el patrimoni en totes les seves manifestacions amb la finalitat de que els nostre alumnes assumeixin les responsabilitats ciutadanes utilitzant les obres artístiques per treballar els diferents continguts de forma holística i integrada.</p> <p>6. Adquirir i emprar el vocabulari específic d'art, geografia i història amb la finalitat de millorar les competències lingüístiques mitjançant les diferents activitats d'ensenyament i aprenentatge proposades.</p> <p>7. Seleccionar, sintetitzar i relacionar la informació procedent de recursos diversos per tal millorar les competències lingüístiques a partir de diferents estratègies o procediments proposats a les activitats d'ensenyament i aprenentatge.</p>

8. Valorar, respectar, i aprendre a utilitzar l'organització democràtica i el treball grupal per tal de millorar la convivència, integració i interacció de tot el grup dins l'aula mitjançant el treball cooperatiu.

Continguts		
Conceptes	Procediments, destreses i habilitats	Actituds
1. Arquitectura romànica. Els monestirs 2. La vida en època medieval. 3. Feudalisme 4. L'edat mitja 5. El camí de Sant Jaume 6. La creació d'Al-Àndalus 7. La reconquesta 8. Art islàmic d'Al-Àndalus	1. Elaboració i síntesis d'informació. 2. Identificació i maneig de vocabulari d'història, geografia i història de l'art. 3. Anàlisi i comentari d'imatges. 4. Ubicació dins l'espai i el temps. 5. Anàlisi i interpretació estilístic. 6. Maneig de conceptes específics d'arquitectura. 7. Anàlisi i comentari de mapes històrics.	1. Actitud favorable dels alumnes per aprendre. 2. Actitud de cooperació i col.laboració amb els companys. 3. Conèixer , valorar i respectar el patrimoni historicoartístic. 4. Esperit crític. 5. Interès per adquirir una formació estètica que els ha de permeti gaudir de l'art. 6. Responsabilitat i presentació correcte de les tasques encomanades.
Competències que es treballen		
Competències Clau	Competències Específiques	

<p>1. Competència lingüística.</p>	<p>1.1 Adquisició i ús adequat del llenguatge oral i escrit.</p> <p>1.2 Comprensió, anàlisi i síntesis de la d'informació.</p> <p>1.3 Adquisició d'habilitats vinculades al tractament de la informació a través de la producció de textos electrònics.</p>
<p>2. Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia.</p>	<p>2.1 Utilització d'eines matemàtiques per fer càlculs i interpretar mapes.</p> <p>2.2 Aplicació del mètode científic per comentaris de les diferents obres d'arquitectura o escultura.</p>
<p>3. Competència digital.</p>	<p>3.1 Ús de les tecnologies de la informació i la comunicació per processar la informació de manera crítica.</p> <p>3.2 Fomentar el comportament cívic i responsable vers les noves tecnologies.</p> <p>3.3 Motivació per aprendre a emprar les tecnologies i per millorar-ne l'ús.</p>

4.Aprendre a aprendre.	<p>4.1 Coneixement dels processos d'aprenentatge partint del que sap.</p> <p>4.2 Ús de la motivació i la curiositat per aprendre a fi d'aconseguir sentir-se protagonista del procés i el resultat de l'aprenentatge.</p> <p>4.3 Obtenció d'estratègies de planificació per resoldre una tasca, supervisar el propi treball i avaluar els resultats obtinguts</p>
5.Competències socials i cíviques	5.1 Comprendre els diferents codis de conducta de les societats a través de l'estudi de la història de l'art.
6.Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor.	<p>6.1 Fomentar l'esperit crític en l'estudi i anàlisi de la informació.</p> <p>6.2 Elaboració de projectes mostrant creativitat i imaginació a l'hora de planificar-los, analitzar-los, organitzar-los i gestionar-los, tant de forma individual com col·lectiva dins un equip.</p> <p>6.3 Utilització de debats sobre temes de geografia, història i història de l'art per saber comunicar-se, presentar idees i negociar de manera argumentada.</p>
7.Consciència i expressions culturals	7.1 Conèixer el patrimoni històric i artístic i dels diferents estils i gèneres artístics.
Temporització de les activitats d'ensenyament - aprenentatge	

<p>1ª Sessió</p> <p>Arquitectura romànica</p>	<p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Pla d'equip (5)</p> <p>Activitat d'introducció (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Coneixements previs dels alumnes i introducció a la matèria. <i>Brainstorming</i>. <p>Visualització de vídeo (5') .</p> <p>Activitat 1(30').</p>
<p>2ª Sessió</p> <p>La portalada del monestir de Santa Maria de Ripoll. La vida quotidiana.</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Activitat 2 (40').
<p>3ª Sessió</p> <p>Origen i elements del sistema feudal.</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 2 (30').</p> <p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Estructura joc de les paraules - Realitzar un mapa conceptual a la pissarra tot el grup classe de tot el que s'ha vist fins ara. I copiar-lo a la carpeta d'aprenentatge.

<p>4ª Sessió</p> <p>Concepte d'edat mitja</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 4 (40').</p>
<p>5ª Sessió</p> <p>El camí de Sant Jaume com expansió del Romànic</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 5 (40').</p>
<p>6ª Sessió</p> <p>De la configuració d'al-Àndalus a la seva derrota</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 6 (40').</p>
<p>7ª Sessió</p> <p>La reconquesta</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Visualització de vídeo (25').</p> <p>Activitat 7 (20')</p>

<p>8ª Sessió</p> <p>Art islàmic d'Al-Àndalus</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 8 (30').</p> <p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Estructura aturada de tres minuts <p>Realitzar un mapa conceptual a la pissarra tot el grup classe de tot el que s'ha vist fins ara. I copiar-lo a la carpeta d'aprenentatge.</p>
<p>9ª Sessió</p>	<p>Activitat de reforç (50')</p> <p>Estructura els 4 savis</p> <ul style="list-style-type: none"> - Revisió del pla d'equip (5')
<p>10ª Sessió</p>	<p>Prova de síntesis</p> <p>Prova escrita Individual (55')</p>
<p>Materials i recursos didàctics</p>	
<p>Pel professor</p> <p>Collins, R.(2000) <i>La Europa de la Alta Edad Media (300 – 1000)</i>, Madrid,</p> <p>García, L. A.(2001).<i>La construcción de Europa. Siglos V-VIII</i>. Madrid: Síntesis.</p> <p>García, J.V.(2002). <i>Història de l'art medieval València</i>. València : Universitat de València.</p>	

<http://museusolsona.cat/wp-content/uploads/2014/11/Alumne-cicle-mitj%C3%A0-i-superior.pdf> [Consulta:25/05/2017]

<https://sites.google.com/site/eraselahistoria/home/kkjl/tema-4-el-mundo-feudal> [Consulta:25/05/2017]

Per l'alumne

Vídeo *Características de la arquitectura Romanica*

<https://www.youtube.com/watch?v=H8mAmMK7ePQ>

[Consulta:25/05/2017]

Vídeo El Románico y la Reconquista. UNED

<https://www.youtube.com/watch?v=nBHNahNSKr4> [Consulta:25/05/17]

<http://www.historialuniversal.com/2010/04/organizacion-social-en-el-feudalismo.html>

[Consulta:25/05/2017]

<http://www.librosvivos.net/smtc/homeTC.asp?TemaClave=1213>

[Consulta:25/05/2017]

<http://mapasdehistoria.ftp.catedu.es/emediamedia3.html>

[Consulta:25/05/2017]

<http://mapasdehistoria.ftp.catedu.es/emediamedia4.html>

[Consulta:25/05/2017]

<http://mapasdehistoria.ftp.catedu.es/> [Consulta:25/05/2017]

<http://www.monestirs.cat/monst/ordes.htm> [Consulta:25/05/2017]

<http://www.monestirs.cat/monst/monestir.htm> [Consulta:25/05/2017]

<http://www.monestirs.cat/monst/ripoll/rp13mariP1.htm#23>

[Consulta:25/05/2017]

Procediments d'avaluació

Avaluació Inicial

Avaluació formativa

Avaluació final

<p>L'avaluació inicial només ens serveix per determinar el punt de partida dels alumnes. Per la qual cosa no té percentatge dins la nota final de la unitat didàctica.</p>	<p>De les diferents activitats que l'alumne vagi fent durant les sessions tendran un percentatge que es reflectirà a la nota total de la unitat didàctica. Aquestes activitats es veuran reflectides a la carpeta d'aprenentatge individual que tindrà un valor del 20 % de la nota final de la unitat didàctica. El 15 % restant forma part de l'avaluació del treball cooperatiu. El treball cooperatiu s'avalua a partir de rúbriques. On es té present una autoavaluació i una coavaluació. El 5% restant de la nota és l'assistència i participació</p>	<p>Una Avaluació final. A partir d'una prova escrita que tindrà un valor del 60% del total de la unitat didàctica. La prova tindrà la següent distribució. Vocabulari específic, 30% de la nota total de la prova. Identificació i breu descripció d'imatges i localització de mapes, amb un valor d'un 30% nota total de la prova. Preguntes curtes, algunes amb redactat. Que aniria augmentat a mesura que pugem de curs per confirmar l'assoliment dels conceptes principals, amb un valor d'un 40 % de la nota total de la prova. A més també s'entregarà a l'alumne la valoració del Pla de l'equip. Aquesta avaluació no té percentatges dins la nota final, només es per fer un seguiment i avaluació del treball cooperatiu.</p>
<p>Activitats</p>		

<p>Act.1 1ª Sessió Arquitectura romànica</p>	<p>Visualització del vídeo https://es.video.search.yahoo.com/search/video?fr=mcafee&p=el+romanic+videos#id=17&vid=5479bc48ec62faeca2475b746f9c8ca8&action=view [Consulta:25/05/2017]</p> <p>En equips de 4. En Parelles</p> <p>Recordeu i contesteu. Intenteu emplenar els buits relacionats amb el vídeo que acabam de veure.</p> <p>El romànic es caracteritza per esser un art fonamentalment _____. Les principals manifestacions es donen a _____ i _____. Aquests edificis es caracteritzen per _____, _____ i _____.</p> <p>La planta característica de les esglésies romàniques és de _____ d'una o tres naus, on la central és més ampla que les laterals. Les naus acaben amb un _____, que sol esser semicircular.</p> <p>El elements constructius que destaquen són l'arc de _____ i la volta de _____. Sustentat per _____ o pilars , on el capitell està decorat amb motius d'escenes _____, animals _____, elements _____ o _____.</p> <p>Les voltes de pedra donen una sensació de _____ a tota l'edificació. Per la qual cosa els murs són molt _____ i sustentats per _____ tant dins com defora de l'església.</p> <p>La decoració dels edificis romànics es concentra bàsicament a les _____, _____ i capitells.</p> <p>La portalada és atrompetada, amb diferents arcs que s'anomena _____. L'arc del portal d'accés té un _____. I si és molt ample enmig hi ha un suport anomenat mainell.</p>
--	--

	<p>Els elements decoratius de les portalades desenvolupen una funció _____.</p> <p>L'Equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
<p>Act.2</p> <p>2ª Sessió</p> <p>La portalada del monestir de Santa Maria de Ripoll. La vida quotidiana</p>	<p>En equips de 4</p> <p>Com hem vist les portalades romàniques tenen una funció didàctica. Es a dir expliquen diferents històries, generalment relacionades amb la bíblia o la vida quotidiana de la ciutat. La Portalada del monestir de Santa Maria de Ripoll també compleix amb aquesta funció.</p> <p>http://www.monestirs.cat/monst/ripoll/rp13mariP1.htm#23</p> <p>[Consulta:25/05/2017]</p> <p>Identifiqueu els diferents elements que trobem a la portalada.</p> <p>Què simbolitzen les diferents figures de l'enllaç dels nombres 23 o 24 ?</p> <p>Individual</p> <p>Una vegada fet de forma individual consulteu el següent enllaç</p> <p>http://www.historialuniversal.com/2010/04/organizacion-social-en-el-feudalismo.html</p> <p>[Consulta:25/05/2017]</p> <p>Copieu la piràmide social que caracteritza l'edat mitjana.</p> <p>Estructura foli giratori</p> <p>De la informació podem extreure com és la portalada del monestir de Sta. Maria de Ripoll</p> <p>Pensem que feim un viatge d'estudis al monestir de Sta. Maria de Ripoll, que ens contaríeu de la vostra visita ?</p>

	<p>Estructura joc de les paraules</p> <p>Realitzar un mapa conceptual a la pissarra tot el grup classe de tot el que s'ha vist fins ara. I copiar-lo a la carpeta d'aprenentatge.</p> <p>Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
<p>Act.3 3ª Sessió Origen i elements del sistema feudal</p>	<p>Les esglésies i els monestirs romànics il·lustren les el sistema social de l'època medieval.</p> <p>Consulteu el següent enllaç i contesteu les següents preguntes.</p> <p>http://www.librosvivos.net/smtc/homeTC.asp?TemaClave=1213</p> <p>[Consulta:25/05/2017]</p> <p>Estructura Llapis al mig</p> <p>Com va néixer aquesta societat, quin és el seu origen ?</p> <p>Quins fets o conceptes el caracteritzen ?</p> <p>Quina estructura social tenia ?</p> <p>En quin marc cronològic ubiquem l'edat mitjana?</p> <p>En Pau diu que l'edat mitjana va tenir diferents períodes, en canvi en Toni diu que s'equivoca. Com explicaríeu al Toni que en Pau té raó ?</p> <p>L'Equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>

<p>Act.4 4ª Sessió Concepte d'edat mitja</p>	<p>A partir de l'orde dels benedictins s'estableix i expandeix una filosofia de vida a la resta d'Europa, observa el mapa del següent enllaç i contesta les següents preguntes http://mapasdehistoria.ftp.catedu.es/emediamedia3.html [Consulta:25/05/2017]</p> <p>Individual</p> <p>Quin països actuals podem veure que hi ha diferents fundacions monàstiques ? Segons el text, sorgeixen diferents ordres com és el cas de _____</p> <p>Estructura foli giratori</p> <p>Així com sorgeix aquesta nova ordre, en van sortir d'altres. Al següent enllaç et podràs fer una idea de les que hi havia en l'edat mitjana. http://www.monestirs.cat/monst/ordes.htm [Consulta:25/05/2017]</p> <p>Penseu viviu al segle XI i voleu entrar de novicis a una ordre monàstica, com descriuríeu la que vos agradaria formar part.</p> <p>L'Equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introdueix-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe.</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
--	--

<p>Act.5 5ª Sessió El camí de Sant Jaume com expansió del romànic</p>	<p>Grup classe</p> <p>En el següent enllaç podem veure que durant la baixa edat mitjana s'estableix el culte a Sant Jaume. Sorgeixen rutes de peregrinació que surten de diferents llocs de França i arriben fins a la tomba de de Sant Jaume.</p> <p>http://mapasdehistoria.ftp.catedu.es/emediamedia3.html [Consulta:25/05/2017]</p> <p>Per la qual cosa veim que el romànic es va expandint amb diferents particularitat de cada zona. Observa el següent enllaç i contesta.</p> <p>Estructura lectura compartida</p> <p>Consulteu el següent enllaç i contesteu les preguntes</p> <p>http://mapasdehistoria.ftp.catedu.es/emediamedia3.html [Consulta:25/05/2017]</p> <p>Quina periodització té el Romànic ? Quines variants regionals podem observar ? Quines influències rep el Romànic Hispànic ?</p> <p>L'Equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
<p>Act.6 6ª Sessió De la configuració d'al-Àndalus a la seva derrota</p>	<p>Entre els segles VIII i XII, la dominació musulmana arriba a la península ibèrica, fins arribar a França. En aquesta cronologia el territori de la península té diferents ocupacions depenent dels seus pobladors, on es produeix el que s'anomena la reconquesta per part dels pobles cristians.</p>

	<p>Mireu el següent enllaç on trobareu diferents mapes d'aquest fet.</p> <p>http://mapasdehistoria.ftp.catedu.es/emediamedia/media4.html</p> <p>[Consulta:25/05/2017]</p> <p>Individual</p> <p>Elaboreu un eix cronològic del procés de la reconquesta i el sorgiment dels diferents regnes cristians i les transformacions polítiques de la zona ocupada pels musulmans</p> <p>Contesteu les següents preguntes.</p> <p>Quin regne de la península ibèrica va conquerir l'imperi musulmà ?</p> <p>Quina és la batalla en territori francès que va aturar l'expansió de l'imperi musulmà?</p> <p>Qui i quan es va crear el territori anomenat al-Àndalus ?</p> <p>En Parelles</p> <p>Com explicaries al teu company l'expansió territorial l'emperador Carlemany a la Península ibèrica ?</p> <p>Mirant el mapa d'Espanya actual na Maria diu que sempre hi ha hagut comunitats autònomes. En canvi en Pep diu que la configuració territorial ha variat al llarg dels segles. I que Per exemple en el segle XI, la península ibèrica estava dividida en diferents regnes i que una bona part estava ocupada pels musulmans. Com explicarieu a na Maria que està equivocada i que en Pep té raó ?</p> <p>Individual</p> <p>I en el territori ocupat pels musulmans el califat es desintegra establint un altre règim polític, Quin ?</p> <p>Durant el segle XII les Illes Balears s'integren a la corona de _____</p>
--	---

	<p>L'Equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
<p>Act.7 7ª Sessió La reconquesta</p>	<p>L'equip de 4</p> <p>Visualització del següent vídeo</p> <p>https://es.video.search.yahoo.com/search/video;_ylt=A9mSs3MdkSZZaloA_YOT.Qt.;_ylu=X3oDMTE0aWMxMzYxBGNvbG8DaXlyBHBvcwMxBHZ0aWQDVUUFU0MwMV8xBHNIYwNzYw?p=El+Romanic&fr=mcafee#id=3&vid=55aadd3de2f8a50cf5127fb89425bde1&action=view</p> <p>[Consulta:25/05/2017]</p> <p>individual</p> <p>Quin estil ve després del Romànic ?</p> <p>A qui anava dirigit el simbolisme de l'art romànic ?</p> <p>Quin tipus de societat es veu representada ?</p> <p>Quin tipus d'escenes es representen ?</p> <p>Quines funcions tenia l'escultura ?</p> <p>Quin context reflecteix l'escultura i perquè ?</p> <p>Estructura llapis al mig</p> <p>A partir del que hem vist al vídeo contesteu les següents preguntes</p> <p>A quins fets fan referència les representacions de combat dels relleus de les esglésies romàniques ?</p> <p>En Toni diu que els relleus de cavallers en combat en el romànic representen la bellesa ideal, en canvi na Petra diu que reflecteixen la reconquesta . Com explicaries al Toni que na Petra té raó?</p>

	<p>L'equip de 4</p> <p>Redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
<p>Act.8 8ª Sessió</p>	<p>Grup classe</p> <p>Els musulmans també varen desenvolupar una tipologia d'art, durant el temps que varen estar a la península ibèrica.</p> <p>Estructura llapis al mig</p> <p>Obriu el següent enllaç i contesteu a les següents preguntes http://mapasdehistoria.ftp.catedu.es/emediamedia/media5.html [Consulta:25/05/2017]</p> <p>Quants de períodes trobem a l'art islàmic, a la península ibèrica?</p> <p>Na Petra diu que el nom que rep cada una dels períodes artístics de l'art musulmà desenvolupats a la península ibèrica, estan relacionats amb les diferents configuracions polítiques que hi havia en aquell moment. En Toni diu que els períodes artístics tenen relació amb el romànic. Com explicaríeu al Toni que na Petra té raó ?</p> <p>Estructura aturada de tres minuts</p> <p>Realitzar un mapa conceptual a la pissarra tot el grup classe de tot el que s'ha vist fins ara. I copiar-lo a la carpeta d'aprenentatge.</p> <p>L'equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>

<p>Act. 9 9 Sessió Activitat de reforç</p>	<p>Estructura els 4 savis</p> <p>En grup d'experts desenvolueu els següents conceptes a partir de les activitats que hem desenvolupat en el tema</p> <p>Experts 1 La societat feudal Experts 2 Els regnes cristians Experts 3 El Romànic Experts 4 La reconquesta</p> <p>L'equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe.</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p> <p>Revisió del pla d'equip</p>
<p>Act. 10 10 Sessió</p>	<p>Prova de síntesis</p> <p>- Prova escrita (55')</p>
<p>Metodologia , organització de grups i espai</p>	
<p>La metodologia didàctica utilitzada varia en funció de la programació de les diferents activitats. Com a criteri general s'aposta per un aprenentatge significatiu i constructiu, a partir del treball cooperatiu. Amb aquest tipus de treball intentem reduir entre un 70% a un 80% la classe expositiva.</p> <p>El professor assumeix el paper de guia, havent fet una feina prèvia d'organització del treball i de grups amb uns objectius molts clars i específics. Apostant per l'augment del rendiment de tots els alumnes, potenciar el seu esperit crític, valorar la diversitat, intentar fer cohesió de grup, i proporcionar als alumnes un desenvolupament social, psicològic i cognitiu.</p> <p>A les diferents activitats que es plantegen ens interessa que els alumnes adquireixin responsabilitats, tan individuals com de grup. Que aprenguin a compartir i gestionar la informació. A més de que millori el seu sentit crític, i que avaluïn el seu propi procés d'aprenentatge.</p>	

Un altre dels aspectes a tenir en compte és l'ús de les noves tecnologies i la recerca autònoma d'informació la qual cosa fa que el procés d'aprenentatge els sigui més proper. On es farà un document compartit de Google Drive per tota la classe, on s'anirà introduint la informació que els diferents grups vagin elaborant. A més treballaran de manera individual una carpeta d'aprenentatge, on s'anirà anotant els resultats diaris de la seva recerca.

Els grups s'organitzaran de forma heterogènia, seguint l' esquema de treball cooperatiu. Utilitzant diferents estructures com el foli giratori, llapis al mig, joc de paraules entre altres. Les aules també es distribueixen per equips de quatre.

Unitat didàctica 4

Nivell: 2n ESO

Estàndards d'aprenentatge LOMCE avaluable

- 29. Comprendre les funcions diverses de l'art a l'edat mitjana.
- 31. Comprendre la significació històrica de l'etapa del Renaixement a Europa.
- 32. Relacionar l'abast de la nova mirada dels humanistes, dels artistes i dels científics del Renaixement amb etapes anteriors i posteriors.
- 33. Analitzar el regnat dels Reis Catòlics com una etapa de transició entre l'edat mitjana i l'edat moderna.
- 37. Conèixer la importància d'alguns autors i obres d'aquests segles.
- 38. Conèixer la importància de l'art barroc a Europa . Usar el vocabulari històric amb precisió i inserir-lo en el context adequat.

Títol: La Catedral de Palma. De l'edat mitjana a l'època moderna.

Correspondència amb el Currículum LOMCE. BLOC 3. LA HISTÒRIA. L'edat mitjana. El regne de Mallorca. L'expansió comercial europea. Art gòtic mallorquí. Els regnes d'Aragó. L'edat moderna: La unió dinàstica de Castella i Aragó. Les Illes Balears a l'època moderna. Renaixement i Barroc

UNITAT DIDÀCTICA
Objectius didàctics
<p>1. Conèixer la interdependència entre els esdeveniments culturals, polítics i econòmics amb la finalitat d'entendre les causes que expliquen l'evolució de les societats mitjançant l'estudi de les obres artístiques.</p> <p>2. Reconèixer, localitzar i estudiar la interacció i relació del territori amb la societat que l'habita per tal d'establir relacions en el moment d'utilitzar l'espai i els recursos, mitjançant la informació que generen les obres artístiques com a font primària i visual.</p> <p>3. Identificar i localitzar les característiques de la diversitat geogràfica amb la finalitat de saber situar-se al món a través de la localització i ubicació de les diferents obres d'art.</p> <p>4. Conèixer i situar el marc temporal i espacial concret dels successos històrics rellevants per tal de concebre un panorama general de la progressió humana a partir de les fonts artístiques.</p> <p>5. Valorar i respectar el patrimoni en totes les seves manifestacions amb la finalitat de que els nostre alumnes assumeixin les responsabilitats ciutadanes utilitzant les obres artístiques per treballar els diferents continguts de forma holística i integrada.</p> <p>6. Adquirir i emprar el vocabulari específic d'art, geografia i història amb la finalitat de millorar les competències lingüístiques mitjançant les diferents activitats d'ensenyament i aprenentatge proposades.</p> <p>7. Seleccionar, sintetitzar i relacionar la informació procedent de recursos diversos per tal millorar les competències lingüístiques a partir de diferents estratègies o procediments proposats a les activitats d'ensenyament i aprenentatge.</p> <p>8. Valorar, respectar, i aprendre a utilitzar l'organització democràtica i el treball grupal per tal de millorar la convivència, integració i interacció de tot el grup dins l'aula mitjançant el treball cooperatiu.</p>
Continguts

Conceptes	Procediments, destreses i habilitats	Actituds
<p>1. Arquitectura Gòtica.</p> <p>2. El Regne de Mallorca.</p> <p>3. La Corona d'Aragó.</p> <p>4. El comerç de Corona d'Aragó.</p> <p>5. L'humanisme</p> <p>6. La unió de regnes. Castella i Aragó.</p> <p>7. Renaixement</p> <p>8. Barroc</p>	<p>1. Elaboració i síntesis d'informació.</p> <p>2. Identificació i maneig de vocabulari d'història, geografia i història de l'art.</p> <p>3. Anàlisi i comentari d'imatges.</p> <p>4. Ubicació dins l'espai i el temps.</p> <p>5. Anàlisis i interpretació estilístic.</p> <p>6. Maneig de conceptes específics d'arquitectura.</p> <p>7. Anàlisi i comentari de mapes històrics.</p>	<p>1. Actitud favorable dels alumnes per aprendre.</p> <p>2. Actitud de cooperació i col.laboració amb els companys.</p> <p>3. Conèixer , valorar i respectar el patrimoni historicoartístic.</p> <p>4. Esperit crític.</p> <p>5. Interès per adquirir una formació estètica que els ha de permeti gaudir de l'art.</p> <p>6. Responsabilitat i presentació correcte de les tasques encomanades.</p>

Competències que es treballen	
Competències Generals	Competències Específiques
1. Competència lingüística.	<p>1.1 Adquisició i ús adequat del llenguatge oral i escrit.</p> <p>1.2 Comprensió, anàlisi i síntesis de la d'informació.</p> <p>1.3 Adquisició d'habilitats vinculades al tractament de la informació a través de la producció de textos electrònics.</p>
2. Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia.	<p>2.1 Utilització d'eines matemàtiques per fer càlculs i interpretar mapes.</p> <p>2.2 Aplicació del mètode científic per comentaris de les diferents obres d'arquitectura o escultura.</p>
3. Competència digital.	<p>3.1 Ús de les tecnologies de la informació i la comunicació per processar la informació de manera crítica.</p> <p>3.2 Fomentar el comportament cívic i responsable vers les noves tecnologies.</p> <p>3.3 Motivació per aprendre a emprar les tecnologies i per millorar-ne l'ús.</p>

4. Aprendre a aprendre.	<p>4.1 Coneixement dels processos d'aprenentatge partint del que sap.</p> <p>4.2 Ús de la motivació i la curiositat per aprendre a fi d'aconseguir sentir-se protagonista del procés i el resultat de l'aprenentatge.</p> <p>4.3 Obtenció d'estratègies de planificació per resoldre una tasca, supervisar el propi treball i avaluar els resultats obtinguts</p>
5. Competències socials i cíviques.	5.1 Comprendre els diferents codis de conducta de les societats a través de l'estudi de la història de l'art.
6. Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor.	<p>6.1 Fomentar l'esperit crític en l'estudi i anàlisi de la informació.</p> <p>6.2 Elaboració de projectes mostrant creativitat i imaginació a l'hora de planificar-los, analitzar-los, organitzar-los i gestionar-los, tant de forma individual com col·lectiva dins un equip.</p> <p>6.3 Utilització de debats sobre temes de geografia, història i història de l'art per saber comunicar-se, presentar idees i negociar de manera argumentada.</p>
7. Consciència i expressions culturals	7.1 Conèixer el patrimoni històric i artístic i dels diferents estils i gèneres artístics.
Temporització de les activitats d'ensenyament - aprenentatge	

<p>1ª Sessió</p> <p>Arquitectura Gòtica.</p> <p>Particularitats del Gòtic mediterrani.</p>	<p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Pla d'equip (5)</p> <p>Activitat d'introducció (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Coneixements previs dels alumnes i introducció a la matèria. <i>Brainstorming</i>. <p>Visualització de vídeo (5') .</p> <p>Activitat 1(30').</p>
<p>2ª Sessió</p> <p>El Regne de Mallorca.</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Activitat 2 (30'). <p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Estructura joc de les paraules - Realitzar un mapa conceptual a la pissarra tot el grup classe de tot el que s'ha vist fins ara. I copiar-lo a la carpeta d'aprenentatge.
<p>3ª Sessió</p> <p>L'annexió del regne privatiu a Corona d'Aragó</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 3 (40')</p>

<p>4ª Sessió</p> <p>El comerç de Corona d'Aragó</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 4 (40').</p>
<p>5ª Sessió</p> <p>L'humanisme</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 5 (40').</p>
<p>6ª Sessió</p> <p>La unió de regnes.</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 6 (40').</p>
<p>7ª Sessió</p> <p>El Renaixement. El Renaixement a la Seu.</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 6 (40').</p>

<p>8ª Sessió</p> <p>El Barroc. El Barroc a la Catedral de Palma.</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 8 (30').</p> <p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Estructura aturada de tres minuts - Realitzar un mapa conceptual a la pissarra tot el grup classe de tot el que s'ha vist fins ara. I copiar-lo a la carpeta d'aprenentatge.
<p>9ª Sessió</p>	<p>Activitat de reforç (50')</p> <ul style="list-style-type: none"> - Estructura els 4 savis - Revisió del pla d'equip (5')
<p>10ª Sessió</p>	<p>Prova de síntesis</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prova escrita (55')
<p>Materials i recursos didàctics</p>	
<p>Pel Professor</p> <p>Álvaro, M.I et Ibáñez, J. (coord). (2009). <i>La arquitectura en la Corona de Aragón entre el Gótico y el Renacimiento (1450-1550) : rasgos de unidad y diversidad</i>. Zaragoza: Departamento de Historia del Arte de la Universidad de Zaragoza .</p> <p>Chastel, A. (1982). <i>Arte y Humanismo en Florencia en la época de Lorenzo el Magnífico</i>. Madrid: Ed. Cátedra.</p> <p>Hollingsworth, M. (2002). <i>El patronazgo artístico en la Italia del renacimiento. De 1400 a principios del siglo XVI</i>. Madrid: Ed. Akal.</p>	

Pels alumnes

Vídeo Novedades arquitectonicas del Gótico. Arتهistoria

https://www.youtube.com/watch?v=ognfM0jy_wo [Consulta:27/05/2017]

Vídeo restauració Campins-Gaudí - catedral de Mallorca

<https://www.youtube.com/watch?v=ktiSjhngTJM> [Consulta:27/05/2017]

[http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Parts del temple](http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Parts_del_temple)

[Consulta:27/05/2017]

[http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Casa de l%
99Almoina](http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Casa_de_l%E2%80%99Almoina) [Consulta:27/05/2017]

[http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Capella de la Sant%
C3%ADssima Trinitat](http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Capella_de_la_Sant%C3%ADssima_Trinitat) [Consulta:27/05/2017]

[http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Parts del temple](http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Parts_del_temple)

[Consulta:27/05/2017]

[http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Capella del Corpus
Christi](http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Capella_del_Corpus_Christi) [Consulta:27/05/2017]

[http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Capella Reial](http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Capella_Reial)

[Consulta:27/05/2017]

[http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=El claustre barroc](http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=El_claustre_barroc)

[Consulta:27/05/2017]

[http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Sala capitular barroc
a](http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Sala_capitular_barroca) [Consulta:27/05/2017]

http://www.conselldemallorca.es/?id_section=7788 [Consulta:27/05/2017]

<http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Cor>

[Consulta:27/05/2017]

[http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Porta del Cor](http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Porta_del_Cor)

[Consulta:27/05/2017]

[http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Trona de l'E2%80%99Evangelii](http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Trona_de_l%E2%80%99Evangelii) [Consulta:27/05/2017]

[http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Trona de l'E2%80%99Ep%C3%ADstola](http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Trona_de_l%E2%80%99Ep%C3%ADstola) [Consulta:27/05/2017]

<http://mas.diariodemallorca.es/itinerarioshistoricos/cat/category/conquesta-i-regne-privatiu/conquista-y-reino-privativo-introduccion/>

[Consulta:27/05/2017]

<http://mapasdehistoria.ftp.catedu.es/emoderna/moderna3.html>

[Consulta:27/05/2017]

<http://mapasdehistoria.ftp.catedu.es/emoderna/moderna6.htm>

[Consulta:27/05/2017]

<http://www.xtec.cat/monografics/croniques/coronaarago.htm#>

[Consulta:27/05/2017]

Procediments d'avaluació

Avaluació Inicial	Avaluació formativa	Avaluació final
L'avaluació inicial només ens serveix per determinar el punt de partida dels alumnes. Per la qual cosa no té percentatge dins la nota final de la unitat didàctica.	De les diferents activitats que l'alumne vagi fent durant les sessions tendran un percentatge que es reflectirà a la nota total de la unitat didàctica. Aquestes activitats es veuran reflectides a la carpeta d'aprenentatge individual que tindrà un valor del 20 % de la nota final de la unitat didàctica	Una Avaluació final. A partir d'una prova escrita que tindrà un valor del 60% del total de la unitat didàctica. La prova tindrà la següent distribució. Vocabulari específic, 30% de la nota total de la prova. Identificació i breu descripció d'imatges i localització de mapes, amb un valor d'un 30% nota total de la prova.

	<p>El 15 % restant forma part de l'avaluació del treball cooperatiu. El treball cooperatiu s'avalua a partir de rúbriques. On es té present una autoavaluació i una coavaluació.</p> <p>El 5% restant de la nota és l'assistència i participació</p>	<p>Preguntes curtes, algunes amb redactat. Que aniria augmentat a mesura que pugem de curs per confirmar l'assoliment dels conceptes principals, amb un valor d'un 40 % de la nota total de la prova.</p> <p>A més també s'entregarà a l'alumne la valoració del Pla de l'equip. Aquesta avaluació no té percentatges dins la nota final, només es per fer un seguiment i avaluació del treball cooperatiu.</p>
Activitats		
<p>Act.1 1ª Sessió Arquitectura Gòtica. Particularitats del Gòtic mediterrani.</p>	<p>Visualitzar el vídeo https://www.youtube.com/watch?v=ognfM0jy_wo [Consulta:27/05/2017]</p> <p>El grup classe</p> <p>Feim una visita a la Catedral de Palma. Entreu en el següent enllaç http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Parts_del_temple [Consulta:27/05/2017]</p> <p>Abans d'entrar tenim la planta de l'edifici</p>	

	<p>Estructura 1-2-4</p> <p>Quins elements podeu destriar?</p> <p>En Parelles</p> <p>Per fer una visita a la Catedral cal accedir per la Casa de l'Almoïna</p> <p>Clica a sobre i llegeix la informació i contesteu les preguntes.</p> <p>http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Casa de l'Almoïna [Consulta:27/05/2017]</p> <p>On està situat ?</p> <p>Quan es va construir ?</p> <p>Perquè rep aquest nom ?</p> <p>Amb quin altra nom coneixem aquest espai i perquè ?</p> <p>Quin estil segueix l'estil de l'edificació?</p> <p>Describeu com és la façana de la Casa de l'Almoïna ?</p> <p>Expliqueu al vostre company què és la Casa de l'Almoïna.</p> <p>Esteu a fora de la Catedral i un turista vos demana que la vol visitar, per on li diríeu que ha d'entrar ?</p> <p>En Toni afirma que la Façana de la Casa de l'Almoïna no és Gòtica, perquè fou construïda en el segle XVI cronologia de l'art renaixentista. En canvi en Joan diu que sí que ho és. Digueu com li explicaries al Toni que en Joan té raó ?</p>
	<p>L'Equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>

<p>Act.2 2ª Sessió El Regne de Mallorca.</p>	<p>En equips de 4</p> <p>Una vegada entrem a la Casa de l'Almoïna, passem per un espai anomenat la Sagristia de Vermells, antigament capella de Tots Sants.</p> <p>Ens situem a la capçalera davant l'altar Major i veim un espai elevat que és la Capella de la Santíssima Trinitat. Cliqueu el següent enllaç i contesteu a les preguntes</p> <p>http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Capella de la Sant%C3%ADssima Trinitat</p> <p>[Consulta:27/05/2017]</p> <p>Quan es varen començar les obres ?</p> <p>Qui fou el seu promotor ?</p> <p>Quins reis hi estan enterrats ?</p> <p>Estructura foli giratori</p> <p>El 12 de setembre és la diada de Mallorca Feis un escrit per la revista del IES, que justifiqui aquest fet. Podeu cercar informació als enllaços següents.</p> <p>http://mas.diariodemallorca.es/itinerarioshistoricos/cat/category/conquesta-i-regne-privatiu/conquista-y-reino-privativo-introduccion/</p> <p>[Consulta:27/05/2017]</p> <p>http://www.conselldemallorca.es/?id_section=7788</p> <p>[Consulta:27/05/2017]</p> <p>Estructura joc de les paraules</p> <p>Realitzar un mapa conceptual a la pissarra tot el grup classe de tot el que s'ha vist fins ara. I copiar-lo a la carpeta d'aprenentatge.</p> <p>Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
--	---

<p>Act.3 3ª Sessió L'annexió del regne privatiu a Corona d'Aragó</p>	<p>Grup classe</p> <p>La Capella Reial rep el seu nom per què fou una obra impulsada pel Rei Jaume II que hi havia a Espanya en el aquell moment. Però sabeu quins reis foren coronats en aquest lloc ?</p> <p>Estructura Llapis al mig</p> <p>Entren al seu enllaç i contesteu a les preguntes</p> <p>http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Capella Reial</p> <p>[Consulta:27/05/2017]</p> <p>Qui era Pere el Cerimoniós ?</p> <p>Quan s'annexiona el regne de Mallorca a la Corona d'Aragó ?</p> <p>En parelles</p> <p>Tenint en compte l'annexió de Mallorca a Corona d'Aragó, aquesta es segueix expandint per la mediterrània fins el segle XV. Utilitzant el següent recurs</p> <p>http://www.xtec.cat/monografics/croniques/coronaarago.htm</p> <p>#</p> <p>[Consulta:27/05/2017]</p> <p>Elaboreu un mapa de l'expansió per la mediterrània de la corona catalanoaragonesa.</p> <p>L'Equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
--	---

<p>Act.4 4ª Sessió El comerç de Corona d'Aragó</p>	<p>Grup classe (Imatge Annex III).</p> <p>El Consolat de Mar és una institució que sorgeix en el moment en que la Corona d'Aragó té un paper destacat en el comerç. Aquest fet està unit a la seva expansió territorial cap a la mediterrània occidental.</p> <p>Consulteu el següent enllaç i contesteu les preguntes http://www.xtec.cat/monografics/croniques/coronaarago.htm # [Consulta:27/05/2017]</p> <p>Estructura Llapis al mig</p> <p>Quines rutes marítimes estan connectades ? Quins productes s'importen i s'exporten ? Què és el Consolat de Mar ? Què regula ?</p> <p>Suposeu de que es troben al port de Nàpols dos capitans de vaixell, en Toni i en Miquel. Els dos comencen a parlar i en Toni diu que el seu vaixell no està assegurat i en Miquel li diu que ho ha d'anar parlar amb el Consolat de Mar. Vosaltres com a responsables del Consolat de Mar de Nàpols que li aconsellaríeu ?</p> <p>A l'actualitat el Consolat de Mar de Mallorca té una altra funció. Sabeu quina ?</p> <p>Per respondre podeu consultar el següent enllaç http://palmavirtual.palma.cat/portal/PALMA/turismo/contenedor1.jsp?seccion=s_floc_d4_v1.jsp&contenido=557&tipo=1&nivel=1400&layout=contenedor1.jsp&codResi=1&language=es&codMenu=851 [Consulta:27/05/2017]</p> <p>L'Equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
---	--

<p>Act.5 5ª Sessió L'Humanisme. El Renaixement</p>	<p>Grup classe</p> <p>El Renaixement sorgeix a partir de la influència cultural pensament Humanista, i ens arriba a Mallorca gràcies a la difusió del coneixement. En època moderna aquest coneixement es difon més aviat que en època medieval degut a l'invent de la impremta.</p> <p>Estructura lectura compartida</p> <p>Consulteu el següent enllaç i contesteu les preguntes http://mapasdehistoria.ftp.catedu.es/emoderna/moderna6.html [Consulta:27/05/2017]</p> <p>On sorgeix el Renaixement ?</p> <p>El Renaixement és una tornada a les formes artístiques de l'art romà. Com el definiríeu ?</p> <p>Com li explicaries al teu company que hi ha una diferència estilística entre l'art Gòtic i el Renaixentista ?</p> <p>Na Francesca, que ha fet una visita a la Catedral de Palma, diu que la Catedral és d'estil Gòtic. Com li explicaríeu a na Francesca que la Seu té elements que són d'altres estils ?</p> <p>L'Equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
--	---

<p>Act.6 6ª Sessió La unió de regnes.</p>	<p>Estructura 1-2-4</p> <p>Si comparem la forma i els motius que trobem al cor amb els de la capella real, ens adonem que tenen característiques diferents. Això ens indica que hi ha hagut una sèrie de canvis. Aquests canvis són fruits d'un context, social, cultural, econòmic i polític que interactuen entre sí.</p> <p>Individual</p> <p>Amb ajuda dels següents enllaços, respon a les preguntes http://mapasdehistoria.ftp.catedu.es/emoderna/moderna3.html [Consulta:27/05/2017]</p> <p>Quines corones s'unifiquen a la península ibèrica ? Defineix política matrimonial?</p> <p>En Parelles</p> <p>Com explicaries al teu company la unió de Isabel de Castella i de Ferran d'Aragó ? Al Toni li han contat que Espanya s'unifica amb el matrimoni dels reis catòlics. Na Maria pensa que Espanya sempre ha estat unificat i no entén el que diu en Toni. Què li explicaries a Na Maria per entendre el que afirma en Toni?</p> <p>L'equip de 4</p> <p>Redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
---	---

<p>Act.7 7ª Sessió El Renaixement a la Seu.</p>	<p>Grup classe (Imatges annex III)</p> <p>A la Capella Real es pot observar el cadirat del cor. Tenint en compte la reforma de Gaudí a principis del segle XX, i amb l'ajuda d'aquesta animació 3D, vos podeu fer una idea de l'aspecte de la Catedral en Època Moderna. A més teniu les diferents imatges projectades a la Pissarra digital. i els següents enllaços</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=ktiSjhngTJM [Consulta:27/05/2017]</p> <p>http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Porta del Cor [Consulta:27/05/2017]</p> <p>http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Cor [Consulta:27/05/2017]</p> <p>http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Porta del Cor [Consulta:27/05/2017]</p> <p>http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Tronca de l'Èvangelí [Consulta:27/05/2017]</p> <p>http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Tronca de l'Èpistola [Consulta:27/05/2017]</p> <p>En parelles</p> <p>Elaboreu una fitxa de tots els elements del cor que són d'Època Moderna.</p> <p>L'Equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
---	---

<p>Act.8 8ª Sessió El Barroc a la Catedral de Palma</p>	<p>Grup classe</p> <p>A La catedral de Palma tenim diversos elements que són d'estil Barroc. Aquest estil es diferencia sobretot per les columnes salomòniques i l'ús del daurat en els retaules.</p> <p>En Parelles i amb l'ajuda dels següents enllaços desenvolveu l'activitat.</p> <p>http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Capella del Corpus Christi [Consulta:27/05/2017]</p> <p>http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Sala capitular barroca [Consulta:27/05/2017]</p> <p>http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=El claustre barroc [Consulta:27/05/2017]</p> <p>Un turista molt interessat en l'art Barroc vos ha demanat, com especialistes en aquest art, que li expliqueu els elements més representatius del Barroc que es troben a la Catedral de Palma.</p> <p>Estructura aturada de tres minuts</p> <p>Realitzar un mapa conceptual a la pissarra tot el grup classe de tot el que s'ha vist fins ara. I copiar-lo a la carpeta d'aprenentatge.</p> <p>L'equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
---	---

<p>Act. 9 9 Sessió Activitat de reforç</p>	<p>Estructura els 4 savis</p> <p>En grup d'experts desenvolueu els següents conceptes a partir de les activitats que hem desenvolupat en el tema</p> <p>Experts 1 El Gòtic Experts 2 Corona d'Aragó Experts 3 Unió de Regnes Experts 4 Renaixement i Barroc</p> <p>L'equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p> <p>Revisió del pla d'equip</p>
<p>Act. 10 10 Sessió</p>	<p>Prova de síntesis</p> <p>- Prova escrita (55')</p>
<p>Metodologia , organització de grups i espai</p>	
<p>La metodologia didàctica utilitzada varia en funció de la programació de les diferents activitats. Com a criteri general s'aposta per un aprenentatge significatiu i constructiu, a partir del treball cooperatiu. Amb aquest tipus de treball intentem reduir entre un 70% a un 80% la classe expositiva.</p> <p>El professor assumeix el paper de guia, havent fet una feina prèvia d'organització del treball i de grups amb uns objectius molts clars i específics. Apostant per l'augment del rendiment de tots els alumnes, potenciar el seu esperit crític, valorar la diversitat, intentar fer cohesió de grup, i proporcionar als alumnes un desenvolupament social, psicològic i cognitiu.</p> <p>A les diferents activitats que es plantegen ens interessa que els alumnes adquireixin responsabilitats, tan individuals com de grup. Que aprenguin a compartir i gestionar la informació. A més de que millori el seu sentit crític, i que avaluin el seu propi procés d'aprenentatge.</p>	

Un altre dels aspectes a tenir en compte és l'ús de les noves tecnologies i la recerca autònoma d'informació la qual cosa fa que el procés d'aprenentatge els sigui més proper. On es farà un document compartit de Google Drive per tota la classe, on s'anirà introduint la informació que els diferents grups vagin elaborant. A més treballaran de manera individual una carpeta d'aprenentatge, on s'anirà anotant els resultats diaris de la seva recerca.

Els grups s'organitzaran de forma heterogènia, seguint l' esquema de treball cooperatiu. Utilitzant diferents estructures com el foli giratori, llapis al mig, joc de paraules entre altres. Les aules també es distribueixen per equips de quatre.

Unitat didàctica 5.

Nivell: 4t ESO

Estàndards d'aprenentatge LOMCE avaluables

2. Estudiar les cadenes causals que expliquen la jerarquia causal en les explicacions històriques sobre aquesta època i com es connecten amb el present.

2.1. Explica les principals reformes durant la II República espanyola i les reaccions a aquestes reformes.

2.2. Explica les causes de la Guerra Civil espanyola en el context europeu i internacional.

Títol: El Pavelló de la República. La república i la guerra civil

Correspondència amb el Currículum LOMCE. BLOC 5. L'ÈPOCA D'ENTREGUERRES (1919-1945) La II República a Espanya. La Guerra Civil espanyola.

UNITAT DIDÀCTICA
Objectius didàctics

1. Conèixer la interdependència entre els esdeveniments culturals, polítics i econòmics amb la finalitat d'entendre les causes que expliquen l'evolució de les societats mitjançant l'estudi de les obres artístiques.
2. Reconèixer, localitzar i estudiar la interacció i relació del territori amb la societat que l'habita per tal d'establir relacions en el moment d'utilitzar l'espai i els recursos, mitjançant la informació que generen les obres artístiques com a font primària i visual
3. Identificar i localitzar les característiques de la diversitat geogràfica amb la finalitat de saber situar-se al món a través de la localització i ubicació de les diferents obres d'art.
4. Conèixer i situar el marc temporal i espacial concret dels successos històrics rellevants per tal de concebre un panorama general de la progressió humana a partir de les fonts artístiques.
5. Valorar i respectar el patrimoni en totes les seves manifestacions amb la finalitat de que els nostre alumnes assumeixin les responsabilitats ciutadanes utilitzant les obres artístiques per treballar els diferents continguts de forma holística i integrada.
6. Adquirir i emprar el vocabulari específic d'art, geografia i història amb la finalitat de millorar les competències lingüístiques mitjançant les diferents activitats d'ensenyament i aprenentatge proposades.
7. Seleccionar, sintetitzar i relacionar la informació procedent de recursos diversos per tal millorar les competències lingüístiques a partir de diferents estratègies o procediments proposats a les activitats d'ensenyament i aprenentatge.
8. Valorar, respectar, i aprendre a utilitzar l'organització democràtica i el treball grupal per tal de millorar la convivència, integració i interacció de tot el grup dins l'aula mitjançant el treball cooperatiu.

Continguts		
Conceptes	Procediments, destreses i habilitats	Actituds

<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>El Guernica</i> 2. La República. El Pavelló 3. La reforma pedagògica 4. La reforma laboral 5. La reforma agrària 6. La guerra civil. 7. Causes i conseqüències de la guerra civil. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Elaboració i síntesis d'informació. 2. Identificació i maneig de vocabulari d'història, geografia i història de l'art. 3. Anàlisi i comentari d'imatges. 4. Ubicació dins l'espai i el temps. 5. Anàlisi i interpretació estilístic. 6. Maneig de conceptes específics d'arquitectura. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Actitud favorable dels alumnes per aprendre. 2. Actitud de cooperació i col.laboració amb els companys. 3. Conèixer , valorar i respectar el patrimoni historicoartístic. 4. Esperit crític. 5. Interès per adquirir una formació estètica que els ha de permeti gaudir de l'art. 6. Responsabilitat i presentació correcte de les tasques encomanades.
--	--	---

Competències que es treballen

Competències Generals	Competències Específiques
1. Competència lingüística.	<ol style="list-style-type: none"> 1.1 Adquisició i ús adequat del llenguatge oral i escrit. 1.2 Comprensió, anàlisi i síntesis de la d'informació.

	1.3 Adquisició d'habilitats vinculades al tractament de la informació a través de la producció de textos electrònics.
2. Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia.	2.1 Utilització d'eines matemàtiques per fer càlculs i interpretar mapes. 2.2 Aplicació del mètode científic per comentaris de les diferents obres d'arquitectura o escultura.
3. Competència digital.	3.1 Ús de les tecnologies de la informació i la comunicació per processar la informació de manera crítica. 3.2 Fomentar el comportament cívic i responsable vers les noves tecnologies. 3.3 Motivació per aprendre a emprar les tecnologies i per millorar-ne l'ús.
4. Aprendre a aprendre.	4.1 Coneixement dels processos d'aprenentatge partint del que sap. 4.2 Ús de la motivació i la curiositat per aprendre a fi d'aconseguir sentir-se protagonista del procés i el resultat de l'aprenentatge. 4.3 Obtenció d'estratègies de planificació per resoldre una tasca, supervisar el propi treball i avaluar els resultats obtinguts
5. Competències socials i cíviques.	5.1 Comprendre els diferents codis de conducta de les societats a través de l'estudi de la història de l'art.

<p>6. Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor.</p>	<p>6.1 Fomentar l'esperit crític en l'estudi i anàlisi de la informació.</p> <p>6.2 Elaboració de projectes mostrant creativitat i imaginació a l'hora de planificar-los, analitzar-los, organitzar-los i gestionar-los, tant de forma individual com col·lectiva dins un equip.</p> <p>6.3 Utilització de debats sobre temes de geografia, història i història de l'art per saber comunicar-se, presentar idees i negociar de manera argumentada.</p>
<p>7. Consciència i expressions culturals</p>	<p>7.1 Conèixer el patrimoni històric i artístic i dels diferents estils i gèneres artístics.</p>
<p>Temporització de les activitats d'ensenyament - aprenentatge</p>	
<p>1ª Sessió El Guernica i la guerra civil.</p>	<p>Pla d'equip (5)</p> <p>Activitat d'introducció (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Coneixements previs dels alumnes i introducció a la matèria. <i>Brainstorming</i>. <p>Visualització de vídeo (5') .</p> <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 1(30').</p>

<p>2ª Sessió El Pavelló de la República</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Activitat 2 (30'). <p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Estructura joc de les paraules - Realitzar un mapa conceptual a la pissarra tot el grup classe de tot el que s'ha vist fins ara. I copiar-lo a la carpeta d'aprenentatge.
<p>3ª Sessió La República</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Visualització de vídeo (5') .</p> <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 3 (35').</p>
<p>4ª Sessió La reforma pedagògica</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 4 (40').</p>
<p>5ª Sessió La Reforma laboral</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 5 (40').</p>

<p>6ª Sessió</p> <p>La reforma agrària</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 6 (40').</p>
<p>7ª Sessió</p> <p>La guerra civil. Els sistemes de propaganda</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 7 (40').</p>
<p>8ª Sessió</p> <p>Causes i conseqüències de la guerra civil.</p>	<p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repassar els conceptes dels dies anteriors <p>Preparar l'activitat i l'aula per fer treball cooperatiu (5').</p> <p>Activitat 8 (30').</p> <p>Activitat de consolidació (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> - Estructura aturada de tres minuts - Realitzar un mapa conceptual a la pissarra tot el grup classe de tot el que s'ha vist fins ara. I copiar-lo a la carpeta d'aprenentatge.
<p>9ª Sessió</p>	<p>Activitat de reforç (50')</p> <ul style="list-style-type: none"> - Realitzar un mapa conceptual amb tot el grup classe de tota la unitat didàctica. - Resoldre dubtes. <p>Revisió del pla d'equip (5')</p>

10ª Sessió	Prova de síntesis - Prova escrita (55')
Materials i recursos didàctics	
<p>Professor</p> <p>Alix, J. (dir.) (1987). <i>Pabellón Español. Exposición Internacional de París 1937</i>. Madrid: Museo Reina Sofía, Ministerio de cultura.</p> <p>Collins, P. (1970). <i>Los ideales de la arquitectura moderna. Su evolución (1750-1950)</i>. Barcelona: Gustavo Gili,</p> <p>Calvo Serraller, F. (1999). <i>El Guernica</i>. Madrid: Editores dl</p> <p>Alumnes</p> <p>Vídeo d'El pavelló de la República, Museu Reina Sofia. Recuperat el 28 de maig del 2017 a, https://www.youtube.com/watch?v=r9JV3Rm2qPc</p> <p>Vídeo del Guernica universitat de Morelia. Recuperat el 28 de maig del 2017 a, https://www.youtube.com/watch?v=F2-VbqaHhLM</p> <p>Vídeo de la II República, d'artehistoria. Recuperat el 28 de maig del 2017 a, https://www.youtube.com/watch?v=bxnJ623izkA [Consulta:28/05/2017]</p> <p>http://www.artehistoria.com/v2/contextos/7194.htm [Consulta:28/05/2017]</p> <p>http://www.historiasiglo20.org/HE/13a-1.htm [Consulta:28/05/2017]</p> <p>http://www.artehistoria.com/v2/contextos/7195.htm [Consulta:28/05/2017]</p> <p>http://www.artehistoria.com/v2/contextos/7177.htm [Consulta:28/05/2017]</p> <p>http://www.artehistoria.com/v2/contextos/7191.htm [Consulta:28/05/2017]</p> <p>http://www.elmundo.es/especiales/2013/cultura/luis-bunuel/pabellon-1937.htm [Consulta:28/05/2017]</p> <p>http://elpais.com/diario/2006/04/17/educacion/1145224801_850215.html [Consulta:28/05/2017]</p> <p>http://www.historiasiglo20.org/HE/13a-1.htm [Consulta:28/05/2017]</p> <p>http://www.historiasiglo20.org/HE/14b-1.htm [Consulta:28/05/2017]</p>	

<http://www.museoreinasofia.es/visita/tipos-visita/visita-comentada/guerra-arte-conflicto-6> [Consulta:28/05/2017]

<http://www.museoreinasofia.es/exposiciones/revistas-guerra-1936-1939>
[Consulta:28/05/2017]

http://www.museoreinasofia.es/sites/default/files/salas/informacion/206_7_pa_bellon_de_la_republica_espanyola_1937.pdf [Consulta:28/05/2017]

<http://www.muyhistoria.es/tests/test/cuanto-sabes-sobre-la-guerra-civil-espanola> [Consulta:28/05/2017]

<http://www.muyhistoria.es/contemporanea/articulo/el-papel-de-la-propaganda-en-la-guerra-civil-371457084970> [Consulta:28/05/2017]

http://www.regmurcia.com/servlet/s.SI?sit=c,373,m,1915&r=ReP-27052-DETALLE_REPORTAJES [Consulta:28/05/2017]

<http://www.uv.es/cultura/c/docs/expjoseprenaucast.htm> [Consulta:28/05/2017]

Procediments d'avaluació

Avaluació Inicial	Avaluació formativa	Avaluació final
L'avaluació inicial només ens serveix per determinar el punt de partida dels alumnes. Per la qual cosa no té percentatge dins la nota final de la unitat didàctica.	De les diferents activitats que l'alumne vagi fent durant les sessions tendran un percentatge que es reflectirà a la nota total de la unitat didàctica. Aquestes activitats es veuran reflectides a la carpeta d'aprenentatge individual que tindrà un valor del 20 % de la nota final de la unitat didàctica.	Una Avaluació final. A partir d'una prova escrita que tindrà un valor del 60% del total de la unitat didàctica. La prova tindrà la següent distribució. Vocabulari específic, 30% de la nota total de la prova. Identificació i breu descripció d'imatges i localització de mapes, amb un valor d'un 30% nota total de la prova.

	<p>El 15 % restant forma part de l'avaluació del treball cooperatiu. El treball cooperatiu s'avalua a partir de rúbriques. On es té present una autoavaluació i una coavaluació.</p> <p>El 5% restant de la nota és l'assistència i participació</p>	<p>Preguntes curtes, algunes amb redactat. Que aniria augmentat a mesura que pugem de curs per confirmar l'assoliment dels conceptes principals, amb un valor d'un 40 % de la nota total de la prova.</p> <p>A més també s'entregarà a l'alumne la valoració del Pla de l'equip. Aquesta avaluació no té percentatges dins la nota final, només es per fer un seguiment i avaluació del treball cooperatiu.</p>
--	--	---

Activitats

<p>Act.1 1ª Sessió El Guernica i la guerra civil.</p>	<p>Visualitzar el vídeo https://www.youtube.com/watch?v=F2-VbqaHhLM [Consulta:28/05/2017] Estructura 1-2-4 Acabam de veure el vídeo sobre El Guernica, quadre de Picasso realitzat el 1937. Què expressa ? Perquè rep aquest nom ? Què és Guernika ? Què va passar en el 1937?</p>
---	--

	<p>En Parelles</p> <p>Expliqueu al vostre company què és Guernika ?</p> <p>Penseu que esteu en el Museu d'Art Contemporani Reina Sofia, davant el quadre de Picasso, <i>El Guernica</i>. Un turista vos demana que no entén el quadre, què li explicareu?</p> <p>En Miquel afirma que <i>El Guernica</i>, no simbolitza res, només són moltes figures superposades unes a sobre les altres. A més diu que el blanc i el negre del quadre està passat de moda. En canvi na Francisca diu que <i>El Guernica</i> és una de les obres més importants del segle XX, i que els colors i les figures expressen el dolor i l'horror de la guerra. Digués com li explicaries al Miquel que na Francisca té raó ?</p> <p>L'Equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
<p>Act.2</p> <p>2ª Sessió</p> <p>El Pavelló de la República</p>	<p>En equips de 4</p> <p>Consulteu els següents enllaços i sabreu on es va exposar per primera vegada El Guernica. Contesteu a les següents preguntes</p> <p>http://www.museoreinasofia.es/sites/default/files/salas/informacion/206_7_pabellon_de_la_republica_espanyola_1937.pdf</p> <p>[Consulta:28/05/2017]</p> <p>http://www.elmundo.es/especiales/2013/cultura/luis-bunuel/pabellon-1937.htm [Consulta:28/05/2017]</p> <p>On se va exposar El Guernica?</p> <p>Quin fou l'esdeveniment internacional ?</p> <p>Qui fou l'arquitecte del Pavelló ?</p>

	<p>En quina situació es trobava Espanya ? Hi havia altres obres d'art en aquest espai ? Quines ?</p> <p>Estructura foli giratori</p> <p>L'article i el vídeo ens descriuen com era el Pavelló i fa un recorregut per les instal·lacions i les diferents sales. En elles es mostra diferents aspectes de l'actualitat d'Espanya en el 1937.</p> <p>Feim un viatge en el temps i penseu que sou uns visitants del Pavelló, que ens contaríeu de la vostra visita ?</p> <p>Estructura joc de les paraules</p> <p>Realitzar un mapa conceptual a la pissarra tot el grup classe de tot el que s'ha vist fins ara. I copiar-lo a la carpeta d'aprenentatge.</p> <p>Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
<p>Act.3 3ª Sessió La República</p>	<p>Grup classe</p> <p>El Pavelló de la República rep el seu nom per què fou una obra impulsada pel govern que hi havia a Espanya en el aquell moment. Però sabeu que era la República ?</p> <p>Estructura Llapis al mig</p> <p>Mirem el següent vídeo</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=bxnJ623izkA</p> <p>[Consulta:28/05/2017]</p> <p>A partir del text i el que has vist al vídeo contesteu a les següents preguntes</p> <p>http://www.artehistoria.com/v2/contextos/7177.htm</p> <p>[Consulta:28/05/2017]</p>

	<p>Què va representar per Espanya la instauració de la República ?</p> <p>Quin sectors de la població es varen veure beneficiats amb aquesta nova forma de govern ?</p> <p>Quins sectors de la població estaven en desacord ?</p> <p>Explica al teu company el que va suposar l'entrada de la república</p> <p>N'Aina diu que la durant la república el rei, Alfons XIII, governava el País. En Joan diu que està equivocada. Què li diries a n'Aina per fer veure que està equivocada.</p> <p>El vostre padrí vos ha contat que el seu pare, va anar votar per primera vegada el 1931. Què penseu vosaltres que significa aquest fet ?</p> <p>L'Equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
<p>Act.4</p> <p>4ª Sessió</p> <p>La reforma pedagògica</p>	<p>Estructura lectura compartida</p> <p>A les imatges podem observar diferents panells del Pavelló que il·lustren la reforma pedagògica proposada pel govern de la República.</p> <p>Torneu entrar al mateix enllaç</p> <p>http://www.museoreinasofia.es/sites/default/files/salas/informacion/206_7_pabellon_de_la_republica_espanyola_1937.pdf</p> <p>[Consulta:28/05/2017]</p> <p>http://www.historiasiglo20.org/HE/13a-1.htm</p> <p>[Consulta:28/05/2017]</p>

	<p>Tornem a llegir l'article i podem observar que el Pavelló funcionava com un reclam per donar importància als aspectes més lliberals de la República.</p> <p>Estructura llapis al mig</p> <p>Quins eren aquets aspectes ?</p> <p>Estructura foli giratori</p> <p>Si observem la imatge i consultem l'enllaç veim que ens parla de les missions pedagògiques i de les reformes educatives.</p> <p>http://www.historiasiglo20.org/HE/13a-1.htm</p> <p>[Consulta:28/05/2017]</p> <p>http://www.artehistoria.com/v2/contextos/7191.htm</p> <p>[Consulta:28/05/2017]</p> <p>http://elpais.com/diario/2006/04/17/educacion/1145224801_850215.html</p> <p>[Consulta:28/05/2017]</p> <p>Penseu que sou periodistes internacionals i que heu anat a visitar el Pavelló d'Espanya, on heu vist les fotografies de les missions pedagògiques. La vostra agència vos demana un article al respecte.</p> <p>L'Equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe.</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
<p>Act.5 5ª Sessió Reforma laboral</p>	<p>Grup classe</p> <p>A les imatges podem observar diferents panells del Pavelló que il·lustren la reforma laboral proposada pel govern de la República.</p> <p>Estructura lectura compartida</p> <p>Consulteu el següent enllaç i contesteu les preguntes</p>

<http://www.historiasiglo20.org/HE/13a-1.htm>

[Consulta:28/05/2017]

<http://www.artehistoria.com/v2/contextos/7194.htm>

[Consulta:28/05/2017]

Defineix reforma laboral ?

Que pretenia la reforma laboral de la II República ?

Com explicaries al teu company que és una reforma laboral ?

Quins avantatges tenien els treballadors a partir de la reforma laboral?

El padrí d'en Pere treballava per una empresa. Quan es va establir la reforma laboral en temps de la República va haver de signar un contracte que reflectia els seus drets com a treballador d'aquesta empresa. Na Marta diu que aquest fet no té cap sentit, ja que el padrí d'en Pere feia molts d'anys que hi feia feina i se suposa que tenia els seus drets. Com li explicaries a na Marta que està equivocada.

L'Equip de 4

Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe

Empleneu el diari de sessions

<p>Act.6 6ª Sessió La reforma agrària</p>	<p>Estructura 1-2-4</p> <p>Individual</p> <p>A les imatges podem observar diferents panells del Pavelló que il·lustren la reforma agrària proposada pel govern de la República.</p> <p>A partir de la informació que trobem als següents enllaços contesteu a les preguntes.</p> <p>http://www.historiasiglo20.org/HE/13a-1.htm</p> <p>[Consulta:28/05/2017]</p> <p>http://www.artehistoria.com/v2/contextos/7195.htm</p> <p>[Consulta:28/05/2017]</p> <p>En què va consistir la reforma agrària proposada pel govern republicà ?</p> <p>Quin tipus de govern la va impulsar ?</p> <p>Quina era la seva finalitat ?</p> <p>Quins eren els principals problemes de l'agricultura a Espanya ?</p> <p>En parelles</p> <p>Com explicaries al teu company en què va consistir la reforma agrària ?</p> <p>En Jaume vivia a Extremadura i era ramader. Amb la reforma agrària el govern es va comprometre a posar un sistema de regadiu a tota la zona per tal de que la terra es pogués cultivar i fos més rendible. En Jaume es va negar. Quins arguments donaries per què acceptés la proposta del govern.</p> <p>L'equip de 4</p> <p>Redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
---	--

<p>Act.7</p> <p>7ª Sessió</p> <p>La guerra civil. Els sistemes de propaganda</p>	<p>L'equip de 4</p> <p>Tal com hem vist en el Pavelló de la República, el cinema, el cartell i la revista tenien una gran presència. Els distints mitjans varen servir com instruments de propaganda als dos bàndols per legitimar les diferents posicions. A més narraven els esdeveniments de la guerra vist sempre des de la perspectiva ideològica. Com també il·lustraven d'una manera molt gràfica els ideals de cada una de les parts.</p> <p>Per tenir una idea general sobre els diferents esdeveniments de la guerra podem resoldre el següent text</p> <p>http://www.muyhistoria.es/tests/test/cuanto-sabes-sobre-la-guerra-civil-espanola</p> <p>[Consulta:28/05/2017]</p> <p>Estructura llapis al mig</p> <p>Obriu els següents enllaços i contesteu a les preguntes</p> <p>http://www.uv.es/cultura/c/docs/expjoseprenaucast.htm</p> <p>[Consulta:28/05/2017]</p> <p>http://www.museoreinasofia.es/visita/tipos-visita/visita-comentada/guerra-arte-conflicto-6</p> <p>[Consulta:28/05/2017]</p> <p>http://www.museoreinasofia.es/exposiciones/revistas-guerra-1936-1939</p> <p>[Consulta:28/05/2017]</p> <p>http://www.muyhistoria.es/contemporanea/articulo/el-papel-de-la-propaganda-en-la-guerra-civil-371457084970</p> <p>[Consulta:28/05/2017]</p> <p>Què era el cartell de guerra ?</p> <p>Quina funció tenia el cartell de guerra ?</p> <p>Quines perspectives ideològiques reflecteixen els diferents cartells ?</p>
---	---

	<p>Imagineu que anem a veure l'exposició del següent vídeo https://www.youtube.com/watch?v=r9JV3Rm2qPc [Consulta:28/05/2017]</p> <p>Com li contaríeu als teus pares el que heu vist ?</p> <p>Estructura foli giratori</p> <p>A la sala d'exposicions trobam a dues persones majors que discuteixen sobre el tema de l'exposició. Resulta que les respectives famílies van lluitar a diferents bàndols. Per tant pensen que aquest tipus d'exposicions obrin ferides innecessàries. Com argumentaríeu que aquestes exposicions vos ajuden a tenir una visió de realitat més objectiva del que va passar.</p> <p>L'equip de 4</p> <p>Redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
<p>Act.8 8ª Sessió Causes i conseqüències de la guerra civil.</p>	<p>Grup classe</p> <p>El cartell de guerra reflecteix la situació en que es va trobar el país a partir del cop d'estat de 1936. Una vegada acabada la guerra el país va sofrir una sèrie de conseqüències.</p> <p>Estructura llapis al mig</p> <p>Obriu el següent enllaç i contesteu a les preguntes. http://www.regmurcia.com/servlet/s.SI?sit=c,373,m,1915&r=ReP-27052-DETALLE_REPORTAJES [Consulta:28/05/2017] http://www.historiasiglo20.org/HE/14b-1.htm [Consulta:28/05/2017]</p>

	<p>Si comparem el contingut dels diferents cartells, ens adonem que tenen característiques i missatges diferents. Això ens indica que hi ha postures enfrontades. Aquestes postures són fruits d'un context, social, cultural, econòmic i polític que interactuen entre sí.</p> <p>En parelles i amb ajuda dels següents enllaços, respon a les preguntes</p> <p>Perquè va estavellar la guerra ?</p> <p>En quina situació es trobava el País ?</p> <p>Quines conseqüències va tenir la guerra ?</p> <p>Com va quedar el País a partir de 1939 ?</p> <p>Estructura foli giratori</p> <p>Al Toni li han contat que després de la guerra havien d'anar a comprar els aliments amb una cartilla. Com li explicaries aquest fet ?</p> <p>Na Francesca, que té una padrina que es va haver d'exiliar d'Espanya, diu que no tornar fins la mort de Franco. Com li explicaríeu a na Francesca aquest fet?</p> <p>Estructura aturada de tres minuts</p> <p>Realitzar un mapa conceptual a la pissarra tot el grup classe de tot el que s'ha vist fins ara. I copiar-lo a la carpeta d'aprenentatge.</p> <p>L'equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p>
--	--

<p>Act. 9 9 Sessió Activitat de reforç</p>	<p>Estructura els 4 savis</p> <p>En grup d'experts desenvolueu els següents conceptes a partir de les activitats que hem desenvolupat en el tema</p> <p>Experts 1 La república Experts 2 Les reformes de la república Experts 3 La guerra civil Experts 4 Causes i conseqüències de la guerra civil</p> <p>L'equip de 4</p> <p>Compartiu la informació i redacteu un document del que heu après. Introduir-lo a la vostra carpeta d'aprenentatge individual i al Google Drive compartit amb el grup classe</p> <p>Empleneu el diari de sessions</p> <p>Reviseu el pla d'equip</p>
<p>Act. 10 10ª Sessió</p>	<p>Prova de síntesis</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prova escrita (55')
<p>Metodologia , organització de grups i espai</p>	
<p>La metodologia didàctica utilitzada varia en funció de la programació de les diferents activitats. Com a criteri general s'aposta per un aprenentatge significatiu i constructiu, a partir del treball cooperatiu. Amb aquest tipus de treball intentem reduir entre un 70% a un 80% la classe expositiva.</p> <p>El professor assumeix el paper de guia, havent fet una feina prèvia d'organització del treball i de grups amb uns objectius molts clars i específics. Apostant per l'augment del rendiment de tots els alumnes, potenciar el seu esperit crític, valorar la diversitat, intentar fer cohesió de grup, i proporcionar als alumnes un desenvolupament social, psicològic i cognitiu.</p>	

A les diferents activitats que es plantegen ens interessa que els alumnes adquireixin responsabilitats, tan individuals com de grup. Que aprenguin a compartir i gestionar la informació. A més de que millori el seu sentit crític, i que avaluin el seu propi procés d'aprenentatge.

Un altre dels aspectes a tenir en compte és l'ús de les noves tecnologies i la recerca autònoma d'informació la qual cosa fa que el procés d'aprenentatge els sigui més proper. On es farà un document compartit de Google Drive per tota la classe, on s'anirà introduint la informació que els diferents grups vagin elaborant. A més treballaran de manera individual una carpeta d'aprenentatge, on s'anirà anotant els resultats diaris de la seva recerca.

Els grups s'organitzaran de forma heterogènia, seguint l' esquema de treball cooperatiu. Utilitzant diferents estructures com el foli giratori, llapis al mig, joc de paraules entre altres. Les aules també es distribueixen per equips de quatre.

Annex II

Rúbriques Per avaluar el treball cooperatiu

Índex	Pàg.
Pla d'equip	148
Revisió pla d'equip	149
Diari de sessions	151
Rúbrica pels alumnes Autoavaluació	152
Rúbrica per avaluar als alumnes	152

Pla d'equip

NOM DE L'EQUIP	
UNITAT DIDACTICA	

CÀRREC	FUNCIONS	ALUMNE/A
COORDINADOR/A	Coordinar l'equip Estructurar tasques adients a cada membre Encomanar tasques adients a cada membre	
PORTAVEU	Transmetre informació i acords al companys i al grup classe	
SECRETARI/A	Redactar i entregar les tasques al Google Drive compartit	
RESPONSABLE DEL MATERIAL	Tenir cura del material comú. Estar pendent de que els membres de l'Equip en facin un bon ús	

OBJECTIUS DE L'EQUIP	
1.	Progressar en l'aprenentatge
2.	Aprofitar el temps adequadament
3.	Acabar les feines
4.	Ajudar-se els uns als altres
5.	...

REVISIÓ PLA D'EQUIP

OBJECTIUS DE L'EQUIP	1	2	3	4	5
1. Progressar en l'aprenentatge					
2. Aprofitar el temps adequadament					
3. Acabar les feines					
4. Ajudar-se els uns als altres					
5.....					

EXERCICI DEL CÀRREC		1	2	3	4	5
CÀRREC: COORDINADOR/A	ALUMNE:					
He de millorar perquè:	Ho he fet bé perquè:					
El resta de l'equip ha col·laborat amb el COORDINADOR/A						
CÀRREC: PORTAVEU	ALUMNE:					
He de millorar perquè:	Ho he fet bé perquè					
El resta de l'equip ha col·laborat amb el PORTAVEU						
CÀRREC: SECRETARI/A	ALUMNE:					
He de millorar perquè:	Ho he fet bé perquè					
El resta de l'equip ha col·laborat amb el SECRETARI/A						
CÀRREC: RESPONSABLE DEL MATERIAL	ALUMNE:					

He de millorar perquè:	Ho he fet bé perquè				
El resta de l'equip ha col·laborat amb el RESPONSABLE DEL MATERIAL					

Què és el que hem fet especialment bé ?
En quins aspectes hem de millorar ?

DIARI DE SESSIONS

NOM DE L'EQUIP	
----------------	--

Quina estructura cooperativa hem emprat?

○ Foli giratori ○ 1-2-4 ○ Llapis al mig ○ Lectura compartida	○ Aturada de tres minuts ○ Joc de les paraules ○ Els quatre savis ○ Altres:

Com hem treballat?	COORDINADO R/A	PORTAVEU	SECRETARI/A	RESPONSABLE DE MATERIAL
He estat atent i concentrat en la feina				
He realitzat totes les tasques plantejades				
Si m'ho han demanat, he ajudat als companys				
He demanat ajuda correctament, si ha fet falta				
Sabia el que havia de fer en tot moment.				
He expressat la meua opinió amb un to de veu adequat				

He dialogat amb els companys per arribar a acords consensuats				
---	--	--	--	--

Rúbrica pels alumnes Autoavaluació en el treball cooperatiu

CRITERIS D'AVALUACIÓ DE RESULTATS	CRITERIS D'AVALUACIÓ DE REALITZACIÓ			
	NOVELL	APRENENT	AVANÇAT	EXPERT
Penso en les meves idees abans de discutir les de tots	Per pensar en les meves idees i no seguir les dels meus amics necessito que em donin un temps per poder-me concentrar.		Penso en les meves idees abans de discutir amb l'equip.	Penso en les meves idees abans de discutir amb l'equip. Les ordeno per explicar-les millor. Si alguna idea no té res a veure amb allò que aprenem no la comento.
Escolto i valoro les idees dels altres i tinc capacitat de lideratge	Escolto els meus companys però no crec que la meua opinió sigui prou interessant com per dir-la.	Escolto els meus companys però el que m'importa és que guanyin les meves idees. Sé que necessito els altres.	Escolto les seves idees però en valoro només algunes. Sé que necessito els altres per fer una bona feina i els animo a participar.	Valoro les seves idees i dono un ~~feed-back~~ positiu. Per això puc influir positivament per millorar la tasca del grup.
	M'adapto al que decideixen els meus companys. Normalment m'estimo més que decideixin per mi.	Si una decisió em sembla prou important dono la meua opinió encara que em costi o que no em surti perfecte.		Sé decidir les feines i organitzar-les i em sento content de poder ajudar a decidir.
El producte final ha estat el resultat de les aportacions (feina i idees) de tots els membres	La majoria ha donat idees. Hem tingut en compte les idees de tothom.	Tothom ha donat idees però algunes no s'han tingut en compte. No hem pensat a dir per què.		Si alguna no s'ha tingut en compte hem dit el per què.
	Estic aprenent a gestionar el temps perquè aquest cop ho he deixat per darrera hora i he fet la feina a la correguda.		He fet la meua part de a feina però la propera vegada hi dedicaré més temps.	He fet la feina que em corresponia dins els terminis previstos i penso que ha quedat prou bé.
Ens hem ajudat quan algú no entenia o no sabia fer alguna cosa	He ajudat a un company perquè la mestra m'ho ha demanat.		He ajudat els meus companys quan algú no entenia o no sabia fer alguna cosa.	
Hem sabut solucionar els conflictes	Quan un company no fa la seva part o tenim un conflicte em costa molt dir-li. Prefereixo dir-ho a la mestra.	Quan un company no fa la seva part o tenim un conflicte li dic però a vegades em surt un to de veu massa alt o enfadat. O bé li dic a mitges sense donar-li a entendre tot el que penso.		Quan un company no fa la seva part o tenim un conflicte li sé dir sense que li sàpiga greu (=soc assertiu). Primer ho intentem solucionar nosaltres mateixos i si no podem, demanem ajuda.

Rúbrica pel professor per avaluar als alumnes

CRITERIS D'AVALUACIÓ DE RESULTATS	CRITERIS D'AVALUACIÓ DE REALITZACIÓ			
	NOVELL	APRENENT	AVANÇAT	EXPERT
PARTICIPACIÓ	No han estat capaços de coordinar-se per tenir una participació equitativa.	El grau de participació ha estat irregular i depenent dels moments.	Tothom ha col·laborat en el grup però a diferents nivells i no sempre.	Tot el grup s'ha implicat molt en el treball diari.
GESTIÓ DEL TEMPS	El grup perd temps constantment.	El grup només treballa en moments determinats.	Tot i que costa començar, finalment el grup es posa a treballar.	Tot el grup es posa a treballar de seguida.
RESOLUCIÓ DE CONFLICTES	Els conflictes no s'acaben de resoldre i el grup no funciona.	El professor ha hagut d'intervenir sovint en la resolució dels conflictes del grup.	Gairebé sempre els conflictes s'han solucionat dins el grup.	Els conflictes han estat solucionats dins el grup i les solucions s'han trobat entre tots.
RELACIONS SOCIALS	El grup està clarament dividit, manca cohesió. Els components no actuen com a grup, sinó individualment.	Alguns membres del grup pensa que és millor que els altres i no es respecten les opinions de tots els membres.	En general, hi ha respecte per tothom.	Tots els membres del grup es respecten i es valoren.
CLIMA DEL GRUP	Hi ha mala sintonia. No s'hi està bé.	No hi ha una bona sintonia. No s'hi treballa gaire bé.	Hi ha bona sintonia amb alguns membres del grup. S'hi treballa bé.	Hi ha molt bona sintonia a dins del grup. S'hi treballa bé i s'hi està bé.

Annex III

Imatges

Índex	Pàg.
Fig. 1. Partenó	154
Fig. 2. Ara Pacis	154
Fig. 3. Portada Església del Monestir de Sta. Maria Ripoll	155
Fig. 4. Capella Santíssima Trinitat. Catedral de Palma	155
Fig. 5. Cor Renaixentista. Catedral de Palma	156
Fig. 6. Claustre Barroc. Catedral de Palma	156
Fig. 7. El Guernica.	157
Fig. 8. Pavelló de la República	157

Fig. 1. Partenó. V a. C. Acròpolis d'Atenes. Correspon a la unitat didàctica 1, Font: Guia de grècia

<http://www.guiadegrecia.com/atenas/partenon.html>

[Consulta :25/05/2017]

Fig. 2 Ara Pacis Font: Museu de l'ARA PACIS, Roma . Correspona a la unitat didàctica 2, Font: Web del museu de l'Ara Pacis

<http://es.arapacis.it/percorsi/esterno2> [Consulta : 26/05/2017]

Fig. 3. Portalada Romànica de l'església del monestir de Santa Maria de Ripoll.
Correspon a a la unitat didactica 3

Font : Web Monestirs de Catalunya

<http://www.monestirs.cat/monst/ripoll/rp13mariP1.htm#23>

[Consulta: 27/05/2017]

Fig. 4. Capella de la Santíssima Trinitat. Correspona a la unitat didactica 3

Font: Web Catedral de Palma

[http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Capella de la Sant%C3%ADssima Trinitat](http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Capella_de_la_Sant%C3%ADssima_Trinitat) [Consulta: 28/05/2017]

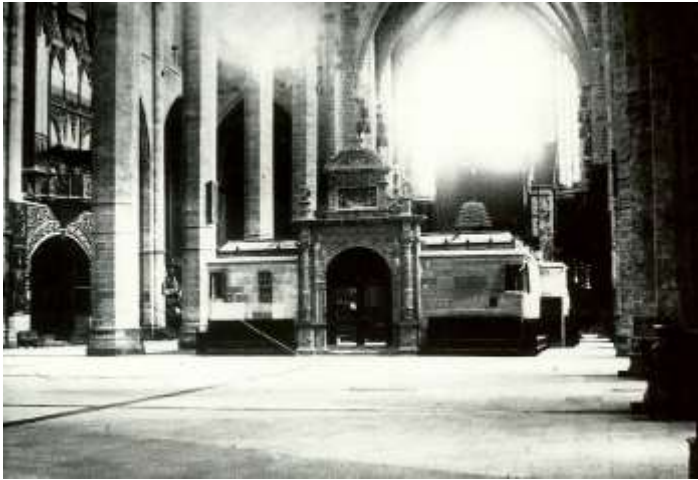

Fig. 5. Catedral de Palma. El cor Renaixentista. Correspon a la unitat didàctica 3
Font: Web Catedral de Palma

http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Trasllat_del_cor

[Consulta: 27/05/2017]

Fig. 6. Catedral de Palma. Claustre Barroc, Catedral de Palma Correspona a la unitat didactica 3,

Font: Web Catedral de Palma

http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=El_claustre_barroc

[Consulta: 27/05/2017]

Fig. 7. *Guernica*. Pablo Picasso. 1937. Interior del Pavelló de la República. Correspon a la unitat didactica 5 Font: Fotografia François Kollar, RMN. Font: http://www.mediatheque-patrimoine.culture.gouv.fr/fr/archives_photo/visites_guidees/expo_1937.html [Consulta: 28/05/2017]

Fig. 8. Pavelló de la República. Exterior Correspon a la unitat didactica 5, Fonts: Fotografia François Kollar, Ministère de la culture (France), Médiathèque de l'architecture et du patrimoine, diffusion, RMN http://www.mediatheque-patrimoine.culture.gouv.fr/fr/archives_photo/visites_guidees/expo_1937.html [Consulta: 28/05/2017]

Annex IV

Textos

Índex	Pàg.
Textos unitat didàctica 1	159
Estructures treball cooperatiu	
Foli giratori	160
1-2-4	160
Llapis al mig	161
Lectura compartida	163
Aturada de tres minuts	164
Els quatre savis	166

Text 1

Jerjes, hijo de Darío, continúa el proyecto de su padre

Después de esto, Jerjes, el rey de Asia, se puso en marcha diez años más tarde, después de haber hecho sus preparativos, con mil doscientas naves y llevando una cantidad enorme de tropas terrestres hizo un camino a través del mar y abrió paso por fuerza a las naves a través de la tierra, uniendo las orillas del Helesponto y horadando el monte Atos. Lisias, Discurso fúnebre, 27-29

Text 2

Los atenienses alejan el peligro persa de Europa

Y así, poniendo el más hermoso remate a las empresas anteriores, [los atenienses] hicieron firme la libertad de Europa y, por haber dado pruebas de su valor en toda clase de riesgos, luchando solos o con otros, por tierra o por mar, contra bárbaros, les fue concedido, tanto por aquellos a cuyo lado pelearon como por aquellos contra quienes lucharon, el convertirse en conductores de la Hélade. LISIAS, Discurso fúnebre, 47

Text 3

Alejandro Magno imita a los persas

...y empezó a imitar a la dignidad de la monarquía persa, semejante en su poder al poder divino. A sus compañeros, vencedores sobre tantos pueblos, deseaba verlos prosternados a sus pies, dispuestos a venerarlo y así ciñó su cabeza con una diadema de púrpura y adoptó en casi todo la indumentaria persa. Q. CURCIO. Historia de Alejandro VI, 6

Textos que corresponden a la unitat didàctica 1

Font: Recursos MEC

<http://recursos.cnice.mec.es/latingriego/Palladium/cclasica/esc321bd02.php>

[Consulta: 23/05/2017]

- **Foli giratori**

El mestre o la mestra assigna una tasca als equips de base (una llista de paraules, la redacció d'un conte, les coses que saben d'un determinat tema per conèixer quines són les idees prèvies que en tenen, una frase que resumeixi una idea fonamental del text que han llegit o del tema que han estat estudiant, etc.) i un membre de l'equip comença a escriure la seva part o aportació en un full giratori. A continuació, el passa al company que seua al costat seguint el sentit de les agulles del rellotge. Aquest escriu la seva part de la tasca en el full i el passa al següent de manera successiva fins que tots els membres de l'equip hagin participat en la resolució de la tasca.

Criteris per potenciar la participació i la interacció:

- En successives aplicacions d'aquesta estructura tots els membres de l'equip han de tenir l'oportunitat de ser els que inicien la ronda. D'aquesta manera s'assegura que tots tenen l'oportunitat d'opinar sense que ho hagi fet abans cap altre company.

(Pujolàs i Lago, 2011,87-88)

- **1-2-4**

El mestre fa una pregunta o qüestió a tot el grup, per exemple, per comprovar fins quin punt han entès l'explicació que els acaba de fer, o bé per practicar alguna cosa que acaba d'explicar. El mestre facilita a cada participant una plantilla amb tres requadres (un per a la situació 1; un altre per a la situació 2; i l'altre per a la situació 4) on hauran d'anotar les successives respostes. Dintre d'un equip de base, primer cada alumne individualment (situació 1) pensa en la resposta correcta a allò que ha demanat el mestre i l'escriu al primer requadre. En segon lloc, els alumnes es disposen en parelles (situació 2), intercanvien respostes i les comenten. Fonen les respostes en una de sola i l'escriuen cadascú en el seu segon requadre. En tercer lloc, després d'haver-se mostrat

les respostes que han donat les dues parelles, tot l'equip (situació 4) ha de compondre la resposta més adient a allò que els ha estat plantejat.

Críteris per potenciar la participació i la interacció:

- S'ha d'afavorir que tots participin en la situació 1. Si algun membre de l'equip no sap què contestar o es queda bloquejat, algun company o el mestre pot donar-li una pista, si ho creu oportú.
- Hem d'assegurar-nos que a la situació 2 i la situació 4 tots els participants exposin la seva resposta, opinin sobre la de la resta i decideixin entre tots quina consideren que és la millor. Aquesta pot ser la que ha pensat un d'ells o una altra que hagi sorgit amb les aportacions de tots. Per tal que tothom tingui l'oportunitat de participar en la situació 4, s'han d'alternar els membres de les dues parelles (un exercici cadascú) a l'hora d'exposar a l'altra parella la resposta que han elaborat.
- S'ha d'evitar que un participant imposi la seva resposta o que la resta n'accepti cap sense haver-la debatut o comentat prèviament.

(Pujolàs i Lago, 2011,86-87)

- **Llapis al mig**

El mestre dóna a cada equip un full amb tantes preguntes o exercicis sobre el tema que treballen a classe com membres tingui l'equip de base (generalment quatre). Cada estudiant ha de fer-se càrrec d'una pregunta o exercici:

- Ha de llegir-lo en veu alta i ha de ser el primer en l'exercici o en opinar sobre com respondre la pregunta.
  - A continuació, demana l'opinió de tots els companys d'equip seguint un ordre determinat (per exemple, el sentit de els agulles del rellotge). Ha d'assegurar-se que tots els companys aporten informació i expressen la seva opinió.
  - A partir de les diferents opinions, discuteixen i entre tots decideixen la resposta adequada.
  - Finalment, es comprova que tots entenen la resposta a l'exercici tal i com ho han decidit entre tots. També es comprova que saben anotar-la al quadern.
- Es determina l'ordre dels exercicis. Es deixen els llapis o bolígrafs al centre de la taula quan un estudiant llegeix en veu alta la seva pregunta o exercici i

durant tot el procés d'expressió d'opinions i decisió de la resposta correcta. Això indica que, en aquells moments, només es pot parlar o escoltar, però no escriure. Quan tothom té clar què és el que s'ha de fer o respondre en aquell exercici, cadascú agafa el seu llapis i escriu o fa l'exercici en qüestió en el quadern. En aquest moment no es pot parlar, només escriure.

A continuació, es tornen a posar els llapis al mig de la taula i se segueix de la mateixa manera amb una altra pregunta o qüestió, aquesta vegada dirigida per un altre alumne. Criteris per potenciar la participació i la interacció

- En les successives aplicacions d'aquesta estructura, cada membre de l'equip ha de tenir l'oportunitat de ser el que inicia la ronda, el que dirigeix la realització del primer exercici, el qual sempre és el primer en donar la seva opinió sobre com es resol o es fa. D'aquesta manera, s'assegura que tothom té l'oportunitat d'opinar sense que ho hagi fet abans cap altre company.

- Si el primer de la ronda és un alumne amb més dificultats d'aprenentatge, pot rebre alguna ajuda prèvia («A tu et tocarà dirigir aquest exercici en la sessió del matí: Com creus que s'hauria de resoldre?»...) o alguna ajuda en forma de pista d'algun company d'equip en la mateixa sessió, mai dictant-li directament el que ha de dir.

- Després que un alumne hagi llegit l'exercici i hagi donat la seva opinió, la resta intervenen seguint un ordre determinat i estricte, evitant en tot moment que algú s'avanci i digui (i imposi) el que s'ha de fer.

- S'ha d'evitar que algú imposi el seu punt de vista. Potser en un equip acabin fent el que creu un determinat membre, però sempre després de què tots hagin opinat i hagin tingut l'oportunitat d'expressar el seu punt de vista. Els participants més introvertits o tímids han de ser estimulats pels companys o el mestre de manera que perdin la por a participar.

- S'ha de fomentar la discussió, el diàleg, el consens (interacció simultània) i evitar la precipitació i les respostes improvisades o poc reflexionades.

- No és necessari que hi hagi quatre exercicis per fer. En funció del temps, poden fer-se'n tres, dos o inclús un de sol, però respectant sempre l'ordre d'intervenció i els dos moments ("llapis al mig" a l'hora de parlar; "silenci" a l'hora d'escriure).

o **Lectura compartida**

Una activitat de lectura –per exemple, la introducció d’una unitat didàctica del llibre de text– es pot fer de manera compartida, en equip. Un membre de l’equip llegeix el primer paràgraf. Els altres alumnes han d’estar molt atents, ja que el següent (seguint, per exemple, el sentit de les agulles del rellotge), un cop el company ja ha llegit el primer paràgraf, haurà d’explicar què és el que acaba de llegir o bé fer un resum. Els altres dos hauran de dir si és correcte o no, si estan d’acord o no amb el resum del segon alumne. L’alumne que ve a continuació (el segon) –el que ha fet el resum del primer paràgraf llegirà seguidament el segon, i el següent (el tercer) haurà de fer un resum d’aquest, mentre que els altres dos (el quart i el primer) hauran de dir si el resum és correcte o no.

El procés es repeteix successivament fins que s’hagi llegit tot el text.

Si al text apareix cap expressió o paraula que ningú a l’equip entén, ni tan sols després d’haver consultat el diccionari, el portaveu de l’equip ho comunica al mestre. Llavors, aquest demana a la resta d’equips –també estan llegint el mateix text– si hi ha algú que en conegui el significat i pugui ajudar. Si és així, aquest alumne ho explica en veu alta i revela, a més, com han descobert el sentit d’aquella paraula o expressió.

Variació:

En lloc d’un text escrit, els alumnes poden comentar per fragments –fent les degudes adaptacions– una presentació de vídeo, una sèrie de diapositives o de fotografies,

dibuixos... Seguint un determinat ordre, cada participant resumeix el que ha vist (si es tracta d’una escena de vídeo) o comenta allò que per a ell significa la fotografia, làmina o dibuix. Els altres pregunten, matisen, amplien, expressen la seva opinió... segons les circumstàncies.

Criteris per potenciar la participació i la interacció:

- En successives aplicacions d’aquesta estructura, ha d’iniciar la ronda un alumne diferent de manera que tots els membres de l’equip tinguin l’oportunitat de ser els primers en intervenir.

- L'alumne que fa el resum del que acaba de llegir el seu company ha de fer servir les seves pròpies paraules, sense tornar a llegir el text.
- Finalment, la resta de membres de l'equip han d'intervenir confirmant, matisant o corregint el resum oral que acaba de fer el company. S'ha d'evitar que es limitin a acceptar sens més el resum que s'hagi fet.

(Pujolàs i Lago, 2011,85-86)

- Aturada de tres minuts

És una forma de regular –d'estructurar– l'activitat més àmplia que el grup està fent en un moment donat, de manera que es faciliti la interacció entre els alumnes i la seva participació.

Quan el mestre, per exemple, està fent una explicació a tot el grup, és possible que, en preguntar obertament a tot el grup si hi ha algú que tingui cap pregunta o dubte, la participació sigui escassa o sempre protagonitzada pels mateixos alumnes (els més extravertits). Alguns, en canvi, més tímids o introvertits, no participen mai o ho fan en molt poques ocasions o només si els hi ho demanen directament. En comptes d'això, de tant en tant, el mestre interromp l'explicació i fa una breu parada de tres minuts (o el temps que es consideri més oportú) per a què cada equip de base pensi i reflexioni sobre el que els ha estat explicant, fins aquell moment, i formulin dos o tres preguntes, o dos o tres dubtes o aspectes que no hagin quedat suficientment clars sobre el tema en qüestió i que després hauran de plantejar. Un cop transcorreguts aquests tres minuts, el portaveu de cada equip planteja un dubte o pregunta –de les tres que han pensat–, una per cada equip a cada ronda. Se salten les preguntes que siguin molt semblants o que ja hagin estat plantejades per un altre equip.

Un cop s'han fet totes les preguntes, el mestre segueix amb l'explicació fins que torni a fer una nova parada de tres minuts.

Variació:

També es pot fer aquesta parada bé durant el transcurs o bé al final d'altres activitats (projecció d'un vídeo, realització d'exercicis pràctics sobre un determinat procediment, visita a un museu...).

Críteris per potenciar la participació i la interacció:

En successives aplicacions d'aquesta estructura, els membres dels equips es van tornant en el paper de portaveu, de manera que tothom tingui l'oportunitat de participar d'una forma més directa.

(Pujolàs i Lago, 2011,88-89)

- **Joc de les paraules**

El mestre escriu a la pissarra unes quantes paraules clau sobre el tema que estan treballat o que ja han acabat de treballar. Dins de cada equip base, els alumnes han d'escriure una frase amb aquestes paraules –cadascú a partir d'una de les paraules clau– o expressar la idea que hi ha darrera d'aquestes paraules.

Per tal que es puguin manipular fàcilment, els alumnes escriuen la frase sobre un paper petit (una tercera o quarta part d'un foli).

A continuació, seguint un ordre determinat, cada estudiant mostra la frase que ha escrit als seus companys. Ells la corregeixen, la matisen, la completen... fins que, d'alguna manera, se n'apropien i la transformen en una frase col·lectiva, de tot l'equip, no de qui l'havia escrit en primer lloc.

Si hi havia més de quatre paraules clau, es realitzen les rondes que siguin necessàries seguint el mateix procediment (si en alguna ronda ja no queden paraules per a tothom, han de repartir-se-les) fins a obtenir una frase, degudament supervisada per tot l'equip, per a cadascuna de les paraules clau.

Després, les ordenen sobre la taula seguint un criteri lògic, component una mena d'esquema-resum o mapa conceptual del tema. Quan el mestre doni el vist-i-plau a l'ordre que hagin determinat, les numeren i, per parelles (en una ocasió una parella i en l'altra ocasió, una altra), s'encarreguen de passar-les a net i de fer una còpia per a cada membre de l'equip.

Críteris per potenciar la participació i la interacció:

- Les paraules clau poden ser les mateixes per a tots els equips, o cada equip de base pot tenir una llista de paraules clau diferent. Les frases o les idees construïdes amb les paraules clau de cada equip, aquelles que s'han posat en comú, representen una síntesi de tot el tema treballat.

- Els equips poden decidir quina paraula clau utilitzarà cadascú per redactar la

frase, o bé pot ser l'educador qui determini quina paraula ha d'utilitzar cada estudiant. En tot cas, cal assegurar-se que tots els alumnes amb més dificultats tinguin una paraula a partir de la qual sigui més senzill redactar una frase. Inclús, per a alguns alumnes amb més problemes d'aprenentatge, poden rebre una frase ja començada –en comptes d'una sola paraula.

- En successives aplicacions d'aquesta estructura es procura que cada vegada sigui un alumne diferent el que inicia la ronda de correccions.
- Quan es passen a net les frases per parelles, els alumnes es van tornant i, mentre un escriu, l'altre dicta i vigila que ho escrigui correctament.

(Pujolàs i Lago, 2011,90-91)

- **Els quatre savis**

Es tracta d'una simplificació de la tècnica el trencaclosques, que descriurem més endavant.

El mestre selecciona quatre participants del grup que dominin un determinat tema, habilitat o procediment (que siguin “savis” en una determinada cosa). Se'ls demana que es preparin bé, ja que hauran d'ensenyar el que saben als seus companys de tot el grup.

Un dia s'organitza una sessió durant la qual els alumnes (excepte els que exerceixen el paper de savi) estaran distribuïts en equips esporàdics de quatre membres cadascun.

A la primera fase de la sessió, cada membre de cada equip haurà de demanar a un dels quatre savis que li expliqui o ensenyi el que sap, juntament amb els components dels altres equips que també han escollit aquest savi.

Després, a la segona fase de la sessió, cada alumne torna al seu equip d'origen i explica o ensenya a la resta de companys d'equip el que el respectiu savi li ha ensenyat.

D'aquesta manera, a cada equip de base s'intercanvien el que cadascú, per separat, ha après del savi corresponent.

Criteris per potenciar la participació i la interacció:

- En successives aplicacions d'aquesta estructura, tots els alumnes que constitueixen el grup classe han de tenir l'oportunitat (sempre que sigui possible) d'exercir el paper de savis. Si ens ho proposem, podem trobar, per a cada membre del grup, alguna cosa en la que sigui especialment destre i que, amb la deguda preparació prèvia, sigui capaç d'ensenyar i transmetre a la resta de companys.
- Tant en els "equips d'experts" –en els quals el savi transmet els seus coneixements i habilitats als membres dels diferents equips que l'han escollit– com en els "equips esporàdics" que s'han format per aquesta sessió –en els quals cadascú comunica als seus companys el que ha après del savi– l'educador vetllarà per a què la interacció entre els participants es dugui a terme de la manera més correcta possible.

(Pujolàs i Lago, 2011,96)